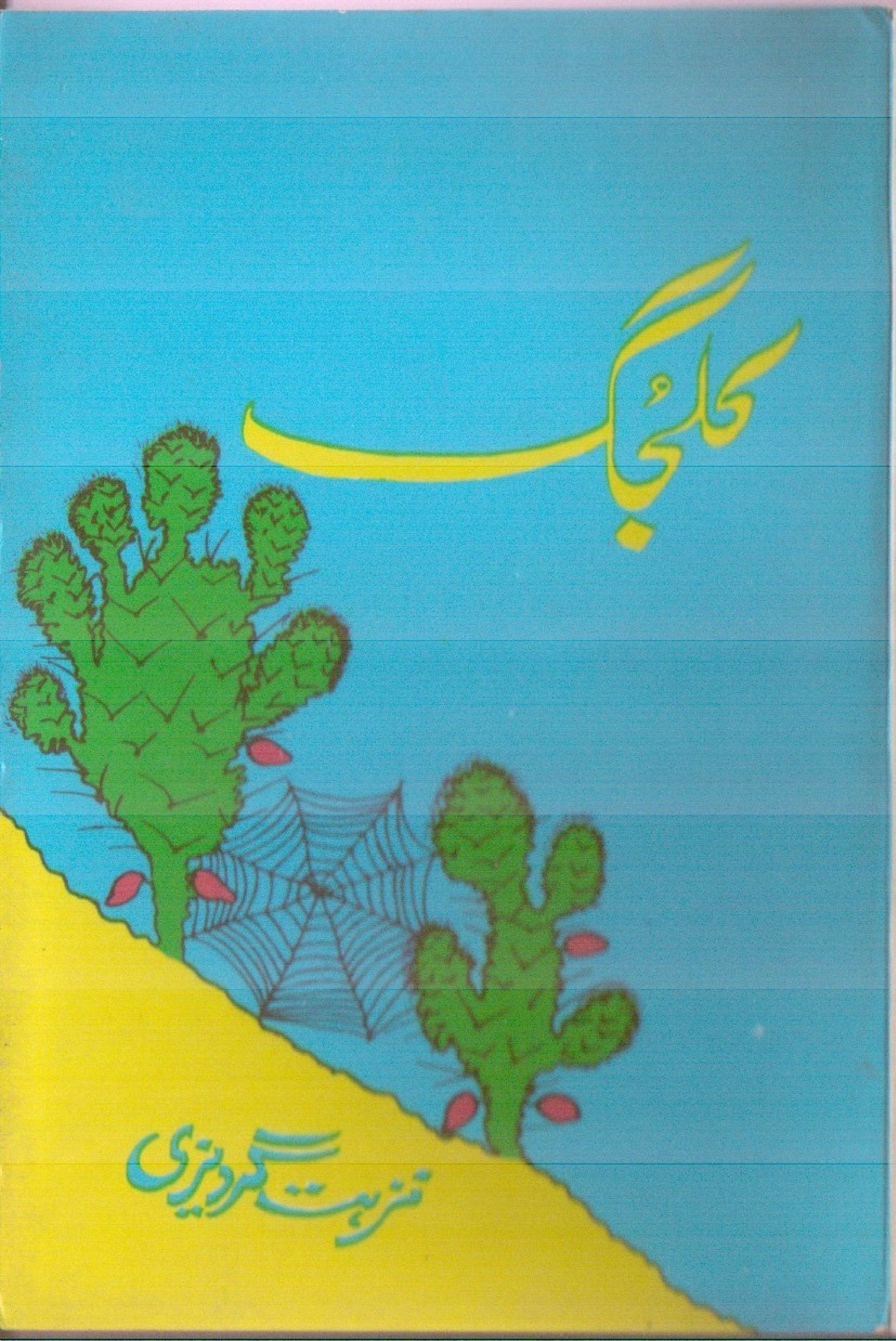

کہانیاں، افسانے، ڈرامے

کہانیاں

۱۔ اکبر کہانیاں ۔ اکبر لہوری ۲۰/-
۲۔ چرخے دی موت ۔ حنیف باوا ۱۵/-
۳۔ قصہ کہانی ۔ مرزا حامد بیگ ۱۵/-
۴ چنے دے اوہلے ۔ فرخندہ لودھی ۱۵/-
۵۔ ڈونگھیاں شاماں ۔ نواز ۱۵/-
۶۔ سیتیاں اکھاں والے ۔ ناصر بلوچ ۱۰/-
۷۔ مٹی اُتے لیک ۔ راشد جاوید احمد ۱۰/-
۸۔ ککر دے پھل ۔ سید نصیر شاہ ۱۲/-
۹۔ چونویں کہانی ۔ سجاد حیدر ۳۰/-
۱۰۔ شہرتے سفنے ۔ حسین شاد ۲۰/-
۱۱ کالیاں اٹاں کالے روڑ انور علی ۱۸/-
۱۲ اک اوپری کُڑی رفعت ۱۵/-

ڈرامے

۱۔ قصہ دو بھراواں دا ۔ منیر نیازی ۱۰/-
۲۔ بول مٹی دیا باویا ۔ سجاد حیدر ۱۸/-
۳۔ جزیرہ ۔ ممنو بھائی ۱۸/-
۴۔ شام رنگی کُڑی ۔ نواز ۱۵/-
۵۔ بوہا کوئی نہ ۔ سارتر/شفقت ۲۰/-
۶۔ لہو سہاگ ۔ لورکا/شفقت ۲۰/-

ناول

۱۔ جٹ دی کرتوت ۔ منہاس/آصف ۷/۵۰
۲۔ پہاج ۔ ظفر لشاری ۲۵/-
۳۔ چکڑ رنگی مورتی ۔ کہکشاں ملک ۱۵/-
۴۔ تائی ۔ فرزند علی ۱۵/-
۵ ٹٹ بھج مشفا الیتبی/افضل رندھاوا ۲۰/-

کَلجُگ

(کہانیاں)

ایہہ کتاب اکادمی ادبیات پاکستان ، اسلام آباد دے
مالی رل ورتن نال چھاپی گئی ۔

کلجگ

نزہت گردیزی

پاکستان پنجابی ادبی بورڈ
۵۸- لارنس روڈ- لاہور

پرنٹر، پبلشر محمد آصف خاں، برکی آرٹ پرنٹرز،
۴۳- ریٹیگن روڈ۔ لاہور توں پاکستان پنجابی ادبی بورڈ،
۵۸- لارنس روڈ۔ لاہور لئی چھپوائی۔

پہلی وار : اپریل ۱۹۸۹ء

مُل ۴۰ روپے

Pakistan Punjabi Adbi Board
Club Road, Nar Singh Das Garden,
Shahrah-e-Quaid-e-Azam, Lahore

40/-

اپنے سوہنے ویر عمران گردیزی
نوں
جیہدے وجود نے مرداں دی ایس دھرتی تے
بینوں سر چک کے جیونا
سکھایا اے۔

ویروا

پہلی گل ۷
پہچان ۹
اِک جگراتا ۲۴
اُڈن ہارے ۲۶
ویلے دا پرچھانواں ۳۶
اُڈارہ ۴۱
لیکھ ۶۳
چُپ دا شور ۷۳
کال ۸۳
کالے پینڈے ۹۴
کلجگ ۱۰۹
اللہ ہُو میں کلّی آں ۱۲۱
سانجھی پیٹر ۱۳۵
خشبو ۱۴۴
انھّا چانن ۱۵۲
چابی ۱۶۱

پہلی گل

بورڈ ہُن تائیں کہانیاں دے پنڈراں مجموعے چھاپ چکیا ہے جیویں: ۱- اکبر کہانیاں (۱۹۷۶ء)، ۲- چرخے دی موت (۱۹۸۱ء) ۳- پچھنّے دے اوہلے (۱۹۸۴ء)، ۴- قصّہ کہانی (۱۹۸۴ء)، ۵- ڈونگھیاں شاماں (۱۹۸۵ء)، ۶- بیتیاں اکھّاں والے (۱۹۸۶ء) ۷- مٹّی اُتے لیک (۱۹۸۶ء)، ۸- چونویں کہانی (۱۹۸۶ء)، ۹- شہر تے سُفنے (۱۹۸۶ء)، ۱۰- اِک اوپری گڈی (۱۹۸۶ء) ۱۱- کُوک (۱۹۸۶ء)، ۱۲- ککّر دے پُھل (۱۹۸۷ء)، ۱۳- وگدا پانی (۱۹۸۷ء)، ۱۴- کالیاں اِٹّاں کالے روڑ (۱۹۸۸ء) ۱۵- مَیں تے مَیں (۱۹۸۸ء)۔ تہاڈے ہتھ والی کتاب کہانیاں دا سولھواں مجموعہ ہے۔

نزُہت گردیزی پنجابی کہانی کھیتر وچ اُگھا ای نواں ناں ہے۔

پر ایس مجموعے دیاں کہانیاں پڑھ کے تہانوں ایوں جاپے گا جیویں ایہہ کہانیاں کسے ہنڈھے ورتے کہانی کار دی سوچ دا سٹا ہن ۔ ایہناں کہانیاں وچ جیہڑے کردار ساہ لیندے پئے ہن ، اوہ جیوندے جاگدے ای نہیں سگوں ساڈے جانے پچھانے وی ہن ۔ ایہناں کرداراں دے دُکھ سُکھ ، لوڑاں تھوڑاں ، ریجھاں سدھراں ساڈیاں آپنیاں ای ہن ۔ ایہہ ہسدے وسدے وی ہن تے روندے کُرلاندے وی ۔ کہانی کار نے جس جذبے تے خلوص نال ایہناں کرداراں نوں اُلیکیا ہے ، پڑھن ہارے نوں سبھے ای ملوّن دیندے ہن ۔

—— محمد آصف خاں

پہچان

دُھپ اوہدے ننگے پنڈے تے برچھیاں وانگوں چُبھدی پئی سی پر اوہ مُڑھکے وچ بھجیا نسّی جا رہیا سی ۔ میلاں تے پھیلی ایہہ ویران رکّڑ اوہدے اگے سی جیہدے اُتے صرف ”اکّ“ تے ”لانے“ دے چھوٹے چھوٹے بوٹے سن ۔۔۔۔ اوہدے زخمی پیراں چوں رِسدا لہو ، مٹی تے رگڑ دی ریتلی زمین وچ رل مل گیا سی ۔ پر اوہ نسّی جا رہیا سی آپنی زندگی لئی ۔۔۔۔۔۔۔ زندگی جیہدی اوہنوں ہُن کوئی لوڑ نہیں سی پر چودھری دے ناپاک ہتھوں اوہ مرنا نہیں سی چاہوندا ۔۔۔۔۔۔ اوہ داتری جیہدے نال اوہنے چودھری دے پُتر تے گُڈی نوں قتل کیتا سی اجے تک اوہدے ہتھ وچ سی ۔۔۔۔ اوہنے لہو وچ رنگی ہوئی داتری نوں غور نال ویکھیا تے لانے دی اِک وڈی ساری جھاڑی وچ سٹ دِتا ۔۔۔۔ اوہ چھینتی توں چھینتی

ودی سڑک تے اپڑنا چاہوندا سی جتھوں بس پھڑ کے اوہ کتے ہور
نکل جانا چاہوندا سی جتھے کوئی چودھری تے کوئی انور کاما نہ
ہووے ۔۔۔۔۔ ایہہ پروگرام اوہنے کئی دناں توں بنایا ہویا سی۔
۔۔۔۔۔ پر اج جس طرح اوہ سڑک ول نسی جا رہیا سی اینج تے
اوہنے کدی سوچیا وی نہیں سی ۔۔۔۔۔ سڑک توں کافی پچھے درختاں
اوہلے اوہ لک گیا۔ اجے دن کافی سی تے اوہدا خیال رات ون
بس وچ سفر کرن دا سی ۔۔۔۔۔ اوہنے آپنے کھیسے وچ ہتھ
ماریا۔ کجھ سکے چھنک کے رہ گئے تے اوہنے لما ساہ کھچ کے
سر درخت نال لا دتا تے ہنجھوآں دیاں لڑیاں خورے کیوں
اوہدا مونہہ گلا کرن لگ پئیاں سن۔

سن سنتالی وچ اوہدا پیو غلام حسین آپنا گھر بار لٹا کے ایدھر
آیا سی۔ اوہ گورداسپور دے اک معمولی جیہے دکاندار دا پتر سی۔
جیہڑا آپنے ہسدے کھیڈدے گھر نوں یاد کر کے ہر ویلے
روندا رہندا سی ۔۔۔۔۔ نالے سکھاں نے اوہدے ساہمنے
اوہدیاں بھیناں نال جو کجھ کیتا سی اوہنے اوہنوں کجھ بوہتا ای
کمزور کر دتا سی ۔۔۔۔۔ نالے اوہ اینج وی ایڈا چالاک تے
ہشیار نہیں سی کہ غلط سلط کلیم لکھا کے کجھ ہتھیا لیندا تے
نہ ای حاکماں دی نظر ایہدے اتے پئی۔ ایسے لئی جدوں لاہور
کیمپ خالی ہونا شروع ہو گیا تے غلام حسین دی چک ۱۳۲ رکھ براینج
وچ آ گیا جتھوں دے چودھری نے اوہنوں مہاجر سمجھ کے آپنے
کول کاما رکھ لیا سی تے رہن لئی اک کچا کوٹھا وی دے دتا

سی ۔۔۔۔۔ جتھے پتہ نہیں کیہڑے ویلے اوہ غلام حسین توں
گاما مہاجر بن گیا ۔۔۔۔۔ مہاجر سمجھ کے ہر کوئی اوہدے نال
ہمدردی کردا سی ۔۔۔۔۔ روٹی ٹکر وی آسے پاسیوں آ جاندا سی،
جیہنوں کھا کے اوہ شکر دا کلمہ پڑھ لیندا ۔۔۔۔۔ ماسی شریفاں
نوں ایہہ چپ چپیتا منڈا بڑا چنگا لگدا سی۔ اوہدا وس چلدا تے
اوہ آپنی "رجو" دا ویاہ وی ایہدے نال کر دیندی پر رجو دا
پیو گامے دی شرافت نوں مندیاں ہویاں وی ایہہ نہیں سی
کر سکدا، کیوں جے گامے دے خاندان تے ماں پیو بارے
اوہ کجھ نہیں سی جاندا ۔۔۔۔۔ پر محلے دیاں کجھ زنانیاں رل کے
اوہدا نکاح کسے دوجے پنڈ دی مصلن نال پڑھا دتا سی تے
پٹھوہلے جیہی اختری دے ساہواں دی خشبو نال گامے مہاجر
دا کچا کوٹھا مہکن لگ پیا ۔۔۔۔۔ اختری ہے ای ایڈی
سوہنی سی کہ سارے پنڈ وچ چانن ہو گیا سی۔
ہر کوئی اوہدے حسن دیاں گلاں کردا تے گامے دی قسمت تے
رشک کردا تے خورے کیوں گامے دا دل اندرو اندری کمب
جاندا سی پر اختری ول ویکھ کے اوہ سارا کجھ بھل جاندا سی ۔۔
فیر وی اوہنے اختری نوں کہہ دتا سی کہ اوہ دن ویلے گھروں
گھٹ ودھ ای نکلیا کرے تے اختری وی اوہدے گھر دے
کماں وچ اینج ڈبی کہ اوہنوں باہر نکلن دا ویلا ای نہ ملدا۔
تے فیر گامے مہاجر دیاں خوشیاں وچ ہور اضافہ ہو گیا۔
انور نوں جدوں اوہنے پہلی واری گودی چکیا تے خورے کیوں

آپنی ماں نوں یاد کر کے بڑا ای رویا جیہنوں پوترا کھڈاون دا بڑا ای چار سی ۔۔۔۔۔ سارے پنڈ نے اوہنوں مبارکاں دِتیاں سن تے گامے مہاجر نے وی چاء نال سارے پنڈ وچ گُڑ ونڈیا سی جیہدی وجہ کر کے اوہ رکنا چر ای لُون مرچ کھان دے باوجود ہٹی دا اُدھار نہیں سی لاہ سکیا ۔۔۔۔۔۔ انور علی چھلے دا ہویا تے گامے دے کہن تے اختری اوہنوں لے کے چودھرانی جی نوں سلام کرن گئی جیہڑی لِش لِش کردے کپڑے تے ڈھیر سارے زیور پا کے بڑی شان نال انواری پلنگھ تے بیٹھی ہوئی سی ۔۔۔۔۔ اختری نے اوہناں نوں سلام کیتا تے حُوراں ورگی ایس کمیانی نوں ویکھ کے چودھرانی دا رنگ خورے کیوں پیلا پے گیا سی ۔۔۔۔ اوہناں انور نوں پنج روپیے تے اختری نوں شنیل دی چادر دِتی تے اختری نے خوش ہو کے اوہناں نوں رکنیاں ای دُعاواں دِتیاں ، رکنے ای چر بعد اوہ جدوں جان لئی اُٹھی تے اوسے ویلے ای چودھری ہوری حویلی وچ وڑے ، اختری نے اوہناں نوں وی بڑے ادب نال سلام کیتا تے چھیتی نال باہر نکل آئی پر چودھری دِیاں اکھاں جیویں پتھرا گئیاں سن ۔۔۔۔۔ ایہہ کون سی ؟ اوہناں پُچھیا تے چودھرانی نے ہولی جیہی جواب دِتا : "گامے مہاجر دی گھر والی" ۔۔۔۔ تے چودھری سوچن لگ پیا ، ایہہ ایڈی سوہنی سی تے سانوں پتہ ای نہ لگا ۔۔۔۔۔۔ ایہہ گاما بڑا قسمت والا اے ۔۔ اوہناں ڈھلدی عمر دی چودھرانی ول ویکھیا تے باہر نکل گئے ۔

تے اُس شام چودھری دے دودھی نے گامے دے بُوہے اگے اواز لائی ۔۔۔۔۔۔ "دُودھ پوا لو" ۔۔۔ اختری تے گاما حیران ہو کے باہر نکلے تے دودھی نے دسیا : ایہہ دُودھ چودھرانی نے کاکے لئی بھیجیا اے تے آکھیا اے گامے دی گھر والی کدی کدی حویلی آ کے کُجھ کم ہولا کرا جایا کرے ۔۔۔۔۔ نالے اوہناں آکھیا گامے نوں کہیں خیر نال ربّ نے تیرا ٹبّر ودھایا اے ، توں فکر نہ کریں ، روٹی کپڑا حویلی وچ بڑا اے تیرے واسطے ۔۔۔۔ گاما چودھری دی نیکی تے اوہدے وڈے حوصلے دے گیت گاون لگ پیا ۔۔۔۔ فیر روز ای دودھی دو لپّ دُودھ دین آوندا تے اختری نوں حویلی آون دی دعوت وی دئی جاندا ۔ تے فیر اختری اِک دِن ٹیم کڈھ کے حویلی گئی تے چودھرانی نے کمیدی اواز نال اوہنوں آکھیا ۔۔۔۔ چودھری جی دا بڑا کم ہوندا اے تے مَیں جوڑاں دی پیڑ نال کجھ کر نہیں سکدی ۔۔۔۔ پتریاں زنانیاں چودھری ہوراں دے کم لئی رکھیاں پر اوہ کسے کولوں مطمئن نہیں ہوندے ، توں جوان ایں ، اوہناں دی خدمت کریا کر ، اوہ خوش ہو گئے تے مالا مال کر دین گے ۔۔۔۔ چودھرانی دِیاں لال سُوہیاں اکھاں ویکھ کے اوہنے اوہناں نوں تسلّی دِتی تے چودھری دی بیٹھک وچ آ گئی ۔۔۔۔۔۔ تے فیر اوہ گھر دے کم فٹا فٹ مکا کے حویلی ٹُر جاندی ۔

انور علی ٹُرن پھرن لگ پیا سی جدوں شمیم ، اختری دے گھر

پیدا ہوئی۔۔۔۔ جیہنوں ویکھدیاں ای دائی نے گڈی دا ناں دے دتا سی۔۔۔۔ گڈی سچی مچی گڈی سی گوری چٹی۔۔۔۔۔۔۔ اوہدے نین نقش بالکل آپنی ماں تے گئے سن، گامے دی تے جان گڈی وچ آ گئی سی۔۔۔۔ انور ناوں ودھ اوہنوں گڈی پیاری سی۔۔۔۔ اختری تے دو ترِنّاں مہینیاں بعد فیر حویلی دے کماں وچ رُجھ گئی سی تے گاما دوواں بچیاں نوں آپنے نال ڈیرے لے جاندا جتھے اوہ اک پیو دے فرض توں کدی غافل نہیں سی ہویا۔

بچے ہولی ہولی وڈے ہو رہے سن، گڈی وی ہُن ٹرن پھرن لگ پئی سی۔۔۔۔ چودھری دا دودھی اپنا دُدھ دے جاندا سی کہ آپنی لوڑ پوری کر کے اختری تھوڑا جیہا دُدھ گوانڈھیاں دے کاکے لئی وی دے دیندی سی۔۔۔۔ اوہدی آپنی صحت دن بدن بڑی چنگی ہو گئی سی۔ اوہدا رنگ تے پہلاں ای گورا سی پر ہُن تے پکے سیب وانگوں بھخن لگ پیا سی۔۔۔۔ اوہ روز نہا دھو کے داتن مل کے ون سونے کپڑے پا کے حویلی جاندی سی۔۔۔۔ اوہ کہندی سی کہ چودھرانی نوں گندے لوک چنگے نہیں لگدے تے گاما ہس کے آکھدا ساڈی چودھرانی تے میلی کچیلی وی سانوں بڑی چنگی لگدی اے۔۔۔۔ اختری سارا دن حویلی چ گذار کے رات پیندیاں ای کوئی نہ کوئی سوغات گامے تے بچیاں لئی گھر لے آوندی تے گاما چودھری دیاں تعریفاں کر کر نہ تھکدا۔

جاندے دناں نے گامے دا گھر خوشیاں تے ون سونیاں چیزاں نال بھر دتا سی جیہڑی اختری دے کم توں خوش ہو کے چودھرانی جی نے دتیاں سن۔ پر اوہدے نال دیاں کمیانیاں خورے کیوں سڑ جاندیاں سن۔۔۔۔۔ ۔۔۔۔ برساتوں بعد جدوں اوہدا کوٹھا وی پکا ہو گیا تے سارے پنڈ نوں جیویں اگ جیہی لگ گئی۔۔۔۔۔ جتھے دو جنے کٹھے ہوندے اختری تے چودھری بارے عجیب عجیب گلاں کرن لگ پیندے۔

چودھرانی ڈاکٹر کولوں علاج کراون آپنے وڈے پُتر کول شہر گئی ہوئی سی۔ ایسے لئی اختری ہُن بوہتی واری رات وی اوتھے ای رہندی سی۔ گامے دے گلھے دا جواب اوہنے ایہہ دتا سی کہ چودھرانی آپنا چھوٹا پُتر میرے سپرد کر کے گئی اے تے میں نمک حرامی کیویں کراں۔۔۔۔۔۔ تے گاما ایہہ سُن کے چُپ کر رہیا، پر پنڈ وچ ہون والیاں گلاں دی بھنک اوہدے کناں وچ پے گئی سی۔ اوہنوں آپنا پکا کوٹھا آپنی عزت تے غیرت دی قبر لگن لگ پیا سی۔۔۔۔ پر اوہ اختری ساہمنے بے بس ہو جاندا سی پر اوہ گامے دے اندر بلدے بھانبڑ دا سیک محسوس نہ کر سکی۔۔۔۔ گامے دے یار اوہدے ساہمنے اک دوجے نوں بے غیرت تے رن مرید کہہ کے چھیڑ دے تے اوہ چُپ چپیتا دُنیا دے رنگ ویکھدا رہندا۔ جتھے اختری جیہیاں زنانیاں آپنے سدھے سادھے کھسماں نوں اوہناں دی محبت دے بدلے بے وفائی دے روتے تے

ہو کیاں دے تندور وچ سٹ دیندیاں نیں ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔

گامے مہاجر دے اندر لگی ایہہ اگ اک دن اینی ودھ گئی کہ سُتی پئی اختری دی گوری گردن دوالے اوہدے کالے ہتھاں دا گھیر تنگ ہوندا گیا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ تے سویرے سارے پنڈ وچ رَولا پے گیا : اختری مر گئی ۔ ۔ ۔ ۔ اوہنوں سپ لڑ گیا اے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہدے بُلھ نیلے پے گئے نیں ، اوہدیاں اکھاں باہر آ گئیاں نیں ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ تے گاما سارا دن بچیاں نوں نال لا کے اُچی اُچی روندا رہیا ۔ ایہہ رونا خورے اختری دی موت دا سی یا اوہدی بے وفائی دا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اختری دے مرن مگروں گامے نوں جیویں چُپ جہی جندری لگ گئی ۔ ۔ ۔ ہر ویلے اک نُکرے لگا آپنے ہتھاں ولوں انگلیاں ویکھدا رہندا

انور علی اودوں باراں تیراں ورھیاں دا سی جدوں اک دن اوہدے پیو نے آپنیاں اُنگلاں بلدے چُلھے وچ دے کے مُجھن لٹاں تے ایدوں مگروں تیجے دن منجی تے بیبا بیبا ای مر گیا ۔ ۔ ۔ انور تے گڈی کلم کلے رہ گئے سن ۔ ۔ ۔

غریباں دے بال خورے ایڈی چھیتی وڈے کیوں ہو جاندے نیں ۔ انور وی ہُن اینا سیانا ہو گیا سی کہ آپنی ماں تے دُوجیاں کمیانیاں دی حویلی چ حیثیت نوں سمجھ سکدا ۔ ۔ ۔ ۔ ایسے لئی آپنے پیو دے مرن توں بعد چودھری نے جد اوہنوں آپنے باغاں دا راکھا رکھ لیا تے گھروں باہر جاندیاں ہویاں اوہ ماسی رشیداں نوں پکی کر کے جاندا پئی گڈی دا خیال رکھیں بے

اوہ گھروں باہر نکلے تے بے شک اوہدیاں لتاں توڑ دیئیں ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ گڈی وی آپنے ویر کولوں بڑا ڈردی سی ۔ ایسے لئی اوہدیاں سہیلیاں اوہدے گھر آ جاندیاں ، پر اوہنے کدی گھروں باہر پیر نہیں سی رکھیا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ انور باغ دی راکھی کردیاں ہویاں وی دن وچ دو دو چکر گھر دے لاندا تے گڈی نوں گھر ویکھ کے اوہنوں ٹھنڈ جہی پے جاندی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہنوں انج لگدا جیویں گڈی دی شکل وچ اوہدے ماپے اک بھارا پتھر اوہدی ہک تے رکھ گئے ہون ، جیہنوں اوہ نہ چُک سکدا سی تے نہ ای سٹ سکدا سی ۔ ۔ ۔ ۔ اوہ گڈی تے باغ دی راکھی وچ اینا مصروف رہیا کہ اوہنوں پتہ وی نہ لگا پئی اوہ کیہڑے ویلے اٹھاراں ورھیاں دا تے گڈی سولھویں سال لگ گئی اے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ گڈی ہُن بالکل آپنی ماں تے ہو گئی سی ۔ اوہدیاں سہیلیاں تے پنڈ دیاں زنانیاں اوہدی سوہنی صُورت نوں بڑا پیار کر دیاں سن ، پر گڈی نوں ویکھ کے انور خورے کیوں غصے وچ آ جاندا سی ۔

اوس دوپہر وی اوہ روٹی کھان گھر آیا تے ہتھ دھو کے چُلھے کول ای بہہ گیا ۔ جتھے گڈی روٹی پکاون لگی ہوئی سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہنے گڈی ول ویکھیا ۔ معصُوم جہی گڈی نے نہا دھو کے لال کپڑے پائے ہوئے سن ، سر تے لال چُنی تے دنداسے نے اوہنوں ہور وی سوہنا بنا دِتا سی ۔ انور دا دل کیتا پئی آپنی بھین نوں رج کے پیار کرے ۔ ۔ ۔ ۔

ویکھ میں ماں دا پُرانا جوڑا کڈھ کے پایا اے ، میتُوں بالکل پُورا اے نا ! گُڈی نے لاڈ نال دسیا تے اوہدا دماغ خورے کیوں بلن لگ پیا۔ اوہنے تتّا چمٹا پھڑ کے گُڈی نوں کُٹنا شروع کر دِتا ...... ویرا کیہ ہویا ...... کیہ ہویا ویرا ؟ گُڈی چیکدی رہ گئی پر اوہدا ہتھ نہ رُکیا ...... گُڈی دیاں چیکاں سُن کے ماسی رشیداں نسّی آئی تے اوہنے انور دے ہتھوں چمٹا کھوہ لیا ...... گُڈی ہولی ہولی رون لگ پئی نے اوہ چُپ کر کے باغ دل ٹُر پیا ...... پر اوس رات اوہ بالکل نہ سوں سکیا گُڈی آپنیاں سٹّاں نوں ٹکور کر کے سُتی پئی سی نے اوہنے اوہدے سر تے ہتھ پھیردیاں ہویاں سوچیا سی کہ گُڈی ایڈی وڈی ہو گئی اے کہ اوہنوں ماں دے کپڑے وی پُورے آون لگ پئے نیں ...... میں تے کدی ایہہ سوچیا وی نہیں سی کہ ایہہ ماں جنّی ہو جائے ...... میں نے ایہدی بڑی راکھی کیتی سی پر ویلے خورے کیوں راکھی دے پابند نہیں ہوندے۔

انور اک دن دوپہر ویلے درختاں دی ٹھنڈی چھاں تھلّے منجی ڈاہ کے بیٹھا ہویا سی کہ چھوٹے چودھری ہوری آپنی چٹّی گھوڑی دی لگام پھڑ کے آئے تے آوندے ای منجی تے ڈگ پئے ...... اوئے انورا ایہنوں پانی پیا بڑی دُوروں نسدی آئی اے میری رانی۔ اوہناں آکھیا تے انور نے گھوڑی دی لگام پھڑی تے اوہدے گل وچ پیا سونے دا کینٹھا چھنک پیا ...... اوہنوں

گُڈی یاد آ گئی جیہنوں اوہ اج تک سونے دی اک تیلی وی نہیں سی بنوا کے دے سکیا ...... اوہنے چھیتی نال گُڈی دے خیال نوں دماغ چوں جھٹک دِتا ، چودھری سامھنے اوہ گُڈی بارے سوچنا وی نہیں سی چاہوندا ...... گھوڑی نُوں پچھے تے پانی پا کے اوہ چودھری دے کول ای زمین تے بہہ گیا ...... انورا نُوں کڈا ماڑا ہو گیا ایں ...... کم وی تے بڑا ہوندا اے نا ! گُڈی تے ہُن سیانی ہو گئی ہووے گی۔ اوہنوں وی کم تے لے آیا کر یا حویلی بھیج دیا کر ، بھرجائی جی نوں وی آرام ہو جائے گا۔ ...... چھوٹے چودھری نے عجیب طرح ہسدیاں ہویاں آکھیا تے اوہنوں انج لگا جیویں اوہناں کوئی وڈی ساری گاہلھ کڈھ دِتّی ہووے۔ اوہنے غصّے نوں بڑی مشکل نال قابو کیتا تے آکھیا۔

"چودھری جی اسیں کیہڑا بوہتے جی ہاں ، پُوری پے ای جاندی اے۔ نالے میں گُڈی نوں گھروں باہر کتے نہیں جان دیندا ، بھانویں اوہ حویلی ای کیوں نہ ہووے "، تے چودھری نے اُٹھ کے گھوڑی دی لگام پھڑدی اتے بُلھاں تے جیبھ پھیردیاں ہویاں آکھیا : "کمیاں نُوں ایڈی آکڑ چنگی نہیں لگدی۔"

انور ہُن ہور وی محتاط ہو گیا سی پر اک دن باغ وچ اوہنوں قولنج دی پیڑ انج ہوئی کہ اوہ دوہرا ہو کے زمین تے تڑفن لگ پیا ...... کسے نے جا کے گُڈی نوں دسیا تے اوہ نسدی ہوئی باغ پج آ گئی نے آپنے ویر دا ایہہ حال ویکھ

کے اُچی اُچی وین پاون لگ پئی۔۔۔۔۔ باغ کولوں لنگھدے چھوٹے چودھری اوہدی اواز سُن کے اندر آ گئے۔ کمیاں نوں کہہ کے اوہناں انور نوں منجی تے پا کے گھر بھیج دِتا، تے گُڈی ول ویکھ کے اوہنوں تسلّی دے دو اکھر کہنا وی بھُل گئے سن۔۔۔۔۔ پنڈ ٹھیک ای کہندا اے، اوہناں سوچیا، گُڈی پنڈ ول ٹُر گئی سی پر چھوٹا چودھری اِک دُھکھدی اگ وِچ تپن لگ پیا سی۔

تے فیر کئی دن اوہ باغ تے مہاجراں دے گھر دی گلی دے چکّر لاوندا رہیا پر گُڈی اوہنوں کتے نہ دِسّی۔۔۔۔۔ گُڈی نوں حاصل کرنا تے حویلی پچ پہنچانا اوہ آپنا حق سمجھدا سی پر انور کولوں خورے کیوں اوہنوں ڈر جیہا لگدا سی۔ پر جدوں انور تگڑا ہو کے باغ وِچ جان لگ پیا تے چھوٹا چودھری کُھلم کُھلا اوہدی گلی دے چکّر لاون لگ پیا۔

انور دے گھر کولوں لنگھدیاں ہویاں ہولی جیہی کھنگارا وی ضرور ماردا۔۔۔۔۔ گُڈی نے کنے ای دن دھیان نہ دِتا پر اِک دن گوڑا اُٹھدیاں ہویاں اوہنے نظر چُکّی تے تہمد دے لمّے لمّے لڑ لمکا کے چھوٹا چودھری ساہمنے کھلوتا متّھے تے ہتھ رکھ کے اوہنوں سلاماں کردا پیا سی۔ اوہ جھینپی نال اندر ہو گئی۔۔۔۔۔ پر فیر روز ای جدوں سُورج بوڑھ دے درخت توں اُتانہہ ہوندا اوہ گوڑا سٹن پوہے ول ضرور جاندی جتھے چھوٹا چودھری ہولی جیہی اِک اکھ بند کر کے

اوہنوں سلام ضرور کردا۔ تے اوہ وی ہولی جیہی ہسّ کے اندر ہو جاندی۔

انور نے بڑی چھیتی محسوس کر لیا کہ گُڈی ہُن بیٹھی بیٹھی ہسّن لگ پیندی اے۔۔۔۔۔ اوہدیاں گلّھاں آپنے آپ بھخن لگ پیندیاں نیں۔۔۔۔۔ اوہنے دو ترن وار چھوٹے چودھری نوں آپنی گلی چوں لنگھدیاں ویکھیا سی۔ پر اوہ کیہ کر سکدا سی، ایہہ سارا پنڈ ای اوہدا سی۔۔۔۔۔ پر اوس دن تے حدّ ای مُک گئی، اوہ گلی دی نُکڑ مُڑیا تے اوہنوں انج لگا جیویں اوہدا دِل رُک گیا ہووے۔۔۔۔۔ چھوٹا چودھری اوہدے بُوہے ساہمنے کھلوتا متّھے تے ہتھ پھیر پھیر کے سلاماں کردا پیا سی۔ اتے گُڈی لیرڑے دی کنّی مونہہ وِچ پا کے ہسّ رہی سی۔ ۔۔۔۔۔ اوہنوں ویکھ کے گُڈی اندر ٹُر گئی تے چودھری اُچی اُچی ماہیا گاوندا اوہدے کولوں دی لنگھ گیا۔۔۔۔۔ اوہ گھر دے اندر آیا تے جھلانی وِچ وڑی گُڈی نوں رُوں وانگوں پنج دِتّا۔

اگلے دن توں اوہ گُڈی نوں باغ وِچ نال لے جاون لگ پیا، جتھے سارا دن دوویں اواتراں لا لا کے پنچھیاں نوں اُڈاوندے رہندے۔۔۔۔۔ اوہ اِک پل لئی وی گُڈی نوں آپنیاں اکھاں توں دُور نہیں سی ہون دیندا۔۔۔۔۔ پر چھوٹا چودھری جدوں وی باغ وِچ آوندا گلّاں گھُما گھُما کے گُڈی نال کردا تے اوہ نہ چاہوندیاں ہویاں وی چُپ

کر رہندا۔۔۔۔۔ اک دن اوہنے اینویں ذرا اک اکھ ونگی کر کے ویکھیا، گُڈّی چودھری نُوں اکھاں نال چُپ کراوندی پئی سی۔۔۔۔۔۔ اوہنُوں اگ لگ گئی تے اوس دن اوہنے پکّا ارادہ کر لیا پئی اوہ گُڈّی نُوں لے کے کتے ہور ٹُر جاوے گا۔۔۔۔۔ محنت کر کے ای کھانا اے تے ایہہ پنڈ کیہہ تے کوئی ہور نھاں کیہ۔۔۔۔۔۔۔۔۔ پر گُڈّی نُوں نال لے جاون دی نوبت ای نہ آئی۔

اوس تپدی دوپہر اوہ درختاں دے آل دوالیوں گھاہ صاف کر کے مُڑھکے وچ بھجّیا کھوہ کول آیا تے کھوہ دے دُوجے پاسیوں ہولی ہولی گلّاں کرن دی اواز سُن کے ٹھٹھمبر گیا، اوہنے بنّیاں بھار کھلو کے ویکھیا تے اوہنُوں لگا جیویں تپدا اسمان اوہدے سر تے ڈِگ پیا ہووے۔۔۔۔۔۔۔۔ چودھری دا پُتر گُڈّی دے کنّاں وچ چاندی دیاں مُرکیاں پاوندا پیا سی۔۔۔۔۔۔۔ اوہدی پکڑ داتری دوالے پیڈھی ہوندی گئی، اوہ اگے ودھیا تے ایس توں پہلاں کہ دوویں پچھّے مُڑدے اوہنے داتری چودھری دے گل وچ پا کے پُورے زور نال گُھما دتّی۔ چودھری دے جوان تتے گرم لہو نے انور دے کپڑے لال سُوہے کر دتّے سن۔ تے گُڈّی انور دے ہتھ پھڑدی رہ گئی۔ انور نے خُونی نظراں نال اوہنُوں ویکھیا تے داتری اوہدے سر تے کڈھ ماری، اوہدا سر وچکاروں کُھلّ گیا۔۔۔۔۔۔ چیکاں

دی اواز سُن کے کئی لوک باغ ول نسّے پر ایس توں پہلاں کہ کوئی اوہنُوں پھڑدا اوہ بیلیاں وچوں ہوندا ہویا پنجاں میلاں تے پھیلی رکّڑ وی لنگھ آیا سی۔

چیکدا ہویا اک کاں اوہدے سر توں لنگھیا تے اوہنے اکھّاں کھول کے ویکھیا۔ سُورج ڈُب چُکیا سی، اوہدے اندر تے باہر ہنیرا پھیلیا ہویا سی۔۔۔۔۔۔۔۔ اوہدا سنگھ سُکا ہویا سی، اوہ پانی پین لئی اُٹھیا تے ایدھر اودھر ویکھدا نہر دے کنڈھے تے اپڑیا تے اک سروٹ دے اوہلے بہہ کے بُک بھر بھر کے پانی پین لگ پیا۔

دُوروں لاری دے ہارن دی اواز سُن کے اوہنے چھیتی نال کُرتے دا گھیرا پھڑیا تے پانی وچ بھیوں بھیوں کے لہو دے چھبے دھون لگ پیا۔۔۔۔۔۔۔ لاری دی اواز ہُن ہور وی کول آ گئی سی۔۔۔۔۔۔ اوہ ہتھ دھون لئی نیواں ہویا تے اوہنُوں انج لگا جیویں کسے نے اوہنُوں آکھیا ہووے: کملیا نسّ کے کتھّے جاویں گا۔۔۔۔۔۔۔ تیرے جیہے کنّی کتے وی ٹُر جان اوہناں دے نصیب تے اکّو جیہے ای رہندے نیں۔۔۔۔۔ تے نصیباں کولوں کوئی کتھّے نسّ سکدا اے، تے انور نے تڑفدے دل نال پُر سکُون اسمان ول ویکھیا۔۔۔۔۔۔۔ تے تیجے دن لوکاں ویکھیا اک پُھلّی ہوئی لاش رکھ برانچ وچ تردی جاندی اے۔

کبوں ہوندیاں نیں کہ اوہ سُکھ دا اِک ساہ وی ماپیاں نُوں نہیں دے سکدیاں ۔۔۔۔۔۔ تے ماپیاں دِیاں اکھّاں دِھیاں جمدیاں ای سوہنا پُھل جاندِیاں نیں ۔۔۔۔۔۔ کِنّے خوش قسمت سن اوہ لوک جیہڑے جمدِیاں ای دِھیاں نُوں مٹّی وِچ دب دیندے سن تے فیر سکُون دی مِٹھی رنیندر سَوں جاندے سن ۔۔۔۔ ۔۔۔۔ پر نہیں ہُن ایہہ وی نہیں ہو سکدا ۔ مَیں محبتاں نال بھری ماں دی گرم چھاتی تے سر رکھ دینی آں ۔۔۔۔۔۔ اوہ بد نصیب ماپے جیہڑے ڈولی پاون دی عُمر وِچ آپنی دھی نُوں قبر دی امان وِچ دے آئے سن ۔۔۔۔۔ جیہدی جوان موت دا دُکھ ماپے خورے پُھل جاندے ۔۔۔۔۔۔ پر ۔۔۔۔۔۔۔ پر ایہہ دُکھ ۔۔۔۔۔۔ ایہہ اوکّڑا دُکھ اوہ کیویں بُھلّن گے ۔۔۔ ۔۔۔۔ جدوں اوہناں دی مریم جیہی دھی ۔۔۔۔۔۔ مر کے وی ۔۔۔۔ مر کے وی ۔۔۔۔۔ میرا دماغ سُنّ ہو گیا اے تے مَیں ماں دی دھڑکدی چھاتی تے سر رکھ کے چیکن لگ پینی آں ۔ ۔۔۔۔۔ ماں ۔۔۔۔۔۔ ماں ۔۔۔۔۔۔ ماپیاں نُوں کہہ دے اوہ اج توں دِھیاں جمّنیاں چھڈ دین ۔ یا فیر اوہناں نُوں دبّن دی بجائے اگ دی جھولی پا دیا کرن ۔

نوٹ :(ایہہ افسانہ ”وزیرآباد“ دے اوس واقعے تے لکھیا گیا جیہدا مقدمہ ہائی کورٹ وِچ چل چکیا اے ۔)

اِک جگراتا

میری ماں سکُون نال سُتّی ہوئی اے ۔۔۔۔۔۔ اوہ کِنّی چنگی اے کہ اوہ کُجھ پڑھ نہیں سکدی ۔ جے اوہ اج دا اخبار پڑھ لیندی تے خورے ایس دُکھ دے جگراتے وِچ میری ساتھی ہوندی ۔

ہائے ربّا ! دِھیاں دی قسمت وِچ کالیاں راتاں دی سیاہی کیوں مل دِتّی آ ۔۔۔۔۔۔ مَیں سوچنی آں ۔۔۔۔۔۔ اوہناں نُوں جے نُوں جیندیاں جی سنبھالا نہیں سی دِتّا تے ہُن ایہہ سنبھالا مرن توں پچھوّں وی کھوہ لیا ای ۔۔۔۔۔۔ مَیں آپنی ماں وَل ویکھنی آں ، اوہدے چہرے تے فکراں گُھلی پاک مسکراہٹ اے ۔

ہائے وے سوہنیا ربّا دِھیاں دِیاں جھولیاں اینیاں خالی

اُڈن ہارے

گڑھ مہاراجہ پہنچ کے ڈرائیور نے کار روک لئی تے تندور وانگوں بھخدے انجن نوں کھول کے سگرٹ پین لگ پیا۔

بازار وچ چھوٹے ہوٹلاں تے پان سگرٹاں دیاں دکاناں وچ اُچی اواز نال ریڈیو تے ٹیپ ریکارڈر لگے ہوئے سن تے گھٹیا قسم دے گیت کناں دے پردے پاڑدے پئے سن۔۔۔ میں اکّ کے تناں تے پیا کمبل ہٹایا تے کار دا پردا پراںہہ کر کے باہر ویکھن لگ پئی۔۔۔۔۔ سردیاں دی پہلی دھپ ہر پاسے پھیلی ہوئی سی۔۔۔۔۔ میں آپنے کول بیٹھی مختاراں ول ویکھیا جیہڑی شیشے نال اکھاں لا کے آوندیاں جاندیاں لاریاں تے سواریاں نوں ویکھن لگی ہوئی سی۔ اوہدے مونہہ تے سکون دی پھیلی دھپ وچ میں خورے کیوں سڑ گئی

ساں۔۔۔۔۔ میں پرس کھول کے دستی شیشہ کڈھیا تے اوہدے وچ آپنیاں لال سوہیاں اکھاں ویکھ کے حیران رہ گئی۔ خورے میں سارا راہ روندی آئی ساں، مینوں کجھ پتہ نہیں۔۔۔۔ ہاں اینا پتہ اے کہ میں گڑھی سلطان باہوؒ جا رہی ساں جتھے ٹٹے دل جڑ جاندے نیں۔۔۔۔ جتھوں کدی کوئی مایوس نہیں آیا۔۔۔ اصغر سانوں پنڈوں باہر چھڈن آئے سن۔ میں کئی واری اوہناں نوں آکھیا سی پئی اوہ وی میرے نال چلن۔ اوہ تے خورے راضی ہو جاندے پر میری سس نے مینوں جھڑک دتا سی کہ جھولی پھیلانا تے دعا منگنا عورتاں دا کم اے مرداں دا نہیں۔۔۔۔۔ نالے جیہڑا روگی اے اوہ ای جاوے سانوں جان دی کوئی لوڑ نہیں۔۔۔۔ ایہہ سن کے میں مجرماں وانگوں پیلی پے گئی ساں۔ اصغر تے ہمیش وانگ مینوں بڑیاں تسلیاں دتیاں سن کہ میں بے جی دیاں گلاں دا برا نہ منایا کراں، اللہ ضرور ساڈے تے کرم کرے گا۔ توں سلطان باہوؒ دی درگاہ تے جھولی پھیلائیں گی تے اوہ تینوں کدی خالی ہتھ نہیں پرتاون گے۔۔۔ پر عورت دا دل تے رب نے خورے کچی مٹی نال بنایا ہوندا اے۔ ذرا جنی گل وی برداشت نہیں کر سکدا۔ اینویں ٹٹ جاندا اے۔

گڑھ مہاراجہ توں سلطان باہوؒ تن چار میل رہ جاندا اے جتھوں اک تنگ جہی سڑک سلطان باہوؒ جاندی اے۔۔۔ درگاہ تے پہنچ کے میں چپ کر کے اک پاسے بہہ گئی،

ہیں کیہ منگدی۔۔۔۔۔میں تے اج تک اپنے رب کولوں کجھ نہیں سی منگیا۔۔۔۔ میں سوچدی ساں منگیا تے اوہدے جاندا اے جیہنوں ضرورت دا پتہ نہ ہووے اوہ تے دلاں دے راز جاندا اے اوہدے کولوں منگ کے اوہدی شان کیوں گھٹاواں۔۔۔۔۔نالے میرے ورگی کڑی جیہڑی پنجاں بھراواں دی کلّی بھین ہووے اوہنوں منگن دی لوڑ ای نہیں پیندی۔۔۔۔۔ہاں پنج سال پہلے میں آپنے رب تے ماں کولوں اصغر نوں منگیا بلکہ کھوہیا سی تے اوہدے بعد کوئی حاجت ای نہ رہی۔

اصغر میرے وڈے بھاٰ جی نال زرعی یونیورسٹی لائل پور (فیصل آباد) پڑھدے سن تے ہوسٹل وچ رہندے سن۔ ایسے لئی اکثر شام نوں بھاء جی نال ساڈے گھر آ جاندے۔۔۔۔۔ سِدّھا سادا شریف جیہا ایہہ جٹ جیہڑا پہلی تکر وچ بالکل ہونق لگدا سی، جدوں ہولی جیہی اکھ چک کے میرے ول ویکھ کے آپ ای کنّاں دیاں لواں تک لال ہو جاندا تے میرا دل خورے کیوں ٹھک ٹھک پسلیاں نال وجن لگ پیندا۔۔۔۔۔ساڈے وچ کوئی لمّا چوڑا عشق نہیں سی ہویا، بس جدوں اصغر دی "بے جی" میرا رشتہ لے کے آئے تے میری ماں تے بھابیاں نے صاف انکار کر دِتّا سی کہ اسیں جٹّاں نوں کڑیاں نہیں دیندے نالے ساڈی کڑی پنڈ وچ نہیں رہ سکدی۔۔۔۔۔ تے اوسے شام اصغر نے فون کر کے

مینوں آکھیا سی: "نسیم! میں صرف تیرے بھروسے تے بے جی نوں بھیجیا سی۔۔۔۔۔" تے اوس ویلے مینوں انج لگا جیویں میں اصغر دے بغیر نہیں رہ سکدی۔۔۔۔۔جیویں میں صرف اوہدے لئی بنی آں۔۔۔۔۔ تے فیر میں آپنی ماں تے پنجاں بھراواں اگے آکے کھلو گئی ساں کہ میں جے ویاہ کراں گی تے اصغر نال، ہور کسے نال نہیں۔۔۔۔۔ تے اوسے مہینے مینوں ٹوردیاں ہویاں ماں نے آکھیا سی "دھیئے اج توں اسیں تیرے لئی تے توں ساڈے لئی مر گئی ایں۔" تے میں آپنے پچھے سارے بوہے بند کر کے پنڈ آ گئی۔

میری سسّ نے تناں آپنے گلے بھرا دی پڑھی رکھی تے سوہنی ووہٹی ول ویکھ ویکھ کے جیندیاں سن۔

میں وی بظاہر بڑی خوش ساں پر پیکیاں دی یاد نوں اصغر دی محبت دے باوجود بھلانا بڑا اوکھا سی۔۔۔۔۔ امّی تے بھرا مینوں جدوں یاد آوندے، اصغر بے جی نال مینوں پیکے ملان دا بہانہ کر کے کتے ہور لے جاندے جتھے صرف اصغر تے میں ہوندے تے اداسیاں آپنے آپ خورے کتھے ٹُر جاندیاں۔۔۔۔۔ کدی کدی میں اصغر کولوں پچھدی کہ پنڈاں دے لوک سچی مچی تہاڈے جتنے ای چنگے تے مخلص ہوندے نیں تے اوہ ہس کے جواب دیندے، ہوراں دے بارے تے میں کجھ نہیں جاندا پر چک ۴۶ دے بارے کہہ سکناواں کہ "ایس پنڈ دے جٹ برے، لیندے

بھابیاں پا"۔۔۔۔۔ سچی مُچی ایس پنڈ دے جٹ پھاہیاں ای پا بیندے نیں۔ مَیں وی ہس پیندی۔

خوشیاں بھرے دِن تیزی نال لنگھدے پئے سن۔ بلقیس تے عذرا دے ویاہ مَیں آپنے ہتھاں نال کیتے سن۔ اوہ مینوں سکیاں بھیناں نالوں وی ودھ سن۔۔۔۔۔ ایہناں پنجاں سالاں وچ اصغر نے مینوں ہر اوہ سوکھ دین دا جتن کیتا جیہڑا مَیں ماپیاں دے گھر چھڈ کے آئی ساں۔۔۔۔۔ پنڈ وچ رہندیاں ہویاں وی میرے کول دُنیا دی ہر چیز سی۔۔۔۔ پر کلکاریاں ماردی اِک چھوٹی جیہی جان نہیں سی جیہڑی مینوں ماں کہندی، اصغر نوں ابو تے سیٹھ توں ودھ بے جی نوں دادی کہہ سکدی۔۔۔۔ اصغر نے مینوں ایس تھوڑ دا تھوڑے کدی احساس ای نہ ہوندا پر اُٹھدیاں بہندیاں بے جی ٹھنڈے ہوکے بھر کے کہندے۔۔۔۔ "ایہناں زمیناں تے بھرے گھر دا کوئی وارث نہیں۔۔۔۔۔۔ ہائے ربا۔۔۔۔ میرے پُتر دا دُنیا تے ناں ودھاویں، میریا مولا۔۔۔۔۔۔" تے ایہہ گلاں سُن کے مَیں اندر ای کمبن لگ پیندی۔

دِل تے میرا وی بڑا کردا سی کہ اِک گول مٹول جیہا بال ہووے جیہدے شیشے ورگے چمکدے پَیر چُم چُم رجھاں۔۔۔۔۔ جیہدے گلابی بُلھ مینوں ماں کہہ کے بلاون تے جیہدے جسم دی گرمی تے خوشبو میری ممتا نوں سکون

بخش دیوے۔۔۔۔۔ پَر کوئی ڈاکٹر، کوئی دوا نہیں سی چھڈی، سارے ڈاکٹر میریاں رپوٹاں ویکھ مطمئن سن، پر آوندے دِناں وچ بے جی دے طعنیاں میرا چین لُٹ لیا سی تے مَیں پڑھی لکھی ہو کے وی کوئی پیر فقیر تے درگاہ نہیں سی چھڈی۔ تے اج سُلطان باہُوؒ آئی ساں جتھے ٹُٹے دِل جُڑ جاندے نیں جتھوں کدی کوئی خالی ہتھ نہیں مُڑیا۔

درگاہ توں جدوں اسیں پرتے، پرچھانویں لمے ہو گئے سن تے درگاہ دے باہر اِک ملنگ بڑے درد نال گا رہیا سی۔۔۔ :

شالا کوئی مسافر نہ تھیوے، ککھ جنہاں تھیں بھارے ہُو
تاڑی مار اُڈا نہ باہُو، اسیں آپے اُڈن ہارے ہُو
اسیں آپے اُڈن ہارے ہُو

تے ایہہ سُن کے مینوں لگا جیویں میرے اُتے میری ذات دا بھار اینا ودھ گیا کہ آون والے دِناں وچ خورے مَیں اصغر دا ساتھ نہ دے سکاں۔ اتے ایہہ سوچ کے اکھاں آپنے آپ چھم چھم وسن لگ پئیاں۔

۱۹۸۶ء

باہُو دی درگاہ تے مَیں مسلسل ست جمعراتاں حاضری دیندی رہی، پر باہُو نوں میرے تے رحم نہ آیا۔۔۔۔ بے جی ہُن روایتی سساں وانگوں مینوں کھلم کھلا طعنے دین لگ

پئے سن ۔ اصغر دیاں تسلیاں دے باوجود دُکھ قطرہ قطرہ کر کے میرے اندر جمع ہوندا رہیا ------ اوہناں دِناں بلقیس چھِلا کٹّن پیکے آئی ہوئی سی ۔ اِک دن مینوں کلّیاں ویکھ کے میرے کول آ بیٹھی تے اوہدے رُکھّے وال ویکھ کے میں اوہدے سر وِچ تیل جھسّیا نے کنگھی پھیرن لگ پئی ----- تے بے جی نوں ایہہ ویکھ کے خورے کیہ ہویا، اِک دم رولا پا دِتّو نیں ----- "کُڑیے اعقل کر ------ ایس سنڈھ دا پرچھانواں کتے تیرے تے نہ پے جائے -----" اوہناں بلقیس دی بانہہ پھڑی تے جا کے اوہدا سر دھوا دِتّا ۔ ایہہ ویکھ کے مینوں انج لگا جیویں میرے اندر اگ لگ گئی ہووے ---- سنڈھ دا طعنہ میری ہِک وِچ کھُبھ گیا سی تے میں بی۔ اے پاس ہوندیاں ہویاں وی آپنے ڈھڈ تے دوہتّھڑ مار مار کے اینا روئی ---- اینا روئی کہ بے ہوش ہو گئی -----

عورت سبھ کجھ سہہ سکدی اے پر آپنے آپ نوں سنڈھ نہیں اکھوا سکدی ---- بھلا کوئی عورت وی سنڈھ ہو سکدی اے اوہدی کُکھ سنڈھ ہووے تے ہووے، اوہدے دماغ اوہدیاں سوچاں تے اوہدے دِل وِچ ممتا دا سمندر سدا ای چھلّاں ماردا رہندا اے ۔

اصغر نے مُہن وی کدی اِک لفظ وی اجیہا مونہہ وچوں نہیں سی کڈھیا، اوہ میرا پہلے وانگوں خیال رکھدے سن پر جدوں میرے ویاہ نوں یارھواں سال چڑھیا تے میں آپنے آپ

نوں اِک اجیہا مجرم سمجھن لگ پئی ساں جیہدے لئی نہ ای معافی دی کوئی راہ ہووے تے سزا دی کوئی گنجائش ۔

میں اصغر نوں کنّی واری آکھیا سی کہ اوہ دُوجا ویاہ کر لین پر اوہ ہر واری ایس گل تے مینوں جھڑک دیندے

اِک دن جدوں بے جی تے اوہناں نوں دُوجے ویاہ لئی آکھیا تے اوہ کنّا چر ای چُپ رہے، پر بے جی نے جدوں گل ای نہ چھڈی تے اوہناں آکھیا سی ۔

"بے جی میں دُوجے ویاہ بارے سوچ وی نہیں سکدا ---- نسیم دے ہوندیاں ہویاں ایہہ کدی نہیں ہو سکدا۔" اوہ ایہہ کہہ کے باہر ٹُر گئے سن پر اندر پیاں پیاں مینوں لگا سی جیویں میں دُنیا دی سبھ توں ودھ چنگی قسمت والی عورت ہوواں ---- سنڈھ ہون دے باوجود ---- میں اوس ویلے اینی خوش ہوئی کہ مینوں بے جی دے طعنے وی نہ سُنائی دِتّے ------ اصغر کنّے چنگے نیں میں دِل وِچ سوچیا تے فیر خورے کیوں رون لگ پئی ساں ۔

میں ادھی راتی اُٹھ کے آپنے رب اگے جھولی پھیلائی سی ----- میں اُٹھدیاں بہندیاں ایہہ دُعا کیتی سی کہ مینوں موت ای آ جاوے تے اصغر دُوجی ووہٹی لے آون، جیہڑی اوہناں نوں ہسدے کھیڈدے پتوہلیاں دا تحفہ دے سکے ---- پر قبولیت دے بوہے میرے اُتے کدے نہ کھُلے ۔

بے جی ہُن بڑے بُڈھے ہو گئے نیں۔ مینوں اوہناں تے بڑا ترس آون لگ پیا، جیہناں دیاں اکھاں پوترا ویکھن لئی ہر ویلے تڑفدیاں رہندیاں نیں۔۔۔۔ اوہ حالے وی اصغر نوں دُوجے ویاہ لئی آکھن تے اصغر ایہو جواب دیندے نیں کہ میں نسیم دے ہوندیاں دُوجا ویاہ نہیں کرنا تے ایہہ سُن کے میرا خُون ودھ جاندا اے۔۔۔۔ پر کدی کدی میں آپنے آپ نوں بڑا خود غرض سمجھنی آں، جیہڑے آپنے فائدے لئی ایس گھر دیاں خوشیاں تے سپ بن کے بیٹھی ہوئی اے۔۔۔۔۔۔۔ ایسے لئی میں پچھلے ہفتے پُورے گیاراں ورھیاں بعد آپنے بھراواں نوں خط لکھیا سی۔۔۔۔ اصغر دی محبت دا تقاضا اے کہ میں آپنے آپ ای اوہدیاں خوشیاں لئی اوہدی زندگی چوں نکل جاواں۔۔۔۔۔ میں تہاڈا دل دُکھایا سی ایسے لئی خورے میں وی ساری عُمر اِک ایہی اگ وِچ بلدی رہی آں جیہنوں اصغر دی محبت نے کدے ٹھنڈیاں نہیں ہون دِتا تے ہُن میں آپنی زندگی لئی محبت دے اِس دوزخ چوں نکلنا چاہنی آں۔۔۔۔ جے تُساں مینوں معاف نہیں کیتا تے اِک بے سہارا زنانی سمجھ کے میرے لئی کوئی نوکری تے ٹھکانا لبھ دیو۔۔۔۔۔ تے اج سویرے فیصل آباد توں خط آیا اے۔ پنجاں جوان بھراواں دی بھین کدے بے سہارا نہیں ہو سکدی۔ ایہہ گھر تیرا وی اونا ای اے

جتنا ساڈا۔۔۔۔ توں تیاری کر اسیں کل ای تیرے کول آ رہے آں۔۔۔۔۔ میں ایہہ خط بے جی نوں وکھایا تے اوہ مینوں گل لا کے بڑا ای روئے۔

تے ہُن جدوں میں ڈائری تے آپنی زندگی دا ایہہ آخری ورقا لکھن بیٹھی آں، بے جی آپنے کمرے وِچ سُتے ہوئے نیں۔۔۔۔ اج میں آپنے گھر دی اِک اِک چیز نوں بڑے غور نال ویکھیا۔ ایس گھر نوں چھڈن تے دِل راضی ای نہیں ہوندا۔۔۔۔۔ اصغر اِک مہینے لئی سندھ دے دورے تے گئے ہوئے نیں تے میں اوہناں دے آون توں پہلاں ایہہ پنڈ چھڈ دینا چاہنی آں، جیہنوں دے جٹ پھاہیاں پا لیندے نیں تے میرے جیہیاں عورتاں جیہناں تے کُجھ وی بھارے ہو جان کِتا گو چر پھاہیاں وِچ رہ سکدیاں نیں۔۔۔۔ اِک نہ اِک دِن تے اوہناں نوں ناڑی مار کے اُڈا ای دِتا جاندا اے تے فیر میں ناڑی دا انتظار کیوں کراں۔

ویلے دا پرچھانواں

اوہ سردیاں دی اک بڑی سوہنی سویر سی جدوں اوہ آپنے بسترے توں اُٹھی تے اوہدی موٹی ساری ماں دے کول اک رُوں ورگا نرم وجود پیا ہویا سی تے اوہدی نانی تے دادی کمرے دی دُوسری نکرّ وچ اک کالی جیہی زنانی نال گُھسر مُسر کر رہیاں سن ۔۔۔۔ ایہہ کالی اوہنوں ذرا چنگی نہیں سی لگدی جیہڑی روز سویر شام اوہناں دے گھر آوندی تے فیر باں نوں رَے کے اک کمرے وچ وڑ جاندی تے اوہ ماں نوں ایدھر اودھر لبھدی پھردی ۔۔۔۔۔۔۔ اج وی اوہنے مُونہہ بنا کے اوہدے ول ویکھیا تے ماں کول آگئی ۔۔۔۔ بھاگاں والیے ویکھ ربّ نے تینوں کنّا سوہنا ویر دِتّا اے دادی نے چاء نال اوہنوں جھولی وچ بٹھاندیاں ہویاں آکھیا :

۔۔۔۔ ”کدّا سوہنا ویر اے ماں“ اوہنے بجلی کج ماں نوں ویکھیا۔ ”راتیں تے نہیں سی کتھوں آیا؟“ اوہنے حیران ہو کے سوال کیتا۔

”پتہ ای رات نوں جدوں اسیں سارے سُتے پئے سی تے اک چٹّے پراں والا فرشتہ آیا ، اوہ تیرے ویر نوں دتے روشندان تے رکھ کے چلا گیا۔۔۔“ اُوخورے کیہڑے ویلے کمرے وچ آ گئے سن ۔ اوہناں اوہنوں دسّیا تے حیران ہو کے اُچے روشندان ول ویکھن لگ پئی ۔۔۔۔۔ اوتھوں کاکے نوں لاہیا کیہنے ہونا اے ۔ ایتھے تے کوئی پوڑی وی نہیں ۔ اوہدے دل وچ خیال آیا ۔ ۔۔۔ اُبو نے لاہ لیا ہونا اے ۔ اوہنے اچے لمے ابّو ول ویکھ کے سوچیا تے فیر سارا دن اوہ گھر دے باہر بیٹھی آپنیاں سہیلیاں نوں چٹّے پراں والے فرشتے بارے دسدی رہی جیہڑا اوہناں دے روشندان تے اک سوہنا جیہا ویر چھڈ گیا سی۔

ایہناں دناں ای ابّو نوں کاروبار وچ بڑا فائدہ ہویا۔۔۔ گھر وچ ہر پاسے ریل پیل ہو گئی ۔ اوہناں آپنا پرانا محلہ وی چھڈ دِتّا سی تے شہر دے اک نویں تے صاف سُتھرے علاقے وچ رہن لگ پئے سن ۔ ۔۔۔۔ ابّو امّی نوں لکشمی سمجھدے سن جیہدی قسمت نال اوہناں نوں کاروبار وچ ہمیشہ فائدہ ای ہوندا سی نالے اوہ ویر نوں ربّ کولوں لیائی سی ۔۔۔۔ سارے گھر والے اوہنوں سر اکھاں تے

چلدے سن ۔۔۔۔۔ امی تے ابوّ اوہدی ہر خواہش پوری کردے سن ۔ ایسے ای خاندان دی ریت نوں توڑدیاں ہویاں ابوّ نے اوہنوں کالج یونیورسٹی تک پڑھایا سی ۔۔۔۔۔ تے اوہدی خواہش تے اوہدا ویاہ وی خاور نال کر دتا سی ۔۔۔۔۔ خاور اوہدے ناوں اک ورھا وڈا سی ۔ اوہنوں آمنہ دی بھولی بھالی صورت نے بہت متاثر کیتا سی تے آمنہ نوں وی خاور آپنی سلکھنا پاروں بڑا چنگا لگدا سی ۔

شادی دے بعد اوہدے اندر اعتماد ہور وی ودھ گیا ۔۔۔۔ خاور اینا ای چنگا سی جنّا کوئی مرد ہو سکدا اے ۔۔۔۔۔ اوہنوں اک ویاہی ہوئی عورت دا ہر سکھ تے آرام ملدا سی ۔

تے فیر اک کالی رات جدوں زندگی تے موت دے وچکار وال برابر فاصلہ رہ گیا سی تے اوہدے وجود چوں زندگی دی اک لہر اُبھری تے اوہنوں انج لگا کہ اج اوہدا جُثا پورا ہو گیا اے ۔۔۔۔۔ سمی نوں ویکھ کے اوہنوں چِٹّے پراں والے اوس فرشتے دی یاد آ گئی جیہڑا سُتیاں پئیاں لوکاں دے گھراں وچ بچّے چھڈ جاندا اے ۔۔۔۔۔ اوہنے بڑے مزے لے کے ایہہ گل خاور نوں وی دسّی سی تے اوہ دوویں بڑا چر ہسدے رہے سن ۔۔۔۔۔ سمی بڑی سوہنی بچی سی ۔ خاور تے آمنہ دی تے جیویں جان اوہدے وچ آ گئی

ہووے ۔۔۔۔۔ سمی دے لاڈاں وچ دوویں انج رُجھے اوہناں نوں پتہ ای نہ لگا پئی اوہ کیہڑے ویلے ستّاں سالاں دی ہو گئی اے ۔۔۔۔۔ اوہدی شکل دن بدن آمنہ تے نکلی آوندی سی ۔ خاور سمی نوں پیار نال جدوں اوہدی ، اوسے رُوپ دی شکل کہندے تے اوہدے دل وچوں ہمیش اکو دُعا نکلدی ۔۔۔۔۔ ربّا میری دھی دے لیکھ وی میرے وانگوں بنائیں ۔

اوہناں دناں آمنہ دی طبیعت بڑی منّھی جیہی رہن لگ پئی سی ۔۔۔۔۔ سمی تے وی پورا گوہ نہیں دے سکدی سی ۔۔۔۔۔ اوہ وی تھوڑے کبھوں اوہدے کولوں دُور دُور رہن لگ پئی سی ۔۔۔۔۔ سکولوں گھر آوندی تے آپنی جاپانی گُڈّی نال کھیڈدی رہندی یاں وی ۔ سی ۔ آر اگے بیٹھی رہندی ۔

تے فیر اوہ اک بڑی چمکیلی دوپہر سی جدوں رب نے آمنہ نوں اک پُتر دے کے اوہدا گھر خوشیاں نال بھر دتا سی اوہ تے خاور بوہت خوش سن ۔۔۔۔۔ شام نوں سمی آپنی دادی نال ہسپتال آئی ۔۔۔۔۔ تے آپنی ماں دے کول پنگھوڑے وچ پئے مُنّے نوں ویکھ کے چُپ چاپ پیو دے کول جا کے بہہ گئی ۔۔۔۔۔ "پُترا! آپنے ویر نوں نہیں ویکھیں گی"؟ خاور نے پیار نال پُچھیا ۔

بس پاپا ۔۔۔۔۔ اوہنے جواب دِتا تے اُٹھ کے

پنگھوڑے کول آ گئی۔

نینوں پتہ اے پتر اج جدوں توں سکول گئی سیں تے ہن تے تیری ماں ایتھوں ٹُر رہے ساں تے اک پچھے پراں والا فرشتہ آیا تے تیرے ئی ایہہ سوہنا جیہا ویر چھڈ گیا۔ خاور نے پیار نال دسیا تے سکی نے اک دم اوہدے ول گھور کے ویکھیا..... "سوری پاپا تسی جھوٹھ بول رہے او" اوہنے ماں ول غور نال ویکھدیاں ہویاں آکھیا تے جا پانی گڈی نوں سینے نال لا کے کمرے چوں باہر نکل گئی۔

اُڈار

پنڈ نے سویرے اُٹھ کے ویکھیا رکڑ وچ دُور تک پکھی واساں دیاں پکھیاں لگیاں ہوئیاں سن..... خاکی تے بھورے اُونٹھ اِک پاسے بہہ کے اینج جگالی کر رہے سن جیویں سارے پنڈ دے مکا آئے ہون۔.... رنگ برنگے گھگریاں والیاں زنانیاں کھال توں پانی لیا لیا کے ہانڈی روٹی تے کپڑے لتے دھون وچ رجھیاں ہوئیاں سن تے اوہناں دے کالے گورے بال رکڑ دی تپدی زمین تے انجے کھیڈ کیڈن لگے ہوئے سن جیہڑے پنڈ دے لوکاں اج تائیں نہیں سن کھیڈے۔

بولی بولی اُتانہہ ہوندا سُورج سارے پنڈ نوں پکھی واساں دے آون دا پتہ دے گیا سی۔....... لوک

بہانیوں بہانے آ کے اوہناں نوں ویکھدے پئے سن تے نم
دی مسواک دنداں تے پھیریاں ہویاں جیرے نے وی آپنی ہٹی
دے بوہے تے کھلو کے بے آباد رکڑ دی ایس رونق نوں حیرانی
نال ویکھیا ۔ ۔ ۔ ۔ اوہدے روٹی کھان توں پہلاں ای ہٹی تے
بھیڑ لگ گئی سی تے اوہ کئی مہینے پرانا سودا گاہکاں دے
ہتھیں ویچن لگ پیا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ جدوں دی اوہنے ایہہ ہٹی
پائی سی، اج پہلی واری اوہدا سودا مُکا سی۔ ایہدی وجہ ایہہ
نہیں سی کہ اوہدی ہٹی تے پنڈ دیاں دُوجیاں دُکاناں ناوں
گھٹ سودا ہوندا سی سگوں اوہناں دا گھر ای پنڈوں باہر سی
جیہدی بیٹھک وچ اوہنے سودا رکھ لیا سی۔ نالے اوہناں دے
آنڈھ گوانڈھ وی اوہناں ورگے کمی تے مزدور ای رہندے
سن۔ ایسے لئی ایتے دے مرن مگروں اوہناں دا گذارا بڑا
اوکھا ہو گیا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ابا پھیری لاوندا سی، اوہ روز
سویرے شہر جا کے منڈی چوں پھل فروٹ یا سبزی ترکاری
لے آوندا تے آل دوالے دے پنڈاں تے آپنے پنڈ
دیاں گلیاں وچ پھیری لا کے ویچدا۔ پر اوہدے لاڈلے
تے شہر دے سکول وچ چھیویں پڑھدے محمد نذیر نوں سر تے
چھابڑی چکدیاں بڑی شرم تے گناہ آوندا۔ اوہنوں تے بس
ماں دے صندوق وچوں پیسے چوری کر کے فلماں ویکھنا چنگا
لگدا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پیو دے جیندیاں جی اوہنے نہ کوئی کم کیتا
تے نہ ای سکھیا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ایسے لئی ابتے دے مرن توں

پچھے اوہنے ماں دیاں دو چار ٹوماں ویچ کے ایہہ ہٹی پا لئی سی۔
ہُن اوہدی ہٹی نون مرچ تے شکر تیل لئی ہر ویلے چلن
لگ پئی سی۔ تھوڑے ایسے لئی اوہنوں تے اوہدے گھر
والیاں نوں پکھی واساں دے آون دی بڑی خوشی ہوئی سی۔
آپنی گاہکی ودھاون لئی ماں نے پکھی واساں نوں آپنے نلکے توں
پانی لین دی اجازت دے دتی سی، جیہدی وجہ نال اوہناں دے
گھر ہر ویلے رونق لگی رہندی۔
اک دن دوپہر ویلے جدوں سورج اگ کڈھن لگا ہویا سی
اوہ ہٹی توں پانی پین لئی اُٹھیا ۔ ۔ ۔ ۔ ماں تے سیوں ڈھارے
وچ سُتیاں پئیاں سن۔ اوہنے آپ ای گلاس پھڑیا تے نلکے ول
گیا تے اوہنوں اک دم انج لگا جیویں اوہدیاں اکھاں اگے
چانن ہو گیا ہووے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ نلکے تے اک کُڑی جیہدا بھارا
سینہ اوہدی کالی چولی وچوں باہر نکلی آوندا سی، مل مل کے مونہہ
دھوندی پئی سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ جیرے نے ہولی جیہی کھنگھارا ماریا
تے کُڑی نے تربھک کے چُنی اگے کر لئی تے چھیتی نال
اوہنوں سلام کر کے باہر نس گئی۔ پر اوہدی ایجہی صورت اوہدیاں
اکھاں وچ کھُبھ گئی سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ لال تے ہرے گھگرے تے
کالی چولی وچ پھسیا اوہدا جوان جسم تے وڈیاں وڈیاں اکھاں اوہنوں
تڑفا گئیاں سن۔
"ایہہ کُڑی کون سی؟" اوہنے سوچیا۔
خورے رب نے ایہدے مونہہ تے سارے جگ دا

نوں مل دِنّا اے پئی ویکھن والے دی تریہہ آپوں آپ ودھ جاوے ۔ ۔ ۔ جیویں نے پانی دا بھریا گلاس مونہہ نال لاوندیاں ہویاں سوچیا سی ۔

تے فیر اوہدی تریہہ وی ہور ودھ گئی ۔ پکھّی واس سارا دن ہٹّی تے آوندے رہندے پر اوہ فیر کدی اوہنوں نظر نہ آئی ۔ ویہڑے ول کھلن والی باری وچوں سارا دن ویہڑے وچ جھاتی ماردا رہندا تے فیر رات نوں جدوں تنبواں وچ اگ تے دیوے بلن لگ پیندے ، اوہ ہٹّی بند کر کے رکڑ ول نکل جاندا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بال اوہنوں ویکھ کے "ہٹّی والا بھائی" ، "ہٹّی والا بھائی" کہندے ہور وی شوخیاں وچ آ جاندے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اک دو واری اوہنوں اوہدی اک جھلک جیہی نظر وی آئی ۔ پر جیرا تے چاہنا چاہوندا سی اک ادھی جھلک نال اوہدا کیہ بندا ۔

شام گوڑھی ہو گئی سی اوہ دکان بند کرن ای والا سی جدوں اوہ ہتھ وچ دیوا پھڑ کے ہٹّی دے اندر آئی ۔

"چوانی دا تیل پا دے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔" اوہنے چوانی تے دیوا اوہدے ہتھ وچ پھڑاوندیاں ہویاں آکھیا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ جیرا اک دم گھبرا گیا ۔ دیوا پھڑدیاں ہویاں اوہدا ہتھ کڑی دے کولے ہتھاں نال لگ گیا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ تے دیوا واپس کر دیاں ہویاں اوہنے جھونگے وچ رکھی وڈی مٹھی ٹانگری اوہدے ہتھ تے رکھ کے اوہدا روں ورگا ہتھ پھڑیا تے ہولی جیہی

پچھیا : "تیرا ناں کیہ اے ؟"

ساہلی ۔ کڑی نے ٹانگری مونہہ وچ پاوندیاں ہویاں اوہنوں دسیا ۔

"توں ہٹّی تے کل آئیں گی" ۔ اوہنے اوہدی تنگ چولی ول غور نال ویکھیا تے پچھیا ۔

"جے توں کل وی ٹانگری دئیں گا تے آواں گی" ۔

ساہلی ہسدی ہوئی رکڑ ول ٹر گئی ۔

ساہلی ہن اکثر ہٹّی نے آوندی تے آپنی پسند دا جھونگا لے لیندی سگوں کدی کدی تے سودا لئے بناں وی کوئی مٹھی ٹانگری ، مرونڈا تے پتاسے آپے چک چک کھائی جاندی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ جیرے نے اوہنوں کدے نہیں سی ٹوکیا ، جس کر کے اوہ ہور وی شیر ہو گئی سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پکھیاں وچوں جس کسے نے وی کجھ منگواونا ہوندا ، اوہ ہسدی ہوئی رکڑ پار کر دی تے ہٹّی وچ آ وڑدی تے ون سونیاں گلّاں کر دی کر دی اوہدے اینا کول ہو جاندی کہ اوہدے گرم ساہواں دی خوشبو جیرے نوں پاگل کر دیندی ۔

پاگل تے ساہلی وی ہو گئی سی ، اوہ اکثر کہندی ۔ ۔ ۔ ۔ "جیرے ! مینوں گھراں وچ رہن والے بڑے چنگے لگدے نیں ۔ بندے دے آل دوالے کندھاں ہون تے اوہ کنّا نڈر ہو جاندا اے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ میرا بڑا دل کردا اے پئی میں وی اچیاں اچیاں کندھاں والے کسے گھر وچ چھپ

کر کے بہہ جاواں ۔۔۔۔۔ توں نہیں جاندا جیرے پینڈے بندے نوں کِنّا دُکھ دیندے نیں ۔۔۔۔" اوہ ہٹّی دی کندھ نال ڈھو لا کے جدوں کہندی ۔۔۔۔" ٹُر ٹُر کے میرے پیر گھٹ گئے نیں ۔ ہُن میں آرام کرنا چاہنی آں" ، تے جیرا بے یقینی نال اوہدے شیشے ورگے پیراں نوں ویکھن لگ پیندا ۔

اوس دن ساہلی دی آواز سُن کے جیرے نے ویہڑے ول کُھلن والی باری وچوں جھاتی ماری ۔۔۔۔ ساہلی ڈیوڑھی وچ اماں دولو ، چھنوں تے ہور بُڈھیاں نال بیٹھی میدے دیاں سیویاں وٹاون لگی ہوئی سی ۔

"کُڑیے ! توں سیویاں تے بڑیاں سوہنیاں وٹنی ایں ۔"
اماں نے ساہلی دی چھابی ول ویکھ کے آکھیا تے اوہ کِھڑ کِھڑا کے ہس پئی ۔

"ماسی ! میں کم تے ہور وی بڑے سوہنے کرنی آں ۔ توں ازما کے تے ویکھ ۔"

"پر اوہ کیہڑے ؟" اماں وی ہس پئی ۔

"مینوں آپنے کول رکھ کے ہور کیہڑے" ۔ ساہلی نے آکھیا تے اوہ باری اوہلے تھوڑا جیہا کمبیا ۔

"رکھن نوں تے ایمان نال آپنے کول رکھ ای لواں ، پر کِسے دی جوان جہان دھی نوں رکھنا وی تے اوکھا اے نا ۔"

"اوکھا کیوں ؟" ساہلی نے چھیتی نال کہیا ۔ "توں ۔۔۔۔ توں

آپنے پُتر نال میرا ویاہ کر دے ۔ سچّی ماسی ساری عُمر تیرے پیر دھو دھو کے پیواں گی ۔"

"پرانہہ ہٹ کالے مونہہ والی !" اماں نے پکّھی دی ڈنڈی اوہدے گوڈے تے ماری ۔۔۔۔ "میں تے آپنے چن لئی سوہنی جیہی ووہٹی لیاواں گی ۔"

تے ساہلی نے باری ول ویکھ کے اکھ ماردیاں ہویاں آکھیا : "ماسی تیرا چن تے میتھوں ای سوہنی کہندا اے" تے اماں نوں وی باری ول ویکھدیاں ویکھ کے اوہ چھیتی نال پچھانہہ ہٹ گیا ۔

اماں ہُن ڈیوڑھی یا دھارے وچ بہن دی بجائے ہٹّی وچ آ جاندی تے سودا لین دین وچ جیرے دا ہتھ وٹاوندی ۔

ساہلی دا تے اوہ کجھ بوہتا ای دھیان رکھن لگ پئی سی ۔۔۔۔ جے اوہ پہلاں دی طرح کسے چیز نوں ہتھ لاون دا جتن کردی تے اوہ پکّھی دی ڈنڈی کھچ کے اوہدے ہتھاں تے ماردی تے ساہلی جیرے ول ویکھ کے ہس پیندی ۔۔۔۔ اماں اوہنوں جھڑکدی پھٹکاردی پر اوہ وی اک ڈھیٹھ سی ، ذرا وہلی ہوندی تے ہٹّی وچ آ وڑدی ۔

اک دن موقع ویکھ کے جیرے نے اوہنوں کہہ دِتا سی : "ساہلی توں ہٹّی تے اینا نہ آیا کر ۔۔۔۔ اماں نوں شک پے گیا اے ۔" تے ساہلی نے ہس کے آکھیا :

"تیری ماں تے تیری اِکّی دی رچھیاں وانگوں کردی اے ۔۔۔

۔۔۔ چل جیریا توں کہنا ایں تے ایویں ای سہی۔"

تے فیر ساہلی نے سچی مُچی ہٹی تے آؤنا چھڈ دتا۔۔۔ ۔۔۔ جے کدی آوندی وی تے سودا لے کے چُپ چپیتی مُڑ جاندی۔۔۔ جیرے نے بڑے دن صبر کیتا تے فیر اوہ ملکاں دے ڈیرے جان لگ پیا۔ جتھے ساہلی بالن لئی گوہیا کٹھا کرن آوندی سی۔۔۔ اوہ ساہلی لئی ہٹی توں کوئی نہ کوئی چیز پھڑی لیاوندا تے اوہ وی جیرے لئی بھیڈاں دے دُدھ دی کھیر تے ویسن دے لڈو مزے لے کے آوندی جیہناں نوں اوہ بڑے سواد لے لے کے کھاندا۔

اوہدے نوں ساہلی نوں کوئی پروہ نہیں سی رہیا۔ پر فیر وی اوہدے دل وچ کدی وی اوہ مٹھی مٹھی پیڑ نہیں سی اُٹھی جیہڑی کسے نوں ہمیش لئی آپنا بناون لئی دلاں وچ ہوندی اے۔

ایسے لئی بڑوں اک دن ساہلی نے اوہنوں دسیا سی پئی میرا پیو میرا ویاہ بگھیلے نال کرنا چاہوندا اے تے اوہ تاں وی بڑے سکون نال بیٹھا رہیا۔

بگھیلے نوں اوہ وی جاندا سی جیہڑا کناں وچ مُرکیاں تے گل وچ وڈے وڈے رنگ برنگے منکیاں دی مالا پائی رکھدا سی۔۔۔ اوہ شملوں ای اٹھائی گیرا تے بدمعاش لگدا سی۔۔۔ ساہلی نے ایہہ وی دسیا سی پئی ایسیں وٹے سٹے دا ویاہ کرنے آں تے جے کوئی میرے

وانگوں کلا ہووے تے ماپے پیسے لے کے اوہنوں ویاہ دیندے نیں۔۔۔ بگھیلے نے میرے پیو نوں اک ہزار روپیہ دتا اے پر میں راضی نہیں۔۔۔ جیرے، توں میرے ابے نوں کجھ پیسے دے کے میرے نال ویاہ کر لے۔ رب دی سونہہ میں محنت مزدوری کر کے تیرے پیسے پورے کر دیاں گی۔ ساہلی دیاں اُمید بھریاں اکھیاں وچ اتھرو آ گئے سن تے اوہنے "ہاں" اک حرف دی مونہہ وچوں نہیں سی کڈھیا۔

بگھیلے نے جس دن دے ساہلی دے پیو نوں پیسے دتے سن، اُٹھے پہر اوہ اوہدے آل دوالے ای رہندا۔۔۔ اک دو واری اوہنے جیرے نوں آپنیاں لال لال اکھاں نال گھور کے وی ویکھیا سی جس کر کے اوہدے پیر ملکاں دے ڈیرے دا راہ ای بھل گئے سن۔۔۔ ساہلی نال جے کدی راہ بنے ٹاکرا ہو وی جاندا تے بگھیلے دیاں لال سوہیاں اکھاں ویکھ کے اوہ دوجے راہ پے جاندا۔

ساون دی جھڑی لگی تے اک دن شام تائیں بھور وردی رہی۔۔۔ پنڈ وچ گوڈے گوڈے پانی کھلو گیا سی۔۔۔ اماں تے سیموں کسے مرگ تے وانڈھے گئیاں ہوئیاں سن۔ اوہنے وی ہٹی چھیتی بند کر دتی سی۔ تے کھیس تان کے لما پے گیا۔ رات دا خورے کیہڑا پہر سی جدوں اوہنے سُتیاں جاگدیاں بوہے دا کُنڈا

کھڑکن دی اواز سُنی۔

"کیہڑا بھئی؟" اوہنے اُچی ساری پُچھیا، پر کوئی جواب نہ آیا۔ اوہنے فیر پاسا پرت کے کھیس مونہہ تے کھچ لیا۔ بوہے تے فیر ہولی ہولی ٹھک ٹھک ہون لگ پئی۔

ایس ویلے کون ہو سکدا اے ......جیرے نے جُتی پیراں وچ پاوندیاں ہویاں سوچیا تے جا کے کُنڈا کھول دِتا ...... مینہہ وچ بھجی ساہلی بوہے نال لگی تھر تھر کمبی جا رہی سی۔ جیرے ول ویکھ کے اوہ چھیتی نال اندر وڑ آئی تے بوہے دی کُنڈی چڑھا دِتی۔

"ایہہ کیہ کیتا ای ساہلی؟" اوہنے پُچھیا

"مینوں بچا لے ... مینوں بچا لے ......" اوہ پاگلاں وانگوں اوہنوں چمبڑ گئی تے اوہ حیران ہو کے اوہدے ٹھنڈے جسم دا نگھ آپنیاں رگاں وچ وڑدا محسوس کرن لگ پیا سی۔

ساہلی اجے تک روئی جا رہی سی۔ اوہنے اوہدے کمبدے جسم نوں آپنے مضبوط ہتھاں نال پھڑ کے پُچھیا: "گل تے دس ہویا کیہ اے؟"

ساہلی نے آکھیا: "ابا میرا ویاہ بگھیلے نال کل پرسوں ای کرن والا اے ...... جیرے اینوں رب دا واسطہ مینوں اوہدے کولوں بچا کے ...... دِل وچ بھانویں تھاں

نہ دے آپنے گھر دی چھت تھلے تھوڑی جیہی تھاں دے دئیں ...... جیریا! میں ساری عمر تیرے پیراں دی جُتی بن کے رہواں گی۔" اوہ اِک واری پھیر رو پئی۔

جیرے نے اوہنوں ہولی جیہی آپنے نالوں وکھرا کیتا تے اوہدے پیراں ول ویکھدیاں آکھیا: "توں آپنے ابے دی گل من لے۔ ایہہ ساڈے دوواں لئی چنگا ہووے گا۔"

"پر ...... پر جیرے ایہہ کیویں ہو سکدا اے۔ توں تے آکھیا سی اسیں دوویں اِک دوجے لئی بنے آں ...... ہُن توں آپنے قول توں مُکری جانا ایں ..."

ساہلی نے اوہدی بانہہ گھُٹ کے پھڑ کے آکھیا۔

"ٹھیک اے میں ایہہ سبھ کجھ آکھیا سی ...... پر ہُن توں ایہہ سبھ کجھ بھل جا ......" اوہنے آپنی بانہہ اوہدے ہتھاں وچوں کھچدیاں آکھیا تے ساہلی تڑف پئی۔

"ایہہ کیہ کہنا پیا ایں توں ...... شرم کر جیریا! میں تیرے لئی آپنا آپ رول دِتا ...... تے توں ظالما ... ظالما اینے دِن میرے انگ نوں ڈسدا رہیا سیں تے میں کجھ نہ بولی ...... پر ہُن جد میں کاسے جوگی نہیں رہی تے توں کہنا ایں میں ابے دی گل من لواں۔

"ساہلی توں میری مجبوری سمجھ ...... میں ...... میں" جیرا چیکدا رہ گیا پر اوہنوں خورے کیہ ہویا اوہ جھکھی

شیرنی وانگوں اوہدے اُتے جھپٹ پئی ۔ تے اوہدے کُولے ہتھّاں دا گھیر اوہدی گردن دے دوالے تنگ ہون لگ پیا سی ۔۔۔۔ آپنے آپ نُوں چھڈاون دی کوشش وچ اوہ تھلّے ڈِگ پیا سی ۔۔۔۔ ساہلی اوہدی ہِک تے بہہ کے اوہنُوں مُکّیاں تے ٹھُڈّیاں نال ماری جا رہی سی ۔

باہر بدلاں دی کڑک نال بُوہا وی وجّن لگ پیا سی پر بُوہا کھولن دی ہوش کیہنُوں سی ۔۔۔۔ بُوہے دی کُنڈی ڈھلّی ہو کے آپے کُھلّ گئی تے بگھیلا تے ساہلی دا پیو ہٹّی وچ آ وڑے ۔۔۔۔ بگھیلا ساہلی کولوں اوہنُوں چھڈاون لئی اگے ودھیا تے اوس للکر کے آکھیا :

" میں اج ایہنُوں نہیں چھڈنا ۔۔۔۔ میں ایہنُوں مُکا سّٹاں گی "

بگھیلے نے ستّو ول ویکھیا تے ساہلی دی بانہہ کھچ کے اوہنُوں پرانہہ کیتا تے ہسّ کے بولیا :

" شیر گدّڑاں نال نہیں گھُلدے ہوندے ۔۔۔۔ اُٹھ میری شیرنی " ۔

ساہلی نے اُٹھ کے کپڑے جھاڑے تے ہٹّی دی چھت تے کندھاں نُوں غور نال ویکھدی ہوئی باہر نسّ گئی ۔ بگھیلے نے وی آپنیاں لال سوہیاں اکھّاں کڈھ کے اوہنُوں ویکھیا تے ہٹّی دے بُوہے تے تھُکدا ہویا چلا گیا ۔

رجیرا کِنی دیر زمین تے ای پیا رہیا ۔۔۔۔ اوہنُوں انج لگ رہیا سی جیویں اوہ سچّی مچّی کوئی گدّڑ ہووے ۔۔۔۔ کندھاں اوہلے رُلا پاون والا گدّڑ ، جیہنُوں اج جنگل دی شیرنی مار گئی اے ۔۔۔۔ اوہ ہولی ہولی اُٹھیا تے جا کے بُوہے دی کُنڈی بند کیتی تے آ کے منجی تے ڈِگ پیا ۔ جو کُجھ ہویا سی اِک ڈراونے سُفنے وانگوں اوہنُوں یاد آ رہیا سی تے ساری رات اوہنے ایس سُفنے کولوں بچن لئی آپنیاں اکھّاں گُھٹ کے بند کیتی رکھیاں ۔

سویرے جدوں اوہدی اکھ کُھلّی دِن واہوا چڑھ آیا سی ۔۔۔۔ اوہدا جسم انج ٹُٹدا پیا سی جیویں ساری رات لمّے پینڈے کردا رہیا ہووے ۔۔۔۔ اوہ اُٹھیا تے ڈردیاں ڈردیاں بُوہا کھولیا ۔۔۔۔ سُنجّی تے ویران رکڑ ویکھ کے اوہدا دِل خورے کیوں دھڑکن لگ پیا ۔۔۔۔ پنڈ دے بال رکڑ دی گلّی تے ریتلی زمین توں اُوٹھاں دے وال تے گھوگے لبھ لبھ چُکدے پئے سن ۔ اوہنے اِک ٹھنڈا ساہ کھچیا تے اندر آ گیا ۔

کِنّے ای دِن اُٹھدیاں بہندیاں اوہنُوں ساہلی دے اتھرو یاد آوندے رہے پر فیر اوہ سبھ کُجھ انج بُھل گیا جیویں کُجھ ہویا ای نہ ہووے ۔

اوہناں دِناں ای سیموں لئی اوہدے نانکیاں وچوں اِک رشتہ آیا ۔ مُنڈا وی چنگا سی تے گھر باہر دے

وی بڑے سوکھے لوک سن ---- سیموں اوہناں نوں بڑی پسند آئی سی - اوہ تے اوہنوں دونہہ جوڑیاں وچ ای لے جان نوں تیار سن پر اوہناں دی اِک شرط سی کہ جیرا بیداں نال نکاح کر لئے - پر جیرا نہیں سی مندا - کیوں جے بیداں اِک تے رنڈی سی دُوجے اوہدے نالوں ست اٹھ سال وڈی وی سی -

تے جیرا کسے موم جیہی کُڑی نال ویاہ کرنا چاہوندا سی جیہنوں اوہدے ہتھاں دی گرمی ڈھال دیوے ---- جیہڑی زندگی دے ہر نویں تجربے لئی اوہدی محتاج ہووے -

پر اوہ سوچدا ای رہ گیا تے ماں نے اوہدی تے سیموں دی کڑمائی وی کر دِتّی تے فیر پوہ دے پالیاں توں پہلاں ای سیموں نوں ٹور کے اوہ بیداں نوں آپنے گھر لے آیا سی ---- اماں چاہ نال نسّ نسّ پنڈ والیاں نوں داج دِیاں چیزاں وکھاون لگی ہوئی سی ---- بیداں دے داج نال اِک پاسے تے اوہدا گھر بھر گیا سی تے دُوجے پاسے بھوری لویر نے ویہڑے دی رونق وی ودھا دِتّی سی ---- پنڈ وچ اوہدا سر اُچّا ہو گیا سی -

پر فیر وی اوہ کِنّے ای دِن بیداں دے نیڑے وی نہیں سی گیا ---- اوہ جدوں وی اوہدے ذرا کول ہوندا اوہنوں انج لگدا جیویں کسے "جُوٹھ" نوں مُونہہ لاون لگا ہووے - پر بیداں وی بڑی کھرانڈ سوانی سی ، اوہ آپے اگے ودھی تے جیرا موم وانگوں اوہدے ساہمنے

پگھر کے رہ گیا -

اماں سارا دِن بیداں دی خدمت وچ لگی رہندی - اوہ اوہنوں منجی توں تھلّے پیر وی نہیں سی لاہون دیندی تے بیداں وی رج کے اماں نوں نخرے وکھاوندی ، پر جیرے دے نخرے اوہ آپ وی ویکھ ویکھ نہ رجدی -

ہُن اوہ وی بڑا خوش سی - لنگھے دِن اوہنوں بھل بھل چکے سن پر فیر وی جد کدے اوہ بیداں دے بوہتا کول ہوندا یا اوہدے ہتھاں نوں اوہدی ڈھلدی عمر دا احساس ہوندا تے اوہنوں ساہلی بے اختیار یاد آ جاندی پر ویہڑے بھنّی بوری مجھ دا خیال آوندیاں ای اوہ آپنی بے وقوفی تے ہسّ پیندا -

بیداں دے گھر اُتّوڑتّی تِن مُنڈے ہوئے جیہناں پاروں سوہرے گھر اوہدی عزّت ہور وی ودھ گئی - مِلن جُلن والے جیرے دی قسمت تے رشک کردے سن ---- پنڈ ہُن رکّڑ تک پھیل گیا سی - اوہدے گھر دے آہمنے ساہمنے وی بڑے گھر بن گئے سن - جیہدی وجہ کر کے اوہدی ہٹّی وی بڑی چلّن لگ پئی سی - اوہنے ہُن پسرچُون دے علاوہ ہٹّی تے کپڑے تے پلاسٹک دِیاں جُتّیاں وی رکھنیاں شروع کر دِتّیاں سن ---- آپنے مُنڈیاں نوں اوہنے شہر دے سکول وچ پایا جتھّے اوہ روز سائیکل تے پڑھن جاندے سن -

اوس دن اوہدی ماں دا چلیسواں سی جدوں اوہ اک دھی دا پیو بنیا۔ اوہ اینا خوش ہویا کہ آپنی ماں دی موت دا دکھ وی بھل گیا سی۔ خورے ایسے لئی اوہنے آپنی دھی دا ناں ای مسرت رکھیا۔۔۔۔ مسرت دیاں موٹیاں موٹیاں اکھاں تے لون گھلیا رنگ اوہنوں جانیا پہچانیا جیہا لگا سی، پر اوہدے کول اینی وہل کتھے سی کہ اوہ آپنے دماغ تے زور دے کے سوچدا۔

مسرت جیوں جیوں وڈی ہوندی جا رہی سی، اوہنوں ہور وی پیاری لگن لگ پئی۔۔۔۔ اوہ وی ماں نالوں ودھ آپنے پیو نال ہلی ہوئی سی۔۔۔۔ نکے نکے پیر پٹدی اوہ جیرے کول ہٹی وچ آ جاندی تے سارا دن اوہدی گودی وچ بہہ کے آون جان والیاں نوں ویکھدی رہندی۔۔۔۔ ذرا ہور وڈی ہوئی تے گلی محلے دیاں کڑیاں نال کھیڈن لگ پئی تے سارا دن گڈیاں پٹولے تے گھر گھر کھیڈن وچ لنگھا دیندی۔۔۔۔ آپنیاں سہیلیاں نال رل کے اوہ منجیاں کھڑیاں کر کے تے چادراں تان کے گھر بنا لیندی تے فیر کھیڈدی کھیڈدی اوتھے ای تھک کے سوں جاندی تے بیداں اوہنوں پیار نال اوتھوں چکدیاں ہویاں کہندی، ایہہ پچھی واسن ساڈے گھر کتھوں جم پئی اے؟

تے جیرا چھیتی نال مسرتی نوں اوہدے ہتھوں پھڑ لیندا۔

ایہہ پچھی واسن کیوں ہووے جیر سلا۔۔۔۔۔ ایہہ تے ایس گھر دی مالکن اے۔

اودوں مسرتی کوئی ستاں اٹھاں سالاں دی ہووے گی جدوں اک رات اوہ ستی ستی چیک پئی۔۔۔۔۔۔۔۔ ایہہ کندھاں ڈگ جان گیاں۔۔۔۔ ابا مینوں باہر لے جا۔۔۔۔ کندھاں ڈگدیاں پئیاں نیں۔۔۔۔۔ مینوں کوئی بچا لئے۔۔۔۔ ابا۔۔۔۔ ابا توں کتھے ایں۔۔۔۔۔۔۔۔ اوہدیاں چیکاں سن کے بیداں تے جیرا ہڑبڑا کے اٹھ پئے۔ جیرے نے پاگلاں وانگوں مسرتی نوں چکیا تے ویہڑے وچ لے آیا تے کھلے اسمان تھلے آ کے اوہ فیر گوڑھی نیند سوں گئی۔ پر بیداں تے جیرا ساری رات اوہدے سرہانے جاگدے رہے۔

سویرے مسرتی راضی باضی سہیلیاں نال کھیڈدی رہی۔ بیداں نے اک دو واری پچھیا وی پئی رانی! توں کوئی ڈراونا سفنا ویکھیا سی۔ پر مسرتی نے آکھیا: نہیں اماں میں تے رات نوں بڑے آرام نال ستی ساں۔۔۔۔ کنے ای دن لنگھ گئے اوہ ایہہ گل بھل گئے سن پر فیر اک دن ادھی رات نوں اوہ چیک پئی۔۔۔۔۔ ایہہ کندھاں میرے کول کیوں آوندیاں جاندیاں نیں۔۔۔۔۔ ایہہ میرے اتے ڈگ پین گیاں۔۔۔۔ ابا مینوں ایتھوں کڈھ لے۔۔۔۔۔ ابا۔۔۔۔ ابا میرا ساہ۔۔۔۔ میرا ساہ نہیں نکلدا۔۔۔۔

ابّا ۔۔۔۔ ابّا ۔۔۔۔ جیرا اوہنوں چک کے باہر لے آیا جتھے آکے اوہ چُپ کر کے انج سوں گئی جیویں کُجھ ہویا ای نہ ہووے ۔

تے فیر ہر دُوجے تیجے دن انج ہون لگ پیا ۔ مسرتی سُتّی سُتّی چیکن لگ پیندی ۔۔۔۔ کوئی مرگی دسدا تے کسے جنّ دا سایہ دسیا ۔ اوہناں پیراں فقیراں کولوں بڑے تعویذ دھاگے کروائے پر کوئی فیدہ نہ ہویا ۔۔۔۔ سارا سیال اوہدا حال ایہو ای رہیا پر گرمیاں آوندیاں ای اوہ کُھلّے اسمان تھلّے بڑے سُکھ نال سُتّی رہندی ۔۔۔۔ بیداں تے جیرے نوں تسلّی ہو گئی ۔ پر فیر جدوں مینہہ کنّی دی وجہ کر کے اوہ اندر سوندے، مسرتی فیر پہلاں وانگوں ہو جاندی ۔

وڈیاں ہون دے نال نال اوہنوں دورے وی چھیتی چھیتی پین لگ پئے سن بلکہ ہُن تے اوہ دوپہر ویلے وی کمرے اندر جاندی ڈردی سی ۔۔۔۔ بیداں اوہدے غم وچ گھُلدی جا رہی سی ۔ دُکھ تے جیرے نوں وی بڑا سی پر اوہ ذرا لا پرواہ قسم دا بندہ سی ۔ ایسے لئی کوئی گل دل نال نہیں سی لاوندا ۔۔۔۔ نالے ہُن تے اوہدی سُنی گئی سی، اوہدے دوواں وڈے پُتراں نوں اوہناں دے مامے آپنے کول مسقط لے گئے سن ۔ جتھوں اوہ ہر مہینے کئی ہزاراں دے ڈرافٹ اوہدے ناں بھیجدے سن ۔ اوہنے آپنا گھر وی

پسار توں لئے کے باہر لے بوہے تک پکّا کرا لیا سی تے آپنی دکان وی وڈّی کر لئی سی ۔۔۔۔ پرچون دا سامان اوہنے تقریباً ختم ای کر چھڈیا سی ۔۔۔۔ شہر دیاں دکاناں وانگوں اوہنے ہٹّی وچ اک شیشے دی الماری بنوائی جیہدے وچ سُرخی پوڈر، چھوٹے گہنے تے زنانیاں دیاں کُجھ ہور چیزاں وی رکھ لئیاں سن ۔۔۔۔ ایسے لئی پنڈ دیاں زنانیاں ایہہ چھوٹیاں موٹیاں چیزاں لین لئی اوہدی ہٹّی تے آوندیاں رہندیاں سن ۔ بیداں اوہدے نال اکثر ہٹّی تے بہہ جاندی جس کر کے زنانیاں نوں بڑی سوکھ ہو جاندی سی ۔ پر ہُن اوہنے جدوں وی سودا لین شہر جانا ہوندا اوہ مسرتی نوں وی ہٹّی تے بٹھا جاندا کیوں جے شہر دے ڈاکٹر نے اوہنوں صلاح دتّی کہ ایہنوں مصروف رکھن دے چارے کرو ۔۔۔۔ آکھیا تے ڈاکٹر نے ایہہ وی سی کہ جے ہو سکے تے ایہدا ویاہ چھیتی کر دیو، دورے پینے آپے ہٹ جان گے ۔

مسرتی نوں بھلا رشتیاں دی کیہ کمی سی ۔۔۔۔ اوہ سوہنی سی چنگا کھاندی سی چنگا ہنڈھاوندی سی نالے گھروں وی بڑی سوکھی سی ۔۔۔۔ اوہ ستاراں سالاں دی ہو گئی تے اوہدے دوواں وڈیاں بھراواں دی گل بات برادری وچ ای پکّی ہو گئی ۔ پر اوہدے ماپے پہلاں اوہدے ہتھ پیلے کرنا چاہوندے سن ۔۔۔۔ پر جتھّے کتے وی اوہدے رشتے دی گل

پھڑدی اوہدے ڈوریاں دی خبر اوتھے پہلاں ای اپڑ جاندی سی تے گل فیر اوتھے دی اوتھے ای رہ جاندی۔

مسرتی تے ہُن پوہ ماگھ دیاں راتاں وچ وی اندر نہیں سی سَوں سکدی۔ بیداں اوہنوں لے کے کھُلّے براندے وچ سون لگ پئی سی پر فیر وی کندھاں دا ڈر اوہدے دل وچوں نہیں سی نکلدا۔۔۔۔۔۔۔اوہ حالے وی اوسے طرح ای چیکن لگ پیندی تے بیداں دا رو رو کے بُرا حال ہو جاندا۔۔۔۔اوہ پہلاں ای جیرے ناں وڈی سی ہُن تے دھی دے غم وچ پے کے ہور وی وڈی دِسن لگ پئی سی۔

اوس دن جیرا مسرتی نال ہٹی وچ بیٹھا ہویا سی جدوں نُورے کشمیری نے آ کے دسیا کہ رکڑ وچ پکھی واساں دا ڈیرا رات نُوں اُتریا اے۔۔۔۔۔جیرے دا دل خورے کیوں دھڑک پیا، اوہنوں بڑے چر بعد ساہلی یاد آ گئی پر اوہنے چھیتی نال سر جھٹک کے مسرتی ول ویکھیا تے حیران رہ گیا۔۔۔۔۔ایہدی شکل ساہلی نال رکنّی رلدی اے، میں اج تائیں ایدھر دھیان ای نہیں دِتا۔۔۔۔۔ اوہنے دل وچ سوچیا تے نُورے کشمیری نال گلّاں کردی مسرتی نُوں اینویں ای جھڑکن لگ پیا۔

اوس شام جدوں مسرتی تے اوہدی ماں گھر دے کمّاں وچ رُجھیاں ہوئیاں سن، اوہنے ہٹی بند کیتی تے رکڑ ول نکل گیا۔۔۔۔۔۔تنبواں کول اپڑ کے اوہدا

دل خورے کیوں ٹھک ٹھک وجن لگ پیا۔ اوہنے ہر اک نُوں بڑے غور نال ویکھیا۔ ایہہ کوئی ہور ٹبّر سی۔ پہچان دا کوئی بندہ اوہنُوں نظر نہ آیا۔۔۔۔۔کُڑیاں سوہنیاں تے تندرست سن بالکل ساہلی واکُوں۔۔۔۔۔۔۔۔۔اوہ چُپ چپیتا گھر آ گیا تے منجی اُتے لمی پئی بیداں اوہنوں کجھ بوہتی ای بڈھی تے بدصورت لگن لگ پئی۔۔

پکھی واساں دیاں بُڈھیاں اوہدی ہٹی تے کدی کدی لوڑ دی کوئی شے لین آوندیاں تے مسرتی اوہدے اُٹھن توں پہلاں ای سودا اوہناں دے ہتھ پھڑا دیندی۔۔۔۔ اوہنوں مسرتی کولوں ہُن بڑی کھجھ چڑھن لگ پئی سی۔ بیٹھیاں بیٹھیاں اوہنوں جھڑکن لگ پیندا پر مسرتی نے تے دونہہ چونہہ کُڑیاں نال سہیلپُنا وی پا لیا سی، جیہناں نال ہٹی وچ بہہ کے اوہ کھِڑ کھِڑ کردی رہندی تے اوہ غصے نال سگرٹ تے سگرٹ ساڑی جاندا یا فیر رکڑ ول نکل جاندا۔

اک دو واری اوہنے مسرتی نُوں رکڑ وچ پکھی واساں نال ویکھیا تے گھر آ کے بیداں نُوں جھڑکیا وی کہ اوہ دھی دا خیال نہیں رکھدی۔ مسرتی نُوں اوہنے آپ وی آکھیا کہ رکڑ ول نہ جایا کر۔۔۔۔۔ ایہہ چنگے لوک نہیں ہوندے۔

پر فیر اک شام مسرتی نُوں تنبواں کول بیٹھیاں ویکھ

کے اوہنوں اگ لگ گئی۔ مسرتی دے گھر آوندیاں ای اوہ جُتی لاہ کے اوہدے سر وِچ مارن لگ پیا۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بیداں نے چیک چیک کے ویہڑا محلّہ اکٹھا کر لیا تے اوس رات بڑے ای دناں بعد مسرتی نُوں فیر دورہ پیا تے خورے کیوں اوہ آپنے آپ کولوں بڑا شرمندہ ہویا۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ساری رات اوہنوں آپنے آپ تے غصّہ آوندا رہیا۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ایہہ میں کیہ کیتا اے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ایہہ تے میری بڑی لاڈلی دھی اے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ربّا ایہنوں ٹھیک کر دے۔ ربّا میریاں خطاواں دا بدلہ ایس معصُوم کولوں نہ لے۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ایہنوں تندرست کر دے ۔ ۔ ۔ ۔

دُعاواں منگدیاں خورے کیہڑے ویلے اوہدی اکھ لگ گئی تے جدوں اوہدی اکھ کھُلی، دِن پوری طرح نہیں سی چڑھیا۔ ۔ ۔ ۔ ۔ بیداں ساری رات جاگ جاگ کے کٹّی تے ہُن تھک کے بے خبر سُتّی پئی سی۔ ۔ ۔ ۔ ۔ مسرتی آپنی منجی تے نہیں سی۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ مسرتی۔ ۔ ۔ ۔ ۔ مسرتی پُتر۔ ۔ ۔ ۔ ۔ مسرت۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہنے اندراں وِچ ویکھیا۔ ۔ ۔ ۔ غسل خانے وِچ وی جھاتی ماری پر مسرتی کِتے نہیں سی تے اک دم اوہدا دِل زور زور دی دھڑکن لگ پیا۔ اوہ چھیتی نال پوڑیاں چڑھدا ہویا چوبارے تے آیا تے سُنجی رکڑ نُوں ویکھ کے اوہنوں انج لگا جیویں سارے پنڈ دیاں کندھاں اوہدے اُتے ڈِگ پئیاں ہون۔

لیکھ

اوہنے کم کردیاں کردیاں بھرجائی دے سنگھار میز دے شیشے وِچ جھاتی ماری۔ اوہنوں آپنا سانولا رنگ تے موٹیاں موٹیاں اکھاں بڑیاں سوہنیاں لگیاں۔

"آپا میری گُت کر دے۔ ۔ ۔ ۔ ۔" نورین دا پرچھاواں شیشے وِچوں دِسیا تے جیویں شیشے وِچ چانن ہو گیا ہووے۔ اوہنوں آپنا رنگ اِک دم کالا شاہ لگن لگ پیا تے اوہ بُجھے دِل نال نورین دے سنہری والاں دی گُت کرن لگ پئی۔

اوہ ذات دے کشمیری سن۔ ۔ ۔ ۔ ۔ سارے گھر والے تے رشتے دار سارے گورے گورے تے صحت مند سن۔ بس ایہو اِک اوہناں وِچ نہیں سی رلدی۔ ۔ ۔ ۔ ۔ سُنیا اے

جدوں اوہ پیدا ہوئی سی اودوں ، گھر چھوٹی پھپھی دا ویاہ رچیا ہویا سی ۔ اک دن جدوں سارا میل کٹھا سی ، دادی ہسدیاں ہویاں اوہدی ماں نوں آکھیا ۔۔۔۔ ایہنوں کتے اندر پا دے ۔ پروہنے کیہ آکھن گے ایہہ چماراں دی کڑی چک لیائے نیں ۔

وڈے ہون دے نال نال اوہدا رنگ وی صاف ہو گیا پر آون جان والے ایہنوں ویکھدیاں ای دادی دی گل یاد کر کر ہسدے تے اوہدے اندر آپنے کالے رنگ دا احساس کمتری وی اوہدے نال نال جوان ہوندا گیا ۔۔۔۔۔ کدی کدی تے اوہ آپنے آپ نوں سچی مچی کسے چمارن دی اولاد سمجھن لگ پیندی ۔ حالانکہ دادی تے ماں اوہدیاں سچیاں عادتاں دے کارن باقی بچیاں نالوں ودھ پیار کردیاں سن پر فیر وی اوہ آپنے بھین بھراواں وچ گھل مل نہیں سی سکی ۔

سکول وچ آ کے ایہہ احساس ہور وی ودھ جاندا ۔ جدوں جمیلہ آ کے روز اوہنوں ونّ سونّے قصے سناوندی ۔ جمیلہ ایہدیاں بھیناں وانگوں سوہنی تے نہیں سی ۔ بس ولّ ای سی پر اوہ آپنے آپ نوں خورے کیوں پورے ۔ یکّی دروازے دیاں کڑیاں نالوں سوہنا سمجھدی سی ۔ کلاس دیاں باقی کڑیاں تے اوہنوں کوئی اچرج سلاہنا نہیں سی دیندیاں سگوں اوہنوں چنگی کڑی ای نہیں سن سمجھدیاں ۔ پر ایہہ ذرا مروت نال اوہدیاں گلاں

چپ کر کے سن لیندی سی ۔۔۔۔۔ کدی کدی تے اوہ جمیلہ دیاں گلاں تے یقین وی کر لیندی پر بوہتی واری گھر آ کے اوہ آپنیاں بھیناں نوں اوہدیاں گلاں دسدی تے اوہ ہس ہس اوہنوں مخول کردیاں تے اوہ اینویں ای آپنے آپ نوں بڑا ہولا جیہا جانن لگ پیندی ۔

جمیلہ اوہدے گھر توں دو چار گلیاں اگے رہندی سی ۔ ایسے لئی اوہ بوہتی واری کٹھیاں آوندیاں جاندیاں سن تے سارا راہ اوہ ایہدے کنّ کھاندی رہندی ۔۔۔۔۔ اوہدی ایہہ عادت اوہنوں بڑی بھیڑی لگدی سی پئی بازار وچوں لنگھدیاں یا راہ وچ ٹردیاں ہویاں اوہ لوکاں ول اینویں ویکھ ویکھ ہسدی ۔۔۔۔۔ جتھے کوئی چنگا منڈا اوہدے ول ویکھدا یا کولوں ای لنگھ جاندا اوہ ایہدی بانہہ تے چیٹلی مار کے کہندی "ویکھ نامرہ میرے ول کیویں ویکھی جاندا اے ۔۔۔۔۔ لگدا اے ایہنوں میں بڑی چنگی لگی آں ۔۔۔۔۔ وچارا ہے سوہنا"

تے اوہدے دل وچ خورے کیوں یکّی دروازے وانگوں تنگ تے ہنیریاں گلیاں بنن لگ پیندیاں ، جیہناں وچ اوہ کلم کلّی بھٹکن لگ پیندی تے اوہنوں آپنا آپ ہور وی بھیڑا لگن لگ پیندا ۔۔۔۔۔

دل تے اوہدا وی بڑا کردا سی کہ کوئی اگے ودھ کے جمیلہ وانگوں اوہنوں وی پیار دے دو حرف آکھے ۔۔۔۔

کوئی اوہدیاں اکھاں وچ اکھاں پا کے آکھے توں کنی چنگی ایں ۔۔۔۔۔ پر اوہ چھیتی نال ایس خیال نوں ذہن وچوں جھٹک دیندی کیوں جے دادی اوہناں بھیناں نوں بوہتی واری سمجھاوندی پئی بیبیاں دھیاں بریاں سوچاں دل وچ لیاوندیاں ای نہیں، رب غصے ہوندا اے ۔۔۔۔۔ ۔۔۔ نالے اوہ تے جمیلہ بن وی نہیں سی سکدی نا۔ اوہ تے چارے پاسے نظراں رکھ کے ٹردی سی ۔۔۔۔۔۔ چاچا جی کیہ حال اے؟ ۔۔۔۔۔۔ ماما جی تگڑے او؟ ۔۔۔ ۔۔۔ ۔۔۔ وے زبیر توں اپنے دن کتھے سیں؟ ۔۔۔۔۔ جمیلہ بازار وچوں خوشبو وانگوں ہر اک نوں آپنے لنگھن دا پتہ دوا کے جاندی تے اوہ چپ کر کے اوہدے نال ٹری جاندی۔

چاہوندی تے اوہ وی سی کہ اوہ وی جمیلہ وانگوں کسے دا حال پچھے، کسے نوں آپنا حال دسے ۔۔۔۔ پر رب دا خوف تے اوہدے اندر دا ڈر اوہنوں کدے وی اینج نہ کرن دیندا۔

اوہدے وڈے بھین بھرا تے بال بچیاں والے وی ہو گئے سن پر اوہدے لئی جیہڑا وی رشتہ آوندا چھوٹیاں بھیناں نوں پسند کر لیندا ۔۔۔۔ ابا جی نے زمانے دی چال تے آپنی وڈیری عمر نوں ویکھ کے رولی دا تے ویاہ کر دتا پر نورین توں پہلاں ایہدا فرض پورا کرنا چاہوندے سن۔ ۔۔۔۔ پر چھوٹی مامی نے جدوں عامر لئی نورین دا رشتہ

منگیا تے اوہناں دی آخری اُمید وی ٹُٹ گئی ۔ عامر اوہدے ناؤں ترن سال وڈا سی تے نورین اوہدے کولوں پورے پنج سال چھوٹی سی۔ ایسے لئی ابا جی نہیں سن مندے۔ پر اوہنے آپ ای اوہناں نوں منا لیا۔ کیوں جے عامر اوہنوں شروع توں ای بڑا چنگا لگدا سی۔

اوہ بی۔اے وچ وی آ گئی سی جد کہ اوہدے خاندان دی دوجی کسے کڑی نے کالج دا مونہہ نہیں سی ویکھیا — دسویں کردیاں ای اوہناں دے ویاہ ہو جاندے سن۔ نورین دی منگنی دے بعد اوہدے لئی کئی رشتے آئے پر کوئی وی اوہناں دے جوڑ دا نہیں سی ۔۔۔۔۔ ابا جی نوں جتھے کتے دس پیندی اوہ جھٹ اوتھے اپڑدے پر سدا مایوسی وچ ڈبے واپس آوندے تے اوہنوں آپنے آپ توں ودھ ابا جی تے ترس آون لگ پیندا تے اوہ شیشے اگے کھلو کے آپنے کالے رنگ نوں گاہلاں کڈھن لگ پیندی جیہنے ابا جی نوں اینا دکھ دتا سی۔

جمیلہ کالج وی اوہدے نال ای پڑھدی سی گل بات تے اوہدی وی کتے پکی نہیں سی ہوئی پر اوہ روز آ کے اوہنوں دسدی۔ اج اک افسر دا رشتہ آیا اے ۔۔۔۔۔ کل کجھ لوک مینوں ویکھن گلبرگ توں آ رہے نیں ۔۔۔۔۔ اک میجر صاحب اج کل ساڈے گھر دے بڑے چکر لا رہے نیں تے اوہ اوہنوں ویکھدی رہ جاندی۔ ایہدے ملپلے آخر کیہ

لبھدے نیں ۔۔۔۔۔

جمیلہ پہلاں تے اوہناں دے گھر کدی کدی آوندی سی، پر جدوں دی ڈاکٹر شہزاد نے اوہناں دی بیٹھک وچ آپنی دکان کھولی، اوہ کالج آوندیاں جاندیاں ایہناں دے گھر آ جاندی تے ڈیوڑھی دے بوہے وچوں جھاک کے ڈاکٹر نوں ویکھدی، پوڑیاں چڑھدی ہوئی کہندی ۔۔۔۔۔ ایہہ ڈاکٹر کنّاں سوہنا تے جوان اے ۔۔۔۔۔ میں جدوں وی لنگھنی آں میرے ول ویکھ کے اینویں ہسن لگ پیندا اے تے اوہ یقین نہ کردیاں ہویاں وی سر ہلا دیندی۔

تھوڑے دناں بعد جمیلہ نے اوہنوں ڈاکٹر بارے دسیا پئی ایہہ دو بھیناں دا کلّا بھرا اے۔ ماڈل ٹاؤن رہندے نیں ۔۔۔ چنگے بھلے امیر نیں ۔۔۔۔ ایہہ کہندا اے میں ایتھے کلینک ایس لئی کھولیا اے پئی ایہو جیہے علاقیاں وچ ڈاکٹراں دی چوکھی لوڑ اے ۔۔۔۔۔ وس بھلا سانوں بے وقوف بناوندا ای، بھلا ماڈل ٹاؤن وچ ایہہ کم انج چلنا سی ۔۔۔۔ اوہ ہس ہس اوہنوں دسدی رہی تے اوہ حیرانی نال جمیلہ ول ویکھدی رہی ۔۔۔۔۔ ایہہ کنّی قسمت والی اے ہر اک کول اپڑ جاندی اے۔

ہُن ڈاکٹر نال جمیلہ دی چنگی بھلی علیک سلیک ہو گئی سی۔ ڈیوڑھی لنگھدیاں ای اوہ کلینک دے بوہے وچوں اوہنوں سلام کردی تے اوتھے ای کھلو کے گلاں شروع

کر دیندی تے اوہ چُپ کر کے پوڑیاں چڑھ آوندی تے جمیلہ روز اوہنوں کوئی نہ کوئی ایسی گل ضرور دسدی جیہڑی ڈاکٹر نال ٹکرّ کھاندی ہوندی تے اوہنوں خورے کیوں غصہ آ جاندا۔ دکان ساڈی بیٹھک وچ کردا اے تے اکھ مٹکّا کسے ہور نال ۔۔۔۔۔ ابّا جی نوں کہواں گی کسے دن ایہنوں ایتھوں کڈھ دین۔ اوہ سوچدی پر فیر وی ڈیوڑھی وچ وڑدیاں اوہ کلینک وچ جھاتی ضرور ماردی تے روگیاں نوں دوا دارو دیندا ایہہ سادا جیہا ڈاکٹر ویکھ کے اوہنوں جمیلہ جھوٹھی لگن لگ پیندی۔ ۔۔۔۔۔ بھلا جمیلہ وچ کیہ خوبی اے جیہڑی میرے وچ نہیں اوہ شیشے اگے کھلو جاندی ۔۔۔۔۔۔ ربّا! میں سدا نمبر دو ای رہواں گی۔ گھر باہر ہر تھاں اوہ سوچدی۔

اک دن جمیلہ نسدی ہوئی اوتھے آئی تے اوندیاں ای اوہدے گل لگ کے بولی:

"اج اوہنے میرے گھر دا پتہ پُچھیا اے ۔۔۔۔۔ کہندا اے توں کتھے رہنی ایں؟"

"تے فیر توں پتہ دِتا اے؟" اوہنے ہولی جیہی پُچھیا۔

"نہیں اڑیے میں تے اُتے نس آئی آں ۔۔۔۔۔۔ لگدا اے اوہ میرے گھر آونا چاہوندا اے ۔۔۔۔۔" جمیلہ نے فیر لمیاں پا لئیاں تے اوہدا دل خورے کیوں اتھل پتھل ہون لگ پیا۔ تے اوس دن گھر وچ ٹُری پھردی نورین ول ویکھ ویکھ کے اوہنوں بڑی واری خیال آیا ۔۔۔۔۔۔ جے

میں ایہدے ورگی ہوندی تے اج خورے ہیں ---۔

اوہنوں ہُن ڈاکٹر اینویں ای بھیڑا لگن لگ پیا سی -- آوندیاں جاندیاں اوہنے بُوہے وچوں جھاتی مارنی وی چھڈ دتی سی ---- انج لگدا سی جیویں اوہ اندرو اندری اوہدے نال ناراض ہووے ۔ خورے اوہ اوہدے تے نرا آپنا ای حق کیوں جما بیٹھی سی جیہدے نال اج تائیں کوئی گل نہیں سی کیتی ، جیہنوں اوہنے پُوری طرح ویکھیا وی نہیں سی ، اوہدے نال رُس کے اوہ آپ وی آپنے آپ تے ہس پیندی ۔

جمیلہ اوس دن نہیں سی آئی تے اوہ کلی کالجوں پرتی تے باہر دی تیز دھپ وچوں ڈیوڑھی تک آوندیاں اوہدیاں اکھاں اگے ہنیرا جیہا آ گیا تے اوہ ہولی ہولی پیر چکدی پوڑیاں ول جان لگ پئی ۔

"نامرہ! ذرا گل سُننا ---" پچھوں اواز آئی ۔

اوہدیاں اکھاں ہُن ہنیرے وچ ویکھن لگ پئیاں سن ---- ڈاکٹر ڈیوڑھی والے بُوہے وچ کھلوتا ہویا سی ۔

"جی!" اوہنے جواب دِتا ۔

آپنا ناں اوہدے مونہہ وچوں سُن کے اوہنوں بڑا عجیب جیہا لگا ۔

"اوہ ---- اوہ جمیلہ اج کیوں نہیں آئی؟" اوہنے پچھیا تے اوہنوں اک دم غصہ آ گیا ۔

"مینوں نہیں پتہ" اوہ جواب دے کے چھیتی نال مڑی پر ڈاکٹر نے اوہنوں روک لیا ۔

"گل میں تہاڈے نال کرنا چاہنا واں ------ میں کئی دناں توں انتظار کر رہیا ساں پر تسی تے چھیتی نال ای ایتھوں لنگھ جاندے او ۔"

"اوہ --- میں جمیلہ نال گل کیتی سی پر خورے اوہنے تہانوں کُجھ نہیں دسیا ۔" اوہ ساہ لین لئی رُکیا تے جمیلہ دا ناں سُن کے اوہنوں زندگی وچ پہلی واری دھکا جیہا لگا ۔

"میں جمیلہ کولوں پچھیا سی -----" اوہ فیر بولیا ------ "اوہنے دسیا سی تہاڈی حالے کتے گل بات پکی نہیں ہوئی ------ میں گھر تہاڈے بارے گل کیتی سی تے اج شام نوں میری امی تے بھیناں تہاڈے گھر آون گیاں ------ میں تہاڈے کولوں ایس لئی پچھیا سی پئی تہانوں کوئی اعتراض تے نہیں؟" ---- ڈاکٹر نے اوہدے ول ویکھ آپنی گل مکائی ۔

تے اوہ ڈولدے پیراں نال بغیر کُجھ کہے اُتے چڑھ آئی تے وہیڑے وچ بیٹھی دادی نوں سلام کیتے بغیر دھپ دھپ کردی اندر نس گئی ۔

"ہیں جھلی ہو گئی ایں کُڑیے ------ خیر تے ہے" دادی دی اواز اک چھناکے وچ دب کے رہ گئی ۔

......چھنا کے دی آواز سن کے ماں تے بھابی اندر نسّیاں تے اوہناں ویکھیا.... شیشہ چکنا چُور ہو کے اوہدے پیراں وچ پیا اے تے اوہ پاگلاں وانگوں ہسّی جا رہی اے۔

چُپ دا شور

ناں تے اوہدا غلام مرتضیٰ سی پر سارے اوہنوں گونگا ای کہندے سن۔ ایہہ ناں اوہدا اودوں توں ای پے گیا سی جدوں توں بولن چالن دی عمر چُپ چپیتے لنگھ گئی سی۔ پر اوہدی ماں نے ہمیش اوہنوں غلام مرتضیٰ ای آکھیا۔ کیوں جے ماں اوہدیاں ضرورتاں چنگی طرح سمجھ جاندی سی تے اوہ وی ماں دے پیار دا جواب دینا جاندا سی تے فیر اوہ ماں لئی گونگا کیوں ہوندا۔

ماں نوں اوہدے نال آپنے دوجے بچیاں نالوں ودھ پیار سی۔ نسرین تے عباس ہر ویلے اک دوجے نال لڑدے، رولا پاوندے، پر اوہ چُپ چپیتا اک نکرے لگا اوہناں نوں ویکھدا رہندا یا فیر ماں دے اگے پچھے

پھردا رہندا۔

عباس تے نسرین نوں اوہناں دے پیو نے سکول وچ داخل کرا دتا سی۔ ماں اوہناں نوں بڑی ریجھ نال تیار کر کے سکول بھیجدی تے گونگا وی چاہیں چاہیں اوہناں دے بوٹ پالش کردا، اوہناں دے بستے ٹھیک کردا تے ماں دا دل خورے کیوں برا جیہا ہو جاندا ------ اوہدا بڑا دل کردا سی پئی مرتضیٰ وی سکول جاوے، پڑھ لکھ کے بابو بنے پر اوس چھوٹے جیہے شہر وچ ایہو جیہا کوئی سکول نہیں سی جتھے گونگے تے بولے بچے پڑھ سکدے ----

---- ایسے لئی جدوں ابا جی دفترے جاندے، دوویں بھین بھرا سکول ٹر جاندے تے اوہ ماں نال گھر دے چھوٹے موٹے کم کردا رہندا تے جے کدے ماں بیمار ہو جاندی تے اوہ گھر وچ بوہکر بھاری دے دیندا، یا فیر ویہلا ہو کے باہر نکل جاندا تے آل دوالے دیاں زنانیاں اوہنوں وچکار بٹھا کے پُٹھے سِدھے اشاریاں نال گلاں کر کر ہسدیاں تے اوہناں نوں ہسدیاں ویکھ کے اوہ آپ وی سدائیاں وانگوں کھڑ کھڑا کے ہس پیندا۔

اوہنوں انج بے کار تے ویہلا ویکھ کے کسے نے ابا جی نوں صلاح دتی پئی ایہنوں کسے کم تے لا دیوے ایہنویں سارا دن ویہڑے محلے دیاں زنانیاں نال بہہ کے ہسدا رہندا اے تے ابا جی نے وی بڑا سوچ سمجھ کے

اوہنوں اللہ بخش درزی کول شاگرد پا دتا۔

اوہ وی ہن سویرے سویرے اُٹھ کے آپنے بھین بھرا وانگوں تیار ہوندا تے دکان تے ٹر جاندا جتھے سارا دن اُستاد جی اوہنوں جھڑک جھڑک کے کم دسدے -----

پہلے پہل تے اوہنوں کجھ سمجھ نہ آوندی تے نہ ای دکان تے اوہدا دل لگدا پر فیر ہولی ہولی دوجے کاریگر منڈیاں نال اوہدی یاری ہو گئی تے کم ول اوہدا دھیان آپنے آپ ای لگن لگ پیا۔ دماغ دا وی چنگا سی، ایسے لئی بڑی چھیتی سین پروون وچ اُستاد جی دا ہتھ وٹاون لگ پیا۔ اُستاد جی وی اوہدے تے بڑا بھروسہ کردے سن۔ چنگے چنگے کپڑے وی اوہدے کولوں سواوندے۔ تے فیر جدوں شاباشی دی ہولی جیہی تھپکی اوہدے موڈھیاں تے ماردے تے اوہ خوش ہو کے ہور وی چنگا کم وکھاون دی کوشش وچ لگ جاندا۔

اوہدا قد بُت تے شکل صورت ویکھ کے کوئی نہیں سی سمجھ سکدا کہ ایہہ بول، سُن نہیں سکدا۔۔ ایہدی وجہ خورے ایہہ وی سی کہ اوہ گونگیاں وانگوں بوہتا رولا نہیں سی پاوندا۔ بس آپنے کم نال کم رکھدا سی --- ایسے لئی دوجے کاریگراں نالوں بوہت چھیتی اگانہہ نکل گیا سی۔

نسرین اٹھویں دے بعد گھر بہہ گئی تے عباس ہن کالج جان لگ پیا سی ------ ابا جی وی ہن ریٹائر ہون

والے سن۔ ایسے لئی اوہ نسرین دا ویاہ چھیتی کرنا چاہوندے سن۔ اوہدی کڑمائی تے کدے دی ہو چکی سی۔ ہُن اوہناں کمیٹیاں پا کے تے کُجھ اُدھار چک کے اوہدے ہتھ پیلے کر دِتے سن تے نسرین دے داج دے سارے کپڑے اوہنے بڑی رِیجھ نال سِیتے سن۔۔۔۔۔ ابا جی نے پہلی واری اوہدے ہتھ دی صفائی ویکھی سی۔ ایسے لئی اوہناں اُستاد جی نال گل کر کے بازار وچ اِک دکان لے لئی تے اوہدے وچ تِن چار نویاں پرانیاں مشیناں رکھ کے اوہنوں دکان پا دِتی۔

دو چار مہینے تے اوہدی دکان تے بوہتے گاہک نہیں سی آوندے پر فیر اوہدے ہتھاں دی ہُنر مندی ویکھ کے گاہک آون لگ پئے۔ تِن چار ہور مُنڈے وی اوہدے شاگرد پے گئے سن جس کر کے کم اوہدے لئی بڑا سوکھا ہو گیا سی۔۔۔۔ ابا جی دی تنخواہ تے ایہدی دکان دی کمائی ملا کے اوہناں دا گذارا چنگا بھلا ہو جاندا سی۔

عباس بی۔ اے وچ پڑھدا سی، پر بڑا لا پرواہ مُنڈا سی۔ ماں کولوں مہینے دا خرچ لے کے دناں وچ مُکا دیندا تے فیر ایہدے کول دکان تے آ کے دراز وِچوں آپے ای پیسے کڈھ کے لے جاندا۔۔۔۔۔ ماں نے اوہنوں بڑا سمجھایا سی پئی توں دراز نوں جندرا لا کے رکھیا کر۔ پر اوہ انج نہ کر سکیا۔ عباس اوہنوں بڑا پیارا سی۔۔۔۔۔ اوہ جدوں بستہ وچ کتاباں بھر کے دکان وچ آوندا تے اوہ اوہنوں کُرسی تے بِٹھا کے

آپنے شاگرداں نوں اشارے کر کر دسدا پئی میرا بھرا کالج پڑھدا اے تے پڑھ کے ایہہ دفتر وچ بابو بنے گا۔۔۔ عباس وی سر ہلا ہلا کے اوہدا پکت کردا تے فیر پیسے لے کے غائب ہو جاندا۔

گونگا ماسٹر ہُن کافی مشہور ہو گیا سی۔ اوہدی کمائی وی دُونی ہو گئی سی پر اوہنوں خورے کیہ ہو گیا سی۔۔۔۔ شادی ویاہ دے جوڑے یا زنانے کپڑے سیندیاں ہویاں اِک مٹھی مٹھی اگ اوہدے اندر بلن لگ پیندی۔

عباس نے بی۔ اے کر لیا سی تے ابا جی نے آکھ ویکھ کے اوہنوں آپنے دفتر وچ نوکر کرا دِتا جد کہ اوہ تے کسے وڈے شہر جا کے کم کرنا چاہوندا سی، پر ابا جی دی گل اوہنوں منّنی پئی۔۔۔۔ اوہدے نوکر ہوندیاں ای نالے گھر تے کم کار دا بھار اماں نوں کُجھ بوہتا ای لگن لگ پیا سی، ایسے لئی اوہنے فٹا فٹ اِک کُڑی پسند کر کے اوہدے ویاہ دی تاریخ وی پکی کر لئی۔۔۔۔۔۔۔ تے اوہنے دوہٹی تے عباس دے جوڑے وی نسرین دے جوڑیاں وانگوں بڑی رِیجھ تے چاء نال سیتے سن۔۔۔۔ تے جس دِن اماں، رخسانہ نوں نونہہ بنا کے گھر لیائی، ایڈی خوش سی پئی ایہہ بھُل ای گئی کہ اوہ عباس نالوں پورے تِن ورھے وڈا اے۔ اوہ تے خورے ماں ہوندیاں ہویاں ایہہ نہیں سی سمجھ سکدی کہ اوہ وی اِک

جیندا جاگدا تے جوان مرد اے جیہدے کُجھ چاء تے کُجھ ریجھاں وی ہین ۔ اوہ تے رخسانہ دے لاڈ پورے کرن وچ لگی ہوئی سی ۔

رخسانہ وی بڑی من موجی قسم دی کُڑی سی ۔ کدی تے تتلی وانگوں گھر وچ رنگ ڈولھدی پھردی تے کدی ایتھوں ای مونہہ سرلھویٹ کے آپنے کمرے وچ پئے رہندی ۔ حالانکہ اوہنوں تے ہسدی کھیڈدی رخسانہ بڑی چنگی لگدی سی ۔ اوہ دلوں چاہندا سی کہ اوہ خوش رہوے پر اوہدے چاہن نال کیہ ہوندا ۔۔۔۔۔۔ رخسانہ تے تھوڑی کیتیاں با بغیر وجہ دے اوہنوں بلاوندی وی نہیں سی ۔ اوہ تے سارا دن عباس دیاں چیزاں سنبھال سنبھال رکھدی اوہدے روٹی ٹُکر دا خیال رکھدی ۔۔۔۔۔۔۔ عباس مُڑ اوہناں نال بہہ کے روٹی نہیں سی کھاندا سگوں رخسانہ ٹرے وچ رکھ کے روٹی آپنے کمرے وچ لے جاندی جتھے اوہ دوویں رل کے روٹی کھاندے تے رسوئی وچ پیڑھی تے بہہ کے روٹی کھاندیاں ہویاں اوہدا وی بڑا دل کردا پئی اوہ وی جدوں دکان توں تھکا ٹُٹا گھر آوے تے کوئی اوہنوں وی انج ای پیار نال ساہمنے بٹھا کے اوہدی بھکھ مٹا دیوے ۔۔۔۔۔ پر ایہہ ضروری تے نہیں نا کہ بندے دی ہر بھکھ ویلے سر مٹ جاوے ۔ پر فیر وی کجھ بھکھاں بندے دے اختیار وچ نہیں ہوندیاں

اوہ وی آپنی بھکھ مٹاون لئی رخسانہ تے عباس نوں ٹک ٹک کے ویکھدا تے فیر خیالاں وچ آپ وی اُنج دا ای بن جاندا ۔۔۔۔ اوہ جدوں وی کوئی چنگا کپڑا سیوندا، اوہ کپڑا پا کے اِک خوشبوواں اُڈاوندا وجود اوہدیاں سوچاں نوں مہکائی رکھدا تے زنانی قمیض دا تیرہ ، چھاتی ناپدیاں ہویاں اوہدے ہتھ آپنے آپ ہولی ہولی کنبن لگ پیندے ۔

اوہ ابا جی تے اماں دا بڑا خیال رکھدا ۔ دکان توں واپس آ کے اوہناں دے کول بیٹھا رہندا ۔ دکان دی کمائی اوہناں دے ہتھ تے رکھدا تے اوہ وی اوہدے کولوں بڑے خوش سن ۔ ویاہ توں بعد عباس نے تے کدی اوہناں نوں پُچھیا وی نہیں سی پر اوہدا تے سبھ کُجھ اوہدے ماپے ای سن نا ۔ اوہ اوہناں نوں چھڈ کے کتھے جاندا ۔

ابا جی دی اچانک موت نے گھر نوں ہلا کے رکھ دتا ماں دے نال اوہ وی مُڑ چُپ ای رہندا سی ۔۔۔۔۔ ابا جی دے بعد ایس گھر نوں پہلی خوشی اودوں نصیب ہوئی جدوں رخسانہ دے گھر اِک پُتر پیدا ہویا ۔۔۔۔ عباس تے خوشی نال پاگل ہو گیا سی اوہنوں دسن دکان تے نسیا آیا نے اوہنوں جپھی پا کے ملیا ۔ زندگی وچ اوہنوں پہلی واری کسے نے اپنا گُوڑھا وکھایا تے اِنج گل ملیا سی ۔ اوہ کِنّے ای دن ایہہ سوچ سوچ کے خوش ہوندا رہیا ۔۔

آپنے بھتیجے نال اوہ بڑا پیار کردا - اوہنے اوہدے لئی
رنگّیاں ای وَنّ سوَنّیاں چیزاں خریدیاں سن ------ دکان
توں گھر آ کے اوہنوں چُکّی پھردا - باہر سیر کراون لے جاندا تے
رخسانہ وی اوہنوں مُنڈا چکا کے آپ دُوجے کمّاں وِچ
رُجھّی رہندی ---- - اوہدے گھر اگڑ پچھڑ دو کُڑیاں
ہور ہو پئیاں سن تے ایہہ پٹوہلیاں ورگے بچّے اوہنوں
بڑے پیارے لگدے سن ------ دکان توں آوندا ہویا
بچیاں لئی گولیاں، ٹافیاں بھوڑی لیاوندا تے بچّے وی اوہنوں
ویکھ کے نسدے ہوئے اوہدے دوالے ہو جاندے -
------ ویکھن نوں تے اوہ بڑا راضی سی پر فیر وی جدوں
بچّے سوں جاندے تے اوہ آپنے آپ نوں بوہتا ای کلّا
سمجھن لگ پیندا تے ایہہ اکلاپا دُور کرن لئی اوہدے
خیالاں وِچ آپنے آپ پھلجھڑیاں چلّن لگ پئیاں -

شہر وِچ چوری چکاری نے ڈاکے اوہنیں دنیں بوہت
پین لگ پئے سن - ایسے لئی اوہ ہُن دکان چھیتی بند
کر کے گھر آ جاندا ------ اوس دِن اوہ اجے آیا
ای سی کہ رخسانہ اوہنوں ویکھدیاں ای اِک جوڑا لے کے
آ گئی -

"وہ ایہنوں سی دے ....." اوہنے اشاریاں نال آکھیا -

کپڑے تے اوہ اگے وی اوہدے کولوں ای سواوندی سی
تے ناپ لئی پرانے کپڑے دیندی سی پر ہُن اوہ سارے

کپڑے تنگ تے چھوٹے ہو گئے سن - پر اج اوہ ناپ
دین لئی اوہدے اگے آکڑ کے آپ ای کھلو گئی ------ اوہ
کنّی دیر حیران نظراں نال اوہدے پھلّے پھلّے جسم نوں ویکھدا
رہیا ----- تے فیر ------ فیر اوہدے دماغ وِچ
پھلجھڑیاں چلّن لگ پئیاں ------------ تے اوہ
بے قابو ہو گیا -

رخسانہ نے چیکاں مار مار کے اسمان سِر تے چک لیا -
--- بچّے تے امّاں نسدے ہوئے آ گئے، عباس
اجے دفتروں آیا ای سی ------ رخسانہ نے رو رو کے
سارا کُجھ اوہنوں دسّیا تے اوہ شوکدے ناگ وانگوں
اوہدے تے ٹُٹ پیا - ماں اوہنوں بچاوندی رہ گئی پر
عباس دا ہتھ نہ رکیا - اوہنے اوہنوں! مار مار کے
ادھ مویا کر چھڈیا سی ------ رولا سُن کے آنڈھی گوانڈھی
وی اکٹھے ہو گئے سن، اوہ عباس دے ہتھ پھڑدے
رہ گئے پر اوہ اوہنوں کھچ کے ویہڑے وِچ لے آیا
تے مار مار کے باہرلے بُوہے تھانی گلی وِچ کڈھ آیا -

رخسانہ اجے تک روئی جا رہی سی ---- گوانڈھی آپنے آپنے
گھر ٹُر گئے سن - پر عباس دا غصّہ اُترن وِچ ای نہیں سی
آوندا تے ماں اوہناں دوواں دے ساہمنے چور جیہی بنی ہوئی
سی -

رات دی کالک گوڑھی ہو گئی سی - ماں نے باہرلا بُوہا

گھلّا رکھیا کہ خورے کیہڑے ویلے اوہ کرماں ماریا مُڑ آوے ۔۔۔۔ پالے دے نال ہر چیز ٹھری ہوئی سی تے گرم رضائی وچ بیٹھی ماں ساری رات اوہدی اُڈیک وچ اتھرُو کیردی رہی ۔

تے سویرے شہر وچ اک خبر دُھم گئی پئی راتیں جرنیلی سڑک توں پُلس نے اک چور پھڑیا اے جیہڑا آپنے آپ نوں گونگا تے بولا ظاہر کردا اے ۔ پر پُلس بوہت چھیتی اوہدے کولوں اکھوالوے گی ۔

کال

اوہ باہرلے بوہے دی گُنڈی چڑھا کے حالے تھڑے تک ای اپڑیا سی کہ بوہا کھڑکن لگ پیا ۔

"کیہڑا اے بھئی ایس ویلے ۔۔۔۔" اوہ فیر واپس مُڑیا تے باہر ملک صاحب تے محلے دے ترن چار ہور عزّت پت والے بندیاں نوں ویکھ کے حیران رہ گیا ۔

"خیر تے ہے ملک صاحب !" اوہنے ہولی جیہی پُچھیا ۔ تے ملک صاحب نے ہسّ کے اوہدے موڈھے تے ہتھ رکھ کے آکھیا ۔

"ربّ دا شکر اے فضل دین ۔۔۔۔ سبھے ای خیراں نیں ۔ اسیں تیرے نال کجھ گل کرنی چاہوندے آں ۔۔۔ اندر آ جائیے ؟"

نے اوہنے چھیتی نال بُوہا چھڈ دِتّا ۔۔۔۔ ست بسم اللہ ۔
۔۔۔۔ جم جم آؤ جی تہاڈا ای گھر اے ۔

رجّو نے برانڈے وِچ منجی اُتّے چارخانی کھیس وچھا دِتّا ۔ سارے بہہ گئے ۔ تے حافظ صاحب نے ہنگارا بھردیاں ہویاں گل شروع کیتی :

" فضل دین صاحب ! تُسی تے جاندے او ملک صاحب ساڈے محلّے دے ای نہیں پُورے علاقے دے منّے پر منّے بندے نیں ۔۔۔۔ اسیں سارے محلّے والیاں ایہناں نُوں کونسلر بناون دا فیصلہ کیتا اے ۔۔۔ تُسی تے جاندے او علاقے دیاں سڑکاں بنواون وِچ ۔۔۔۔ سُوئی گیس دا کنکشن حاصل کرن وِچ ملک صاحب دا رکنّا ہتھ اے ۔۔۔۔ نالے ایتھوں دا ہائی سکول تے ڈسپنسری سبھ ملک صاحب دیاں ای کھیچلاں دا پھل نیں ۔۔۔ ہُن کونسلر بن کے انشاءاللہ ہور وی کم ساڈے لئی کرن گے ۔۔۔ کیوں ملک صاحب ؟"

" بالکل ۔۔۔ بالکل جی مَیں تے تہاڈا خادم آں " ۔ ملک صاحب نے جواب دِتّا تے اوہنے وی چھیتی نال آکھیا ۔

جی بوہت چنگا کیتا جے ملک صاحب نُوں الیکشن وِچ کھلار کے ۔۔۔ ایہناں نُوں کون نہیں جاندا " ۔

" اچھا فیر فضل دین ! تیرا ووٹ ایہناں لئی پکّا ای ۔۔۔" چودھری عنایت علی نے اُٹھدیاں ہویاں آکھیا تے فضل دین

لالٹین اگے اگے لے کے اوہناں نُوں بُوہے تک چھڈن آیا ۔ ۔۔۔ ملک ہوراں فیر اک واری اوہدا شکریہ ادا کردیاں ہویاں آکھیا سی :

" فضل دین سانُوں تیرا ٹانگا تے گھوڑا وی الیکشن تک چاہیدا اے ۔۔۔ تینُوں سواریاں دے حصے دا کرایہ مل جائے گا ۔ ایہہ رکھ " ۔ اوہناں سو دا نوٹ اوہدے ول کیتا ۔

اوہ نہ نہ کردا رہ گیا تے ملک صاحب سو دا نوٹ اوہدے ہتھ تے رکھ کے ٹُر گئے ۔۔۔ ۔۔۔ ساری رات اوہنوں ایہو ای سوچ سوچ کے خوشی ہوندی رہی کہ محلّے دے منّے پر منّے بندے اوہدے گھر آئے سن ۔۔۔ اوہنُوں تے ایہہ لوک ایتھے ویکھ ای نہیں سن سُکھاوندے ۔

پہلاں اوہ شہر توں باہر اک پنڈ وِچ رہندا سی ۔۔۔۔ شہروں پنڈ تے پنڈوں شہر ٹانگا چلا کے اوہ گذارے جوگا کما لیندا سی ۔ اوہدے پنڈ دے کئی لوک شہر جا کے وس گئے سن تے اوہنے پنڈ چھڈن بارے کدی سوچیا وی نہیں سی ۔ پر شہر اک دن آپے ای ٹُردا ٹُردا اوہدے بُوہے تک اپڑ گیا ۔۔۔ دلفریب ٹاؤن دی سکیم بناون والیاں نے اوتھوں دے واسیاں کولوں زمین خرید کے اوہدے چھوٹے وڈے پلاٹ بنائے تے کھاندے پیندے لوکاں اگے چوکھے پیسیاں وِچ ویچ دِتے سن تے اوتھوں دے رہن والیاں نُوں رکتے ہور کڈھ دِتّا سی جیھتوں اوہناں دا

پرچھانواں وی ایہناں شہر دے لوکاں تے نہ پے سکے ۔۔۔ پنڈ دے کجھ لوک جیہڑے کھاندے پیندے سن اوہناں آپنی زمین تے حکومت کولوں مکان دے نقشے پاس کرا کے گھر بنا لئے سن ۔۔۔۔ پر بابا فضل دین کسے قیمت تے وی آپنی زمین چھڈن لئی تیار نہیں سی تے نہ ای اوہدے وچ باقی لوکاں وانگوں کوٹھی چھتن دی ہمت سی ۔۔۔۔ ایسے لئی اوہدے بوہے تے لگی غریبی دی سردل تے شہر نوں ابے تک قبول نہیں سی کیتا ۔۔۔ اوہدی بھین دی دیورانی دا پتر وکیل سی جیہنے اوہنوں عدالت وچوں اوتھے رہن دا اجازت نامہ لیا دِتا سی ۔ پر فیر وی اوہدے گھر دے آل دوالے رہن والیاں نوں اوہناں دے بالن دا دھوں اُتھو لا دیندا سی تے نالے اوہدا گھوڑا سڑکاں تے گند تے بیماریاں دکھ پھیلاندا سی ۔۔۔۔

ایس علاقے وچ رہن والے سارے ای کاراں ، سکوٹراں والے سن ۔ نالے رکشا وی چلن لگ پیا سی ۔۔۔ ایسے لئی اوہدا گذارا بڑا مشکل ہو گیا سی ۔ محلے دے کجھ بچیاں نوں اوہناں دے انگریزی سکولاں وچ سویرے چھڈن تے دوپہر نوں واپس لیاون دے بعد اوہ سارا دن ویہلا بہہ رہندا سی ۔ اوہ خورے کتے محنت مزدوری کر ای لیندا پر اوہدی وڈیری عُمر اوہنوں کجھ کرن ای نہیں سی دیندی ۔۔۔ نالے اوہدا کیہڑا کوئی پُتر سی جیہڑا اوہنوں منجی تے

بٹھا کے کھواوندا ۔ اوہدی تے دُنیا آ جا کے رجّو توں شروع ہوندی تے رجّو تے ای مُک جاندی ۔

رجّو گھر دے خرچے لئی محلے دِیاں بیگماں دے بڑے کم کردی ۔ سگوں اوہ تے پارٹیاں تے جاندیاں ہویاں آپنے گودی دے بال وی اوہنوں پھڑا جاندِیاں ۔۔۔۔۔ محلے وچ کتے وی اوہدی لوڑ ہوندی تے اوہ نس کے چلی جاندی تے کم دے بدلے وچ دو چار روپیے تے پُرانے کپڑے لَے کے گھر آ جاندی ۔ بابے فضل دین نے اوہنوں کئی واری موڑیا پئی حق ہمسائیاں دے کم آونا اللہ تے اوہدا رسول پسند کردے نیں ، توں اوہناں کولوں کوئی چیز نہ لیا کر ۔ اِنج بندا اندروں کمزور ہو جاندا اے پر رجّو سمجھدی سی ابّا کیہ جانے گھر دے خرچے کیویں چلائی دے نیں ۔

الیکشن دے دِناں وچ اوہ ملک صاحب دے ناں دے پوسٹر ٹانگے تے لا کے سارا دِن آپنے حلقے وچ پھیرے لاوندا سی تے بال اوہدے ٹانگے تے چڑھ کے ملک صاحب لئی نعرے مار مار کے اسمان سر تے چک لیندے ۔۔۔۔ الیکشن والے دِن اوہنے سویرے ای ووٹ پا دِتا تے فیر آپنے ورگے ماڑے لوکاں نوں ٹانگے

تے ڈھو ڈھو کے ووٹ وی پوائے ۔۔۔۔۔۔۔ ایسے لئی ملک صاحب جدوں جت گئے تے اوہ اَدھی رات تک اوہناں دی کوٹھی دے باغیچے وچ اوہناں نوں مبارک دین لئی بیٹھا رہیا۔ پر کاراں تے آون والے تے مٹھیائی دیاں وڈیاں وڈیاں ٹوکریاں لیاون والیاں کولوں ملک صاحب اُٹھ ای نہ سکے تے اوہ ہنیرے وچ ٹھیڈے کھاندا گھر آگیا۔ پر ملک صاحب دے جِتن دی خوشی وچ اوہنوں ساری رات نیند ای نہ آئی۔ اوہنوں خورے انج کیوں لگدا سی جیویں ہُن سارے دلدر دُور ہو جان گے۔

ملک صاحب ہُن ہور وی مصروف ہو گئے سن، گھٹ ودھ ای نظر آوندے۔ اوہ کنّی واری اوہناں نوں سلام کرن کوٹھی دے گیٹ تک گیا سی پر ملک صاحب دے کُتیاں کولوں ڈر کے مُڑ آوندا سی۔۔۔۔ پر اِک دن اوہ کُتیاں دی پرواہ کیتے بغیر کوٹھی دے برانڈے تک آگیا۔ گل ای ایسی ہو گئی سی۔

اس دِن دوپہر نوں اوہ بچیاں نوں اوہناں دے گھراں وچ چھڈ کے آرہیا سی کہ اوہنے دُوروں ای آپنے گھر دے ساہمنے کُجھ لوک کھلوتے ویکھے۔۔۔۔ اوہ کول آیا تے سارے اِک دُوجے نوں خورے کیہ اشارے کرن لگ پئے تے فیر بڑے چر بعد اللہ دِتا مالی نے جو کُجھ اوہنوں دسیا، اوہ سُنن توں پہلاں ای غش کھا کے تتی

سڑک تے ڈِگ پیا۔ لوک اوہنوں چک کے اندر لے آئے۔۔ ۔۔۔۔۔ ایہناں وچوں کوئی رجو نوں قصوروار کہندا سی تے کوئی اوہناں غُنڈیاں نوں، جیہناں نے پچھلے دِن ایہہ ہنیر نچا دِتا سی۔۔۔۔۔۔ رجو تے شاہواں دے گھروں آپنے گھر ول آ رہی سی پئی اِک چمکدی کار اوہدے کول آ کے رُکی تے اوہدے وچوں دو تِنّاں مُنڈیاں نِکل کے رجو نوں کار وچ سٹیا۔۔۔۔ رجو چیکدی رہ گئی۔ اوہدیاں چیکاں سُن کے سرونٹ کواٹراں وچوں لوک نِکل آئے سن۔ ۔۔۔۔ شیر خاں نے چھیتی نال کار دے ٹائراں ول فائر وی کیتا، پر کار شُوں کردی اکھاں توں اوہلے ہو گئی۔۔۔۔ ۔۔۔ لوکی آپنے آپنے کماں وچ رُجھ گئے تے دھریک تھلّے نیم بے ہوش پئے بابے فضل دین نے کنّا ای چاہیا پئی اوہ ہُن ہوش وچ کدی نہ آوے پر ہوش وی تے سدا اوہناں نوں ای آوندا اے جیہناں نوں اوہدی لوڑ نہیں ہوندی۔

اوہنوں جدوں ہوش آیا تے اوہنے آپنے آپ نوں ملک صاحب دے بُوہے اگے کھلوتا ویکھیا۔ اوہ اوہناں نوں لے کے تھانے کچہری جانا چاہندا سی۔ ایسے لئی اوہ اوہناں نوں چھیتی توں چھیتی مِلنا چاہوندا سی۔ پر چوکیدار نے اوہنوں اگے جان ای نہ دِتا کیوں جے ایہہ ملک صاحب دے آرام دا ویلا سی تے اوہ مجبور ہو کے اوہناں دے باغیچے وچ بہہ کے انتظار کیردا رہیا۔ ایتی عمر لنگھا کے بابے فضل دین

نوں اج پتہ لگا سی کہ جیٹھ ہاڑھ دیاں دوپہراں رتیاں لمیاں ہوندیاں نیں کہ کدی کدی بندا آپ تھک جاندا اے پر ایہہ مکن وچ نہیں آوندیاں۔

لوڈھے ویلے ملک صاحب نے کار وچ بہہ کے جاندیاں ہویاں اوہدی گل تھوڑی بوہتی سنی تے اوہنوں فیر آون دا کہہ کے کسے جلسے تے ٹر گئے۔

اوہنے ساری رات اکھاں وچ کڈھی تے سویرے سویرے ای ملک صاحب دی کوٹھی پہنچ گیا۔ اوہ اوس ویلے ٹوپی سر تے پا کے تسبیح ہتھ وچ پھڑ کے ننگے پیر گھاہ تے سیر کر رہے سن۔۔۔۔۔۔۔ اوہنے روندیاں ہویاں آپنی گل مکائی تے ایہہ وی دسیا پئی شیر گل نے غنڈیاں نال چودھری ہوراں دے وڈے منڈے نوں وی ویکھیا سی تے ملک صاحب ٹردے ٹردے اک دم کھلو گئے تے اوہدے ول گھوردیاں ہویاں آکھیا:

اول تے ایہہ جھوٹھ اے۔۔۔۔ جے سچ اے تے توں حوصلہ رکھ کڑی اسیں برامد کر لاں گے۔ پر ایہہ گل منی نہیں جا سکدی۔ کتھے سلیمان تے کتھے رجو۔۔۔۔۔۔۔۔ کتنے رجو آپ تے۔۔۔۔۔۔ اوہناں عجیب طرح اوہدے ول ویکھ کے پچھیا تے اوہ غم نال ایہہ وی نہ دس سکیا پئی سلیمان نے کنی واری رجو دا راہ روکیا سی۔۔۔۔۔۔۔ اوہ تے کھیسے وچ پئی سونے دی اوہ مندری وی اوہناں نوں

نہیں سی وکھا سکیا۔ جیہڑی رجو نے پرسوں ایہنوں دیندیاں ہویاں آکھیا سی:

"ابا ایہہ مندری چودھری ہوراں نوں آپ موڑ آویں"

اوہ چپ کر رہیا سی تے ملک صاحب نے اوہنوں آکھیا: فضل دین اک گل یاد رکھیں پلس تے تھانے دے چکر وچ نہ پھسیں۔ ویلے دی خواری وکھ تے بے عزتی وکھ ہووے گی۔ اوہ لوک تے ننکی ننکی گل اخبار وچ کڈھا دیندے نیں تے اسیں نہیں چاہوندے پئی تیرا تے تیری کڑی دا ناں اخبار وچ آوے۔ ایہہ سارے علاقے دی بے عزتی ہووے گی۔ ہن توں چپ کر کے گھر جا۔۔۔۔۔ باقی کم ساڈے تے چھڈ دے۔

تے فیر اوہ روز سویرے شام ملک صاحب دے کول جاندا پر اوہ ہن اوہدے کولوں خورے کیوں بچن لگ پئے سن۔ اوہ جدوں وی اوہناں نوں ملن آوندا، اوہ کوئی بہانہ پا کے اوہنوں موڑ دیندے سن۔۔۔۔۔۔ اوہنے تے کسے نال گل نہیں سی کیتی پر فیر وی لوکاں نوں خورے کیویں پتہ لگ گیا سی کہ رجو دے اغوا وچ سلیمان دا وی ہتھ اے۔

تے اک دن جدوں اوہ آپنی بھین دا پتہ لین اوہدے پنڈ گیا تے کسے نے پچھوں مشہور کر دتا کہ اوہ مشتاق وکیل نوں ملن گیا اے تے اوسے شام چودھری عنایت علی

دوڈھہ پچونہہ غنڈیاں نال اوہدے گھر آبڑے تے دھمکی دیندیاں ہویاں آکھیا بئی سلیمان دا ناں جے مقدمے وچ آیا تے تیری خیر نہیں ۔۔۔۔ تے اوہ ساری رات سوچدا رہیا بئی خورے کیہنوں کہندے نیں ۔۔۔

سویرے اوہنے سلیمان نوں آپنے گھر دے بوہے کول کھلوتا ویکھیا، جیہڑا ہس ہس آپنے دوستاں نال گلاں کر رہیا سی۔ اوہ کول لنگھیا تے سارے خورے کیوں اُچی اُچی ہسن لگ پئے۔ تے اوہ چُپ کر کے ملک صاحب دی کوٹھی آ گیا۔۔۔۔ اوہ اوہناں نوں چودھری ہوراں دی دھمکی بارے دسنا چاہوندا سی نالے سلیمان بارے وی بئی اوہ آگیا اے تے "رجو" کرماں ماری خورے کتھے چھڈ آیا اے۔

ملک صاحب نے اوہنوں شام ویلے آون دا پیغام بھیجیا سی تے اوہناں دے گیٹ توں باہر نکلدیاں اوہنے سلیمان تے چودھری عنایت علی نوں کوٹھی دے اندر وڑدیاں ویکھیا تے خورے کیوں اوہدا دل کٹھا جیہا ہو گیا۔ پر فیر وی سورج ڈھلدیاں ای اوہ فیر ملک صاحب دے گیٹ اگے بیٹھا ہویا سی۔

اوتھے بیٹھیاں اوہنوں رکنا ای چر لنگھ گیا۔ شام گوڑھی ہوندیاں ہوندیاں رات بن گئی سی۔ پر ملک صاحب نے اجے تک اوہنوں اندر نہیں سی بلایا۔ اوہنے اک دو

واری چوکیدار نوں اندر وی بھیجیا سی پر ملک صاحب نوں امریکہ توں آون والی کال دا انتظار سی جیہڑی اوہناں دی دھی نے بک کرائی سی تے باہر بیٹھے "بابے فضل دین" دی غریبی نے کالے اسمان ول ویکھیا جتھے اوہدی کال خورے کدوں ملنی سی تے اُٹھ کے جگمگاوندی کوٹھی وچوں باہر نکل گیا تے اُس دن توں بعد فیر کسے نے بابے فضل دین نوں "دلفریب ٹاؤن" وچ نہیں ویکھیا۔

کالے پینڈے

"نِکڑک چُوڑی بھج گئی میریے ماں" ---- گِدھا پاوندیاں کُڑیاں دی اواز میرے کنّاں وچ پئی تے مینوں انج لگا جیویں بھجیاں ہوئیاں چُوڑیاں دے ٹوٹے میرے دِل وچ کھُبھن لگ پئے ہون تے قطرہ قطرہ رِسدا لہو اِک اجیہی کہانی لکھن لگ پیا ہووے جیہڑی میرے، تاجو تے فریال دے آل دوالے گھُمدی ہووے۔

"تاجو" کل سویرے ویاہ کروا کے کِتے ہور ٹُر جاوے گی تے آپنی ذات دے گھُپ ہنیریاں وچ بھٹکن لئی میں کلّا رہ جاواں گا ---- خورے ربّ نے میرے لئی ایہو ای سزا لیکھی اے یا خورے میں ایسے لایق آں کہ ساری عمر آپنے آپ دی بھال وچ گوا دیواں۔

میں کیہ آں؟ ---- میں کیہ آں تاجو لئی، فریال دے واسطے تے آپنے آپ لئی ------ ایہہ سوال میں بڑی واری آپنے آپ کولوں پُچھیا۔ پر میری ذات وچوں کدے ایسا کوئی جواب نہ نکلیا جیہڑا میری تسلّی کر سکے۔

میری ذات، میری ذات کیہ حیثیت رکھدی اے جیہدے تے میں آکڑدا ساں ----- شاید ایہہ غرور تے آکڑ ایس لئی سی کہ میں کُجھ بوہتا ای لاڈلا واں ------۔ نالے ذات دا سیّد زادہ تے اُتوں سارے پنڈ نالوں وڈے زمیندار دا کلّا پوترا --- - - جیہناں دی ٹکّہ دا پورے ضلعے وچ کوئی نہیں سی ---- میرے دادا جیہناں نُوں سارے لوک وڈّے شاہ جی کہندے سن، بڑے دھڑلّے والے تے رُعب والے بندے سن۔ ربّ نے اوہناں نُوں دو پُتر دین توں بعد آپنا دیالو ہتھ خورے کھِچ لیا سی۔ حالانکہ وڈے شاہ جی نُوں کھیڈدے، رَولا پاوندے بوہتے سارے بال بڑے چنگے لگدے سن۔ ایسے لئی اوہناں تاؤُ جی تے میرے ابّا جی دا ویاہ چھوٹی جیہی عمر وچ ای کر دِتّا۔ میرے ابّا جی دے گھر چار بچّے وی ہو گئے پر تاؤُ جی دا ویہڑا خالی دا خالی رہیا۔ میں اوس ویلے کوئی پنجاں سالاں دا ہوواں گا جدوں وڈے شاہ جی نے تاؤُ جی دا دُوجا ویاہ کر دِتّا۔ تے جس دن میری دُوجی تائی اُمید نال ہوئی، شاہ جی نے سارے پِنڈ وچ

بُوندی دے لڈُو ونڈے ۔۔۔۔ میری تائی نوں کمائیاں تے میری دادی نے پھُلاں وانگوں رکھیا ۔ پر سُنیا اے پئی جدوں پیدائش دا وقت آیا تے تائی بڑی بیمار ہو گئی ۔۔۔۔ اینی بیمار کہ دائی نے جواب دے دِتا پئی ایہنوں شہر ہسپتال لے جاؤ ۔ پر وڈے شاہ جی بھلا کیویں مندے ۔

سیداں دیاں بیبیاں گھروں باہر نہیں جاندیاں ہوندیاں تے فیر اوہ وی ایس حالت وِچ ۔۔۔۔ جند تے رب دی امانت اے ۔۔۔۔ شاہ جی نے ایہہ فیصلہ دے دِتا ۔ تے میری پیڑاں ماری تائی نے وی اک پوبیوہ ماری وھی دا میہنا شاہ جی دے مونہہ تے دے ماریا ۔۔۔ چاہ ۔ میریاں بھیناں تے پنجویں تاجو ۔ شاہ جی دا وس چلدا تے اوہ پنڈ بنھ کے ایہناں پنجاں کڑیاں نوں آپنے ہتھیں رب کول چھڈ آوندے ۔۔۔۔ پر اوہناں ہمت نہ ہاری تے تاؤ جی دا ناں تے آپنا خاندان ودھان پھلان لئی میری اک ہور تائی لے آئے پر رب نوں خورے ایہہ منظور سی تاؤ جی سہرے بنھ بنھ کے تھک گئے پر پُتر دا مونہہ ویکھنا اوہناں نوں تے شاہ جی نوں نصیب نہ ہویا ۔۔۔۔ ایہہ لاٹری دا سہرا اوہناں دے سر تے ہور خورے کِنّی واری سجدا ، جے زمیناں توں واپسی تے اک دن اوہناں دی جیپ نہر وِچ نہ ڈِگ

پیندی ۔۔۔۔

میریاں کٹھیاں تِن تائیاں رنڈیاں ہو گئیاں ۔ شاہ جی نوں تے جیویں سکتہ ہو گیا ہووے ۔ اوہناں دا رُعب داب تے اُچّا شملہ اوہناں نوں کھُل کے رون وی نہیں سی دیندا تے نہ ای پُتر دی جوان موت دا دُکھ اوہناں نوں صبر کرن دیندا سی ۔۔۔۔ اوہناں دی ساری توجہ تے پیار ہُن میرے وَل ہو گئی سی ۔ آپنیاں رنڈیاں نونہاں نوں بلاوندے سن ۔۔۔۔ میری وڈی تائی بیمار رہ کے اک دن آپے مر گئی ۔ سبھ توں چھوٹی دے پیکیاں اوہنوں کِتے ہور ویاہ دِتا تے حویلی وِچ ساڈے نال تاجو تے اوہدی ماں رہ گئیاں ۔۔۔

تاجو سارا دِن آپنیاں وِنگیاں لتّاں نال میریاں بھیناں نال کھیڈدی رہندی ۔ شاہ جی نے اوہناں نوں سکول وی نہیں سی پایا ۔ "کیوں جے شاہواں دیاں دھیاں باہر نہیں جاندیاں" ۔۔۔۔ گھر وِچ ابا جی نے اوہناں نوں بہشتی زیور ، معجزہ بی بی فاطمہ ، واقعہ کربلا تے اسلام دیاں کجھ ہور کتاباں پڑھا دِتیاں سن ۔ اوہناں دِناں ای جدوں میں دسویں جماعت وِچ پڑھدا ساں شاہ جی نے تاجو نال میری کُڑمائی کر دِتّی ۔ تاجو دا تے پتہ نہیں پر میں بڑا خوش ہویا ساں ۔ ایہدی وجہ خورے ایہہ سی کہ ایس عمر وِچ ہر کوئی کسے دا بننا چاہوندا اے ۔۔۔۔ ایسے لئی ہُن ویہڑے وِچ ٹُردی

پھر دی تاجو مینوں بڑی چنگی لگدی ۔ نالے جے کدی مَیں ویلا ویکھ کے اوہنوں کوئی اشارہ کر دیندا تے اوہ شرما کے آپنی چھوٹی لت دھرو تندی لُک جاندی تے مینوں ہور وی چنگی لگن لگ پیندی ۔۔۔۔۔ میریاں بھیناں تے ماں شاہ جی نوں اوہلے کئی واری بُڑ بُڑ کر دیاں سن کہ ایہہ لنگی ساڈے جوگی سی ۔ مَیں اوہناں دیاں گلاں سُن کے چُپ کر رہندا پر ایہہ عجیب گل سی کہ تاجو دے ساہمنے آوندیاں ای میرا دھیان اوہدی لت ول کدی نہیں سی گیا ۔

لنگھدے دناں مینوں کالج بھیج دِتّا ۔ مَیں کالجوں روز شام نوں گھر آ جاندا ساں ۔ تاجو میرا خیال، میریاں بھیناں نالوں ودھ رکھدی سی ۔ اوہدے ول ویکھ کے مَیں آپنے دل وچ کدی محبت تے محسوس نہیں سی کیتی ۔ پر جدوں اوہ ساہمنے آوندی میرا بڑا دِل کردا پئی اوہ وی میرے نال اوہو جیہیاں گلاں کرے جیہو جیہیاں گلاں فلماں وچ زیبا محمد علی نال . تے نغمہ حبیب نال کردی اے ۔

کالج دے سارے مُنڈے میری بڑی عزّت کردے سن ۔ ایہدی وجہ میری خاندانی حیثیت تے میری ذاتی ذہانت وی سی ۔ ایسے لئی چار سال مَیں کالج وچ اِک بے تاج بادشاہ وانگوں کڈھے سن تے فیر بی ۔ اے دا نتیجہ جدوں آیا تے آپنے پورے کالج وچ صرف مَیں ای پاس ہویا ساں ۔ گھر باہر مَیں ہور وی عزّت والا ہو گیا ساں ۔۔

میرے ابا جی تے سدا دے اللہ لوک سن پر میری ماں تے شاہ جی میری کامیابی تے بڑے خوش ہوئے ۔ تے تاجو نے مینوں تحفے دے طور تے اِک رومال دِتّا سی جیہدے اُتے اوہنے راتاں نوں جاگ جاگ کے آپنے ہتھاں نال بڑے سوہنے پھُل کڈھے سن ۔

تے فیر مَیں لہور ایم ۔ اے وچ داخلہ لے لیا ۔ شاہ جی دیاں نصیحتاں، ماں دا پیار تے تاجو دی یاد لے کے مَیں ہوسٹل وچ آ گیا ۔ تاجو دا دِتّا ہویا رومال مَیں کُرتے دی کھبّی جیب وچ رکھیا ہویا سی، جیہڑا میرے دِل نال ہر ویلے پھڑکدا رہندا سی ۔ کلاساں شروع ہوئیاں تے پہلے ای دِن "سر" نے جدوں میرا پورا ناں "سیّد صفدر عباس شاہ بخاری" بولیا تے اگے بیٹھیاں کُڑیاں پچھّے مُڑ مُڑ کے ویکھن لگ پئیاں ۔۔۔۔۔۔ ساری کلاس وچ کھی کھی دی دبی اواز آون لگ پئی تے مَیں آپنی سیٹ تے کھلوتا مُڑھکے وچ رُجھ گیا ۔

"کوئی ناں رہ تے نہیں گیا؟" اِک نِکّی جیہی زنانی اواز آئی ۔

"باقی داناں اگلی قسط وچ" کوئی مُنڈا بولیا تے دبے دبے مونہہ کھلاریں ہاسے میرے کنّاں وچ گھُمّن لگ پئے ۔ مینوں انج لگا جیویں میرا چھ فٹا قد اِک دم گھٹن لگ پیا ہووے ۔

اوس دن ہوسٹل وچ میں ساری رات جاگدا رہیا۔ مینوں رہ رہ کے وڈے شاہ جی تے غصہ آوندا رہیا، جیہناں میرا ناں رکھیا سی تے جیہدی وجہ نال میں پہلے ای دن یونیورسٹی وچ فول بن گیا ساں۔ تے فیر میں آپنے آپ نوں ایہہ تسلی دے کے سوں گیا ساں، پئی آوندے دناں وچ میں دس دیاں گا کہ " میں کیہ آں۔"

پر ایہدا موقع ای نہ ملیا۔ ساری کلاس تھوڑے دناں بعد ای وکھریاں وکھریاں ٹولیاں وچ ونڈی گئی تے میں اندروں باہروں کلا جیہا رہ گیا۔۔۔ میری پینڈو شرم نے مینوں کڑیاں منڈیاں وچ گھلن ملن نہ دتا تے کڑیاں میرے جٹاں ورگے جوان جُتے ول ویکھ کے اگے ودھن دی ہمت نہ کردیاں۔۔۔۔۔ سارے جنے میری ذہانت نوں منن لگ پئے سن۔ خورے ایسے لئی میرا ادب وی ہوون لگ پیا سی تے میں " سید صفدر عباس شاہ بخاری " توں " بخاری صاحب " بن گیا۔۔۔ پر اک فریال ای سی جیہڑی آپنے گلابی بلھاں نوں گول جیہا کر کے نِمّھے نِمّھے ہاسے نال جدوں مینوں " اوئے پینڈو " کہندی تے میں آپنے آپ نوں بوہت چھوٹا محسوس کرن لگ پیندا۔۔۔ پر اوہنوں میں روک وی کیویں سکدا ساں۔ اوہنوں تے کوئی وی کجھ نہیں سی کہہ سکدا۔ ساری کلاس سگوں اُستاداں نوں وی اوہنے

آپنا گرویدہ بنایا ہویا سی۔۔۔۔۔ چٹاک پٹاک ہر گل دا تُرت جواب دین والی ایہہ کُڑی جیہنوں ایڈا وی بھج نال نہیں سی لینا آوندا مینوں آپو آپ ای چنگی لگن لگ پئی سی۔ تے میں وی ہولی عمر دے منڈیاں وانگوں سُتیاں جاگدیاں اوہدے سُفنے ویکھن لگ پیا ساں۔۔۔۔۔ ۔۔۔ ہر ویلے فریال دے ہاسے تے اوہدی اواز میرے کناں وچ رس گھولدی رہندی۔ کدی کدی میرا بڑا دل کردا پئی میں آپنے دل دا حال اوہدے اگے کہہ دیاں پر مینوں پتہ سی کہ اوہ کدی وی سیریس نہیں ہووے گی بلکہ اوہ سنتے ہس ہس ساری یونیورسٹی وچ دسدی پھرے گی۔

PANDOO LOVES ME۔۔۔ ایہہ پینڈو مینوں پیار کردا اے۔۔۔۔ نالے میری کھبّی جیب وچ پیا تاجو دا رومال مینوں کجھ کہن نہیں سی دیندا۔ جیہدے کولوں میں چاہندیاں ہویاں وی چھٹکارا حاصل نہیں ساں کر سکدا۔۔۔۔ نالے جیہنے میرے دل نوں پہلی واری مٹھی دھڑکن دتّی سی اوہنوں میں اک دم کیویں بھل جاندا۔

پر اک دن جدوں اسیں سارے نہر دے کنارے پانی وچ پیر پا کے بیٹھے ہوئے ساں۔۔۔۔ میں قلم کڈھن لئی جیب وچ ہتھ پایا تے رومال دی کنّی وی باہر نکل آئی۔

" اوئے پینڈو! ایہہ کیہ اے؟" فریال نے اک دم

رومال باہر کھچ لیا۔

ساریاں کڑیاں اوہدے ول ہس ہس ویکھن لگ پئیاں۔ میں فریال کولوں رومال کھوہن دا بڑا چارہ کیتا پر اوہ ہر واری بانہہ اُچی کر لیندی تے فیر خورے کس طرح رومال نہر وچ ڈِگ پیا۔ فریال شرمندی ہو کے مینوں ویکھن لگ پئی تے وگدے پانی نال ہولی ہولی اگے جاندے رومال ول ویکھ کے مینوں انج لگا جیویں میری ہِک توں اِک بھارا پتھر ہٹن لگ پیا ہووے۔۔۔۔ جیویں میں اِک ان ڈِٹھی قید وچوں ہولی ہولی ازاد ہون لگ پیا ہوواں۔۔۔۔ تے اوس دن میں ساری کلاس نال رل کے اینا ہسیا ساں کہ شاید ای کدی اینا خوش ہویا ہوواں۔

نہ میں فریال نوں کدی کُجھ آکھیا سی تے نہ ای اوہنے کدی کُجھ ظاہر کیتا سی پر فیر وی اسیں بوہتی وار کٹھے رہن لگ پئے ساں۔۔۔ ساڈے نوٹس سانجھے ہوندے تے پریکٹیکل وچ وی اسیں دوویں عامل معمول بندے۔۔۔ پوری یونیورسٹی وچ خورے ساڈے ناں اکٹھے لئے جان لگ پئے سن۔ کڑیاں اینویں فریال نوں خوش قسمت کہندیاں سن، جدکہ نصیب والا تے میں ساں، جیہنوں اوہدے جیہی کھری کُڑی مِلی سی۔۔۔۔ پر نفسیات پڑھن دے باوجود میرے اندر دا ڈر تے کمپلیکس مینوں

اظہار نہیں سی کرن دیندا۔۔۔۔ میں۔۔۔۔ میں جیہدی پیدائش توں لے کے اج تائیں ہر اواز تے ہر اِک نے لبیک کہیا سی۔ اِک عجیب کھچّا تانی وچ پے گیا ساں۔ مینوں لگدا جے میں کُجھ کہیا تے فریال ہس کے کہہ دیوے گی: پینڈوا ایہہ کیویں ہو سکدا اے؟۔۔۔۔ میں ساری ساری رات لفظاں نوں چھانٹ چھانٹ کے وسّن دے طریقے بناوندا پر یونیورسٹی وچ وڑیاں ای اوہدے ہاسے تے پُٹھیاں سدھیاں حرکتاں ویکھ کے چُپ کر رہندا۔۔۔۔ جے اوہنے انکار کر دِتّا تے۔۔۔۔۔ تے میں آپنیاں نظراں وچوں ڈِگ جاواں گا تے آپنیاں نظراں وچ آپنے آور بھا نے میرا مونہہ سدا بند رکھیا۔۔۔۔۔ اُتوں شاہ جی دے پنڈوں سنیہے تے سنیہے آ رہے سن۔ میری عمر دا کوئی بھروسہ نہیں چھیتی آ، تاجو دی عمر لنگھی جاندی اے۔ تے تاجو تے فریال دے وچکار کھلوتا میں کوئی وی فیصلہ نہیں ساں کر سکیا۔۔۔۔ پر اِک دن جدوں یونیورسٹی وچ امتحاناں توں پہلے ساڈا آخری دن سی۔ فریال دی گڈی اجے نہیں سی آئی۔ میں تے اوہ بُرج تے بُجھے بُجھے دِل نال کھلوتے ہوئے ساں۔۔۔ فریال نے اِک دم مُڑ کے کہیا:

اوئے پینڈوا! جے توں میرے نال ویاہ کرنا چاہنا ایں تے آپنے شاہ جی نوں چھیتی ساڈے گھر بھیجیں۔

ایس توں پہلاں کہ میں کجھ بولدا، اوہ مینوں حیران پریشان چھڈ کے آپنی گڈی وچ بہہ کے چلی گئی۔

میں اوسے دن ای پنڈ آ گیا۔ وڈے شاہ جی نے تائی بڑے خوش ہوئے۔ پر میں ماں نوں ساری گل دس دتی سی ۔۔۔ تاجو تے اوہدی ماں دا تے پتہ نہیں پر شاہ جی بڑے غصے وچ آ گئے۔ ساڈے خاندان وچ تے پشتاں توں کوئی غیر خون شامل نہیں سی ہویا تے فیر اوہ فریال نوں کیویں آپنی نونہہ بنا لیندے ۔۔۔۔۔۔ جیہدے بودے منڈیاں وانگوں کٹے ہوئے سن تے جیہنے مکروہ جانوراں وانگوں لمے لمے نونہہ رکھے ہوئے سن۔ نالے شہر وچ رہن والیاں دے خاندان دا وی کیہ پتہ ہووے ۔۔۔۔۔ شاہ جی نے اینیاں مثالاں تے جھڑکاں دتیاں کہ میں شہر واپس آ گیا۔ شاہ جی دیاں گلاں میرے اندر دے خاندانی سیدزادے نے من لئیاں سن پر تاجو تے فریال دا مقابلہ میں جدوں وی کردا دل فریال دے ناں دی گواہی دیندا تے میں وی ضد وچ آ گیا ۔۔۔۔۔ شاہ جی دو تن واری میرے لئی پنڈوں دیسی گھیو تے بادام روغن لے کے آئے سن۔ اوہناں دا خیال سی پڑھائی نے میرے دماغ وچ خشکی پیدا کر دتی اے۔ ایہناں چیزاں دے استعمال نال میں آپے ای سدھا ہو جاواں گا ۔۔۔۔ پر میں اوہناں نال چنگی

طرح بولیا وی نہیں ساں۔ حالانکہ اوہناں دے جان دے بعد میں کمرہ اندروں بند کر کے رکنا چر ای کندھ ول مونہہ کر کے سوچیں پیا رہیا ساں۔

امتحاناں وچ اسیں سارے اک واری فیر کٹھے ہوئے فریال پہلے وانگوں ہر اک نال ہسدی کھیڈدی ملی پر میں خورے کیوں اوہدے نال اکھاں نہیں ساں ملا سکیا ۔۔۔۔ آخری پرچے والے دن میں اوہنوں آکھیا سی توں میری اڈیک رکھیں میں اک دن ضرور آواں گا۔ تے اوہنے جواب دتا سی پتی ایہہ ہیر رانجھے تے سوہنی مہینوال دا ویلا نہیں کہ میں تیرے پیار وچ پاگل ہو جاواں گی۔ پنج چھ مہینیاں تک جے توں کجھ کر سکنا ایں تے کر لے ورنہ مینوں نہ ملیں۔

اوہنے ایہہ وی کہیا سی۔ تیرے جیہے بندے اندروں جنے کمزور ہوندے نیں باہروں اونے ای آکڑدے نیں اوہ اوس کڑی ول ای توجہ دیندے نیں جیہڑی آپو آپ اوہناں دی جھولی وچ آ پئے۔ تیرے جیہے کمپلیکس دے مارے ہوئے بندے کدی وی اگے ودھ کے کسے کڑی دی بانہہ پھڑن دی ہمت نہیں کر دے۔

پر اوہ کس طرح جاندی سی کہ میرے جیہے لوک مونہوں کجھ نہیں منگدے پر اندرو اندری اوہ منگتے بن جاندے نیں۔ پر میں اوس دن وی اوہدے ساہمنے چپ ای رہیا

ساں ۔۔۔۔ ایہدے بعد میں شاہ جی نوں مناون دا بڑا جتن کیتا پر پنجاں مربعیاں دی مالک تاجو توں چھڈ کے اوہ آپنی زمین دے ٹوٹے کیویں کروا لیندے ۔۔۔ تے فیر میں اوس زمین نوں، اوس پنڈ نوں ہمیش لئی چھڈ آیا جیہڑی کسے نوں خوشی دے دو پل وی نہیں دے سکدی۔

آپنے خاندان دا میں پہلا بندا ساں جیہنے نوکری کیتی۔ شاہ جی ایس گل تے وی بڑے غصے ہوئے پر میں وی کوئی پرواہ نہ کیتی ۔۔۔۔ تے فیر اک دن پتہ لگا فریال ویاہ کروا کے امریکہ ٹُر گئی اے۔ اوس دن مینوں پتہ لگا کہ "رُتاں اک دم کیویں بدل جاندیاں نیں"۔۔۔ فیر میں شہر شہر پھردا رہیا۔ کئی کُڑیاں میرے کول آئیاں پر میں کسے اگے کُجھ وی نہ کہہ سکیا نہ اقرار دا اک لفظ تے نہ ای انکار دا اک حرف۔

کدی کدی اندر دے اکلاپے تے شہر دے رَولے توں گھبرا کے میرا دل کیتا سی کہ میں سبھ کُجھ بھُل کے پنڈ چلا جاواں تے شاہ جی وانگوں اُچا شملہ کر کے زمیناں تے راج کراں ۔۔۔ میں آپنے آپ کولوں وی چوری چوری ایہہ سوچیا کہ میں تاجو کولوں معافی منگ لواں تے اوہدا سہارا بن جاواں۔ پر اک واری شاہ جی مینوں آ کے شہر دی ایس گھمن گھیری وچوں کڈھ کے لَے جان۔

پر شاہ جی خورے میرے نال اینے ناراض ہو گئے سن کہ اک دن میرے اپڑن توں پہلاں ای اوہناں آپنے اُتے مٹی پوا لئی ۔۔۔۔۔ تے میں اوہناں دی قبر تے آپنے ہتھاں نال مٹی پاوندیاں ہویاں دل ای دل وچ بڑا رویا۔

شاہ جی دے دسویں تک میں پنڈ رہیا۔ میریاں بھیناں تے ماں میرے اگے پچھے پھردیاں سن پر تاجو مینوں کتے نہ دسی تے نہ ای میں کسے کولوں اوہدے بارے پُچھیا ۔۔۔۔ میرے ابا جی نے تے کدی مینوں پُچھیا ای نہیں سی، ایسے لئی شاہ جی دے بعد مینوں کُھلی چھُٹی مل گئی تے فیر میں پرت کے کدی پنڈ گیا ای نہیں ۔۔۔۔ میری ماں تے بھیناں میری صورت نوں ترس گئیاں سن پر مینوں آپنی اُچی ذات، آپنے گھر تے ہر اوس چیز کولوں نفرت ہو گئی سی جیہڑی میرے تے فریال دے وچکار آ گئی سی ۔۔۔۔ تے جیہنے مینوں ایسے کمپلیکس وچ پا دتا کہ فیر میں کسے نوں وی اگے ودھ کے آپنا نہیں سی بنا سکیا۔

اک دن میری تائی دا سُنیہا ملیا ۔۔۔ تاجو تیرے لئی کُجھ نہ سہی پر تیرے تائے دی دھی تے ہے ای ۔۔۔۔ جے ویہل مل جاوے تے جمعے نوں آ کے اوہنوں وی آپنیاں بھیناں وانگوں ڈولی وچ پا جائیں۔

تے اج سورج ڈُبن توں بعد تاجو سر تے وڈی ساری چادر لَے کے میری بیٹھک وچ آئی تے اوہنے زمین

وی رجسٹری مینوں ویندیاں ہویا آکھیا ـ ـ ـ ـ میں شاہ جی دی زمین دے ٹوٹے نہیں ہون دیاں گی ـ منظور نوں جتناں بچیاں لئی ماں دی لوڑ اے ، اوہ میں مر کے وی پوری کراں گی ـ

اودوں تاجو دے مونہہ تے ہتھاں دے لمکے ماس نوں ویکھ کے مینوں اج پتہ لگا کہ ویلا رکنا لنگھ گیا اے ـ ـ ـ ـ ـ زمین دے کاغذ میرے ساہمنے پئے ہوئے نیں پر میں اوہناں نوں ہتھ وی نہ لایا ـ ـ ـ ـ ـ مینوں سمجھ نہیں آوندی ، تاجو دا مجرم میں آں ـ ـ ـ ـ شاہ جی سن یا اوہ زمین اے جیہدے کاغذات میرے ساہمنے پئے ہوئے نیں ـ

تاجو نوں سویرے منظور نال ٹور کے میں فیر آپنی ذات دے ہنیریاں وچ بھٹکن لگ پواں گا ـ ـ ـ ـ ـ کیوں جے میرے جیہے بندیاں لئی پینڈے تے ہوندے نیں منزل نہیں ـ ـ ـ ـ ـ

کلجگ

اوہنے سکولوں آوندیاں ای بستہ منجی تے سٹیا تے اوہدے وچوں نویں قاعدے کڈھ کے اوہناں دے ورقے پھولن لگ پیا ، جیہناں وچ سوہنیاں سوہنیاں رنگ دار تصویراں سن جیہڑیاں اوہنوں بڑیاں پسند آئیاں سن ـ ـ ـ ـ ـ ـ ـ سکول وچ اج ہیڈ ماسٹر صاحب نے جدوں اوہنوں ایہہ قاعدے دتے ، اوہدا دل اینویں ای دھڑکن لگ پیا ـ ہمیشہ دوجیاں دیاں دتیاں ہوئیاں پرانیاں کتاباں پھٹن والے ہتھاں وچ جدوں ایہہ نویں رنگ دار قاعدے آئے تے اوہ خورے کیوں کمبن لگ پئے سن ـ تے فیر سارا دن ماسٹر صاحب دی نظر بچا کے گھڑی گھڑی بستے وچ ہتھ پاوندا تے انگلیاں دے پوٹے جدوں اوہناں قاعدیاں

نال لگدے تے خوشی دی اک لہر اوہدے سارے جسم وچ دوڑ جاندی ۔۔۔۔ ہُن وی اوہ آپنے قاعدیاں وچ رُجھیا ہویا سی کہ اوہنوں آپنے پیو دا گھوں ، گھوں کردا ساہ وی نہیں سی سُنیا جا رہیا۔

صدیق پُتر اج سکولوں آکے سانوں سلام نہیں کیتا۔ اوہدے پیو نے کمبدے ساہواں نال اوہنوں آواز دتی تے اوہ بستہ چک کے آپنے پیو کول آگیا۔ جھتے اوہ آپنے آل دوالے خاکی تے چٹے کاغذاں دا ڈھیر لا کے اوہناں دے چھوٹے وڈے لفافے بناؤندا پیا سی۔ صدیق نے سارے قاعدے اوہدے ساہمنے رکھ دِتے تے فخر نال اوہنوں اج دا سبق سُناون لگ پیا۔

شاباش میرا پُتر! جی لا کے پڑھیا کر۔۔۔۔۔ فیر توں وی آپنے یُوسف چاچے وانگوں وڈا آدمی بن جائیں گا۔ ۔۔۔اوہدے پیو نے پیار نال اوہدے سر تے ہتھ پھیردیاں ہویاں آکھیا تے اوہتے قاعدے بستے وچ پاؤندیاں ہویاں پُچھیا۔۔۔۔ ابا! ایہہ یوسف چاچا کون اے؟

تے اوہدے پیو نے بڑے مان نال دسیا۔۔۔۔ اوہ میرے مامے دا پُتر اے۔ تیرے وانگوں بڑا لائق سی۔۔۔ ہُن کتے وڈا افسر لگا ہویا اے۔۔۔۔ اوہدے کول وڈی ساری گڈی اے۔ اوہدے پیو نے آپنیاں دوویں باہنواں کھلاردیاں ہویاں آکھیا۔۔۔ توں کیہ جانیں

یُوسف کتنی وڈی کوٹھی وچ رہندا اے۔۔۔۔۔۔ بالکل بادشاہواں وانگ۔

ابا! ہنوں کسے دن یوسف چاچے دے گھر لے چل نا۔ میں وی اوہدی کوٹھی تے کار ویکھاں گا۔ صدیق نے للچا کے پیو نوں آکھیا تے اوہ خورے کیوں صدیق کولوں نظراں چُرا کے رہ گیا۔۔۔۔

صدیق دا پیو محمد صادق جماندرو دمے دا مریض سی۔ پہلے تے اوہ اک سیمنٹ فیکٹری وچ کم کردا سی ۔ پر اوہدے ودھدے ہوئے دمے نوں ویکھ کے ڈاکٹر نے اوہنوں مٹی گھٹے توں دور رہن دی صلاح دتی تے فیکٹری دے مالک نے اک مہینے دی تنخواہ دے کے نوکری توں جواب دے دِتا۔۔۔۔۔ کجھ دن تے اوکھا سوکھا گذارا ہوندا رہیا پر فیر جدوں فاقے گھر دے بوہے تے دوہتھڑ مارن لگ پئے تے اوہ اک واری فیر نوکری دی تلاش وچ نکل کھلوتا۔۔۔۔ پر جس وسیب دے پڑھے لکھے نوجواناں نوں آپنے آون والے زمانے تے بھروسہ نہ ہووے اوتھے اوہدے جیہے ان پڑھ تے بیمار لوکاں دی کیہ وٹک ہوسکدی اے۔ اوہ وی روز سویرے رومال وچ روٹی بنھ کے گھروں نکلدا تے سارا دن فیکٹریاں تے کارخانیاں دے چکر لاؤندا رہندا پر اوہدے کمزور جُثے تے اتھل پتھل ساہواں نوں ویکھ کے کوئی وی اوہنوں

نوکری دین تے راضی نہ ہوندا۔۔۔۔ تے شاماں ویلے جدوں اوہ گھر آوندا تے رومال وچ بجھی روٹی مُک گئی ہوندی تے اوہ تھکا ٹُٹا بسترے تے ڈِگ جاندا تے آپنے اوہناں رشتے داراں بارے سوچنا شروع کر دیندا جیہڑے کارخانیاں دے مالک سن۔۔۔۔۔ جیہناں دیاں گلاں کردیاں کردیاں اوہدی جیبھ نہیں سی تھکدی۔۔۔۔ تے جیہناں نے اج تائیں اوہنوں پُچھیا وی نہیں سی کہ توں جیونا ایں کہ مر گیا ایں۔۔۔۔۔ اوہناں دی سفارش نال کم لبھنا اوکھا نہیں سی پر اوہ آپنے جھکّے بھاتے، ٹُٹے پھُٹے جُثّے وچ مردانگی دا محل سجا کے اوہناں دی توجہ دی اُڈیک وچ دِن لنگھاوندا رہیا۔

اوہناں دا ایہہ حال ویکھ کے محلّے دے اِک دکان دار نے اوہنوں لفافے بناون دی صلاح دِتی تے فیر اوہ تے آمنہ سارا سارا دِن پچھّے تے خاکی لفافے بنا بنا کے دکاناں والیاں نوں دیندے رہے۔ پر فیر وی دو ویلیاں دی روٹی تے زندگی دِیاں ہور لوڑاں پُوریاں ہون وچ ای نہیں سی آوندیاں۔۔۔۔۔ کم کردیاں ہویاں وی اوہ آمنہ تے صدیق نوں آپنے رشتے داراں بارے دسدا رہندا، جیہڑے کہانیاں دے شہزادے، شہزادیاں وانگوں رہندے سن۔

۔۔۔۔ آمنہ تے صدیق حیران ہو ہو کے اوہدے ول ویکھدے تے اوہ سر اُچا کر کے اوہناں نوں اِک اِک گل دا ویروا

دسن لگ پیندا۔

آپنے ماں پیو دی غریبی پاروں اوہ سکول نہیں سی پڑھ سکیا۔ پر اوہ صدیق نوں پڑھا لکھا کے وڈا افسر بناونا چاہوندا سی۔ ایسے لئی اوہنے اوہنوں کمیٹی دے سکول وچ داخل کرا دِتا سی۔۔۔۔۔ صدیق وی روز سکولوں آ کے اوہنوں آپنے نویں قاعدیاں وچوں سبق سُناوندا تے اوہ خوشی نال بے حال ہو جاندا۔۔۔۔۔ دن وریہاں دے لمّے پینڈے پلاں وچ مکا لیندے نیں تے اوہ صدیق نوں وی یوسف تے اشفاق خاں وانگوں وڈا افسر ویکھن لگ پیندا۔۔۔۔ پر ماڑیاں نوں تے چنگے دِناں دے سُفنے ویکھن دا اختیار وی نہیں نا۔ اوہناں دے آل دوالے دی مِٹّی بڑی چھیتی ایہناں خواباں نوں ڈھاہ دیندی اے۔ جیہنے نہ پنڈا کجن واسطے کپڑا ہوندا اے تے نہ ای ڈھِڈ بھرن لئی روٹی۔

فیر پوہ ماگھ دے پالیاں نے اوہنوں ہور وی بیمار کر دِتا تے اوہ سارا سارا دِن رضائی وچ مونہہ دے کے آپنیاں اُکھڑیاں ساہواں تے قابو پاوندا پاوندا آپ وی بے قابو ہو جاندا۔

اوس دِن صدیق نے سکولوں آوندیاں ای اوہنوں دسیا۔

۔۔۔۔ ابّا اج ساڈے سکول وچ اِک بوہت وڈا افسر آیا سی۔ بالکل یوسف چاچے وانگوں سی۔۔۔۔۔۔ اوہنے

اج سانوں دسیا پئی ساڈے قاعدے انج دے بنائے گئے نیں پئی بچیاں نوں سبق چھیتی یاد ہو جان ---- ایہناں وچ جیہڑیاں مورتاں نیں ایہہ اوہناں شیواں دیاں نیں جیہڑیاں بال نِکے روز شوق نال کھاندے تے ورتدے نیں ---- پر ابّا میرے کول تے ایہناں وچوں اِک وی شے نہیں تے ہن مینوں سبق کیویں یاد ہووے گا۔ اوہ رون ہاکا ہو گیا۔

نہیں نہیں میرا پُتر دل چھوٹا نہ کر۔ میں ٹھیک ہو کے تینوں ایہہ ساریاں شیواں لیا دیاں گا۔ اوہدے پیو نے اوہنوں تسلی دتی تے اوہ خوش ہو کے اُچی اُچی اواز نال پڑھن لگ پیا: ا---- انار ------ ب ---- بسکٹ۔ ------ پ ---- پوٹکا --- ا ---- انار ---- ب --- بسکٹ ---- پ ---- پوٹکا۔

سبق پڑھدیاں پڑھدیاں اوہ اچن چیت پیو کول آیا تے پُچھیا ---- ابّا ایہہ انار کیہ ہوندا اے؟ محمد صادق نے اوہدے معصوم تے بھولے چہرے ول ویکھدیاں مجرماں وانگوں آکھیا:

"پُتر ایہہ پھل ہوندا اے لال رنگ دا"

ابّا توں انار کھادا اے؟ صدیق نے حیران ہو کے پُچھیا ---- اچھا فیر دس کہ ایہہ مِٹھا ہوندا اے کہ کوڑا؟

تے محمد صادق اوہدے سوالاں کولوں بچن لئی خورے کیوں کاہلا کاہلا ساہ لین لگ پیا ---- ہن ایس طرح روز ای ہون لگ پیا سی۔ اوہ سکولوں آوندیاں ای اوہدے کولوں پُچھدا ------ چ ---- چاکلیٹ کیہ ہوندا اے؟ --- ک --- کیک کینہوں کہندے نیں؟ ------ تے اوہ اپنے ٹُٹدے ساہواں نال کدی اوہنوں جھڑک دیندا تے کدی پیار نال سمجھا دیندا ------ پُتر میں بوہت چھیتی ٹھیک ہو کے تینوں ایہہ ساریاں شیواں لیا دیواں گا۔ فیر توں آپ ای ویکھ لئیں۔ تے صدیق آپنے پیو دی گل تے فوراً یقین کر کے اُچی اُچی سبق پڑھن لگ پیندا۔ ------ تے اوہدا پیو بوہتی واری سوچدا ای رہ جاندا ---- کاش! غریباں دے قاعدے وی وکھرے ہویا کرن۔ پر سوچن نال کیہ ہوندا اے -------- صدیق اوہدے ٹھیک ہون دا انتظار کردا رہیا۔ پر اوہدی حالت دِنو دن پتلی ہوندی گئی ------ پہلے تے اوہنوں دمے دا دورہ پیندا سی پر ہن انج لگدا جیویں اوہدے سنگھ وچ کسے چکی دیاں چرخیاں لگ گئیاں ہون۔ جس وی گھوں گھوں کردی اواز نال آمنہ تے اوہ کمبدے رہندے ----- آمنہ ہن نہ لفافے بنا سکدی سی تے نہ ای کجھ ہور کم کر سکدی سی۔ سارا دن صادق نوں سنبھالدی سنبھالدی آپ وی بے حال ہو جاندی ------ ویہڑے محلے والے کدی

تھوڑی بوہت امداد کر دیندے تے کدی اوہ کسے کولوں آٹا دانا منگ لیاوندی ---- کیوں جے ظالم ڈھڈ تے کسے حال وی آپنا حق نہیں بھلدا نا۔

آمنہ نے آپنی ماں دے دتے ہوئے کانٹے ویچ کے اوہنوں دو نہہ زنانیاں ڈاکٹراں نوں وکھایا وی سی پر ڈاکٹراں وڈیاں وڈیاں فیساں لے کے اوہنوں نسخے لکھ دتے۔ پر دواواں لئی پیسے نہیں سن -----

اوس دن اوہدی حالت بڑی بُری سی پر اوہنے صدیق نوں ایہہ کہہ کے سکولے بھیج دتا کہ وڈے افسر چھٹی نہیں کردے ہوندے تے سارا دن صدیق بجھے دل نال ٹاٹ دی بُنتر ویکھدا رہیا ------ ماسٹر صاحب دے کئی سبق پڑھان تے وی اوہ ا.... ابّا .... ب ..... بیمار ------ پ .... پیسے ای پڑھدا رہیا ...... ا.... ابا .... ب ..... بیمار ..... پ ..... پیسے .... ایہہ لفظ اوہدے موُنہوں تے خورے کیوں نکلدے ای رہندے۔ تے نفسیات دا رولا پاون والے ماسٹر صاحب نے اوہنوں بڑا ای کُٹیا۔

چھٹی ہوندیاں ای اوہ گھر ول نسیا پر اوس دوپہر اوہدا پیو آپنے پچیکڑے ساہواں تے قابو پاون دی کوشش وچ ہمیش لئی چُپ کر گیا سی ----- اوہدا گھر لوکاں نال بھریا ہویا سی تے اوہدی ماں سینے تے دوہتھڑ مار مار کے

وین پا رہی سی ----- تے ----- تے اوہدی ماں دے پچھے کہانیاں دیاں شہزادیاں جیہے کپڑے پا کے کُجھ بُڈھیاں موُنہہ تے چِٹے چِٹے کاغذی رومال رکھ کے بیٹھیاں ہوئیاں سن ----- خورے ایہہ زینب پُھپھی کہ زینہ خالہ ---- اوہنے سوچیا ---- خورے اوہنوں ہر امیر عورت زینب پُھپھی تے ہر افسر یوسف چاچا ای کیوں لگدا سی ------ فیر اوہ وی کچّی آبادی دے واسیاں وانگوں آپنے مرے ہوئے پیو دا موُنہہ ویکھن دی بجائے اوہناں گوریاں چٹیاں زنانیاں نوں ٹوہ کے ویکھنا چاہوندا سی پر اوہ تے سبھ توں بے خبر آپس وچ خورے کیہڑیاں گلاں چھیڑ کے بیٹھیاں سن کہ نہ تے ماں نوں ای تسلّی دے رہیاں سن تے نہ ای اوہدے سر تے ہتھ رکھیا سی ------

تے اوس شام جدوں لوک اوہدے پیو نوں منّاں مٹّی تھلّے دب آئے تے زندگی وچ پہلی واری ڈھڈ بھر کے اینا سوادی کھانا کھادا سی ------ دو تن دن اوہناں دے ساک آپنے نوکراں ہتھّیں اوہناں دے گھر روٹی بھیجدے رہے ----- جیہڑی محلّے دیاں زنانیاں غم نال چوُر ماں نوں دھکّو دھکّی کھواوندیاں ہویاں آپ وی موُنہہ دا سواد بدلن لئی چکھ لیندیاں سن۔

فیر جمعرات دی جمعرات پھل فروٹ تے ہور چیزاں

ڈرائیور چھڈ جاندے ۔۔۔۔۔ محلّے وِچ اِک دم اوہناں دی عزّت ودھ گئی تے صدیق محلّے دے بچّیاں دا سردار بن بیٹھا سی ۔ اوہ کدی کدی اوہناں نُوں اِک ادّھی چیز دے کے رُعب پاون دا چارہ وی کردا ۔

ماں دی عدّت ختم ہو گئی کہ اِک دِن اِک وڈی ساری کار اوہناں دے بُوہے اگے آ کے کھلوتی تے اِک سُوٹ بُوٹ والا باؤ اوہدے وِچوں نکل کے اوہناں دے گھر آیا تے محلّے دے بال تے زنانیاں باہر نکل کے اوہناں دے گھر وَل ویکھن لگ پیئے ۔۔۔۔ اوہ باؤ ماں لئی ڈھیر سارے کپڑے تے اوہدے لئی ٹافیاں تے چاکلیٹاں دے پیکٹ وی لیایا سی ۔ اوہ پیکٹ لے کے باہرلے بُوہے دی سِردل تے بہہ گیا تے بڑی اکڑ نال اِک اِک ٹافی کڈھ کے کھان لگ پیا ۔۔۔۔ بال اوہدے آل دوالے جمع ہو گئے سن پر اوہ چُپ چپیتا ٹافیاں کھاندا رہیا ۔۔۔۔۔۔۔۔

ماں دی اواز تے اوہ سِردل توں اُٹھیا تے بچیاں وِچ ٹافیاں دے خالی پتّے ونڈدا آیا ۔۔۔۔ بچے بہہ رنگین کاغذ لے کے وی اونے ای خوش ہوئے جِنّا ٹافیاں لے کے محمد صدیق ۔۔۔۔

فیر انج روز ای ہون لگ پیا ۔ روز کوئی نہ کوئی باؤ اوہناں دے گھر آوندا جیہڑا ماں نال گلّاں گھٹ کردا تے اوہدی سوہنی صُورت تے جوان جسم نُوں بوہتا ویکھدا ۔

۔۔۔۔ جیہڑا صدیق دے بوجھے وِچ مختلف چیزاں نال بھر کے اوہنُوں باہر کھیڈن لئی بھیج دیندا ۔۔۔۔ پر ماں نُوں خورے کیہ ہویا سی اوہنے دِل دے نال نال آپنے گھر دے دروازے وی بند کر چھڈے سن ۔ ایسے لئی کئی دِناں تک کوئی اوہناں دے گھر نہ آیا تے اوہ بوہے تے کھلوتا اوہناں نُوں اُڈیکدا رہیا پر ایس بستی نُوں آون والے سارے راہ خورے بند ہو گئے سن ۔

ماں ہُن سارا سارا دِن تخت پوشس تے بیٹھی لفافے بناوندی رہندی تے اوہدا لاڈلا پُتر صدیق محلّے دے بچیاں نال کھیڈدا رہندا ۔۔۔۔ آپنے پیو دے مرن توں بعد اوہ اِک دِن وی سکُول نہیں سی گیا تے نہ ای ماں نے اوہنُوں جان لئی آکھیا سی ۔ ایسے لئی وہیڑے محلّے وِچ چھالاں ماردا پھردا سی تے ماں سخت محنت کر کے بڑی مشکل نال اوہدے لئی روٹی جوگے پیسے کماوندی ۔

اوس دِن گھر دے سارے بھانڈے تے اوہناں دوواں دے ڈھڈ سویر توں خالی سن ۔ ماں چھیتی چھیتی لفافے بناون لگی ہوئی سی ۔ دوپہر تائیں اوہنے سو لفافے بنا کے دکاندار نُوں دینے سن تے فیر کتے جا کے ڈھڈ دا دوزخ بُجھنا سی ۔ اوہ وی بُھکّھا بھانا ماں کول بیٹھا اوہنُوں کاغذ کٹ کٹ کے دے رہیا سی ۔ ماں کسے کم لئی اُٹھ کے اندر گئی تے اوہ اینویں کاغذاں نُوں پھولن لگ پیا ۔۔۔۔ اِک

کاغذ تے رنگ دار تصویراں ویکھ کے اوہ پڑھن لگ پیا ۔۔
ا۔۔۔ انار ۔۔۔۔۔۔ ب بسکٹ ۔۔۔۔۔۔ اوہنے دو ترن ہور ورقے چکے تے فر فر پڑھنا شروع کر دِتّا ۔۔۔۔۔۔
نوں نال ساہ لَین دی اواز تے اوہنے سِر چکیا ۔۔۔۔۔
ماں تخت پوش تے بہہ کے آپنے اُکھڑے ساہواں نُوں قابو کر رہی سی ۔۔۔۔۔ پہلی پَرکھ ماں اوہنُوں سدا دی بیمار لگی ۔۔۔۔۔ ماں نے فیر کھچ کے ساہ لیا تے اوہنُوں انج لگا جیویں اوہدے ساہمنے اوہدا پیو بیٹھا ہووے ۔۔۔ ۔۔۔ پیو دی یاد آوندیاں ای اوہنُوں ہر اوہ چیز وی یاد آگئی جیہڑی اوہدے مرن تے اوہنُوں ملی سی ۔۔۔۔۔ چنگے چنگے کپڑے ۔۔۔۔۔ ٹافیاں ۔۔۔۔۔ پھل تے ڈھڈ بھر کے مزیدار کھانا ۔۔۔۔۔۔ ماں نے فیر اِک ہَوکا بھریا تے اوہدیاں اکھاں خورے کیوں چمک گئیاں ۔ اوہ ماں دے ہور کول گیا تے اوہدے گل وچ پیار نال بانہواں پا کے لاڈ نال بولیا ۔۔۔۔ ماں توں کدوں مریں گی ؟ ۔۔۔

اللہ ہُو مَیں کلّی آں

اللہ ہُو مَیں کلّی آں ۔
اللہ ہُو مَیں کلّی آں ۔

امّاں ۔۔۔۔۔ امّاں بُھوا نُوں فیر دَورہ پے گیا اے ۔ مَیں سُتّی پئی ماں نُوں جھنجھوڑیا ۔

جا جا کے اوہنُوں سنبھال ۔ مینُوں تنگ نہ کر ۔ امّاں نے اکھاں میٹیاں میٹیاں آکھیا تے مَیں کُجھ ہور کہے بغیر بُھوا دی کوٹھڑی وچ آگئی ۔

اوہدیاں اکھاں پھٹیاں ہوئیاں سن تے آکڑے بُلھاں نال اوہ ” اللہ ہو مَیں کلّی آں “ دا وِرد کر رہی سی ۔۔۔۔۔

” بُھوا ۔۔۔۔۔ بُھوا ۔۔۔۔۔ “ مَیں اوہنُوں کھچ کے بسترے تے پایا تے بہہ کے اوہدیاں تلیاں جھسّن لگ پئی ۔

بُھوا دے دوریاں توں امّاں ای نہیں سگوں سارے جی بڑے اکّے ہوئے نیں پر بینُوں اوہدے تے بڑا ترس آوندا اے ۔۔۔۔ کہندے نیں عورت آپنے پیار نوُں کدے نہیں چھڈدی، پر بُھوا نے تے اپنے ہتھّاں نال آپنے پیار نوُں دُوجے دے حوالے کر دِتّا تے فیر آپ ساری عمر لئی ”اونتری نکھتّری“ بن کے رہ گئی ۔۔۔

مینُوں بُھوا دی ساری کہانی اوہدی سہیلی ماسی بھجّاں نے اِک دِن سُنائی سی تے اوہ بینُوں ہور وی چنگی لگن لگ پئی۔ آؤ اج تُسیں وی اوہدی کہانی سُنو:

کنیز (بُھوا) بچپن توں ای آپنے چاچے دے پُتر مختار نال منگی ہوئی سی ۔۔۔۔ دوواں گھراں دا ویہڑا سانجھا سی۔ ایسے لئی اوہدے تے مختار وِچ کوئی پردہ نہیں سی۔ سگوں اوہ تے اوہدے نال وی سبھ دے ساہمنے اُنج ای ہس ہس گلّاں کردی جس طرح برادری دے دُوجے مُنڈیاں نال کردی سی ۔۔۔۔ اوہنوں کدی کسے نے روکیا وی نہیں سی کیوں جے اِک تے اوہ سارے بھین بھراواں وچوں چھوٹی تے لاڈلی سی۔ دُوجے بڑی نیک تے کھری کُڑی سی۔

مختار نے ہمیش اوہدا بڑا خیال رکھیا۔ سگوں اوہ تے اوہدے سکّے بھین بھراواں نوُں وی اوہنوں کُجھ نہیں سی کہن دیندا ۔۔۔۔ اوہ شہروں کئی واری اوہدے لئی

پکوڑے تے برفی لے کے آوندا جیہڑی اوہنوں بڑی پسند سی تے اوہنوں اشارے نال بُلا کے دے دیندا، جیہنوں اوہ بڑے سواد لے کے کھاندی تے مختار دا دِل بڑا ای خوش ہوندا۔

اوہنوں تے پیار محبت دے مطلب وی نہیں سن آوندے۔ بس اینا پتہ سی پئی مختار اوہنوں چنگا لگدا اے بڑا ای چنگا ۔۔۔۔ پر اِک دِن جدوں اوہ گُڑھ وِچّوں بالن لین گئی تے مختار وی پِچھّے پِچھّے ای آ گیا تے آوندا ای چُپ کر کے ٹُٹّی کُھرلی تے بہہ گیا ۔۔۔

اوہنے ہس کے اوہدے ول ویکھیا ۔۔۔۔ خیر تے ہے؟ تے مختار نے اوہنوں آپنے کول بٹھاوندیاں ہویاں آکھیا ۔۔۔۔ اج مَیں تیرے نال اِک ضروری گل کرن آیا واں ۔۔۔۔ تے اوہ فیر ہسّ پئی۔

”تیری تے ہر گل ای ضروری ہوندی اے“

دھیان نال گل سُن۔ نہیں تے مَیں چلّا آں ۔۔۔۔

اوہنے تڑھی دِتّی تے اوہ چُپ کر رہی۔ مختار نوُں اوہ کئی دِناں توں بڑا اُکھڑیا اُکھڑیا ویکھ رہی سی۔ خورے کیہ گل اے ۔۔۔۔ اوہنے سوچیا۔

تے فیر کُجھ مختار نے آکھیا۔ سُن کے اوہنوں اِنج لگا جیویں گُڑھ وِچ پئے سارے بالن نوُں اگ لگ گئی ہووے تے اوہ ایس اگ وِچ پھس گئی ہووے۔

مختار رقیہ نال ویاہ کرنا چاہوندا اے ...... پر میں تے اوہدی بچپن دی منگ آں ...... ایہہ کیویں ہو سکدا اے ...... اوہ مختار ول ویکھدی رہ گئی، جیہڑا اوہدی کنڈ تے سر رکھ کے رون لگ پیا سی تے فیر اگ ٹھنڈی ہو گئی - اوہنے روندے مختار دے سر تے ہتھ پھیریا تے چُپ کر کے باہر آ گئی -

تے اوس دن پہلی واری اوہنوں پتہ لگا ...... اوہدا تے نُوں نُوں مختار دی محبت وچ ڈُبیا ہویا اے ...... اوہدے تے اندر باہر اِکّو ناں تے اِکّو شکل وسّی ہوئی اے۔

اِک اجیہا سیک اوہنوں اندر و اندری ساڑی جاندا سی تے اَدّھی رات نُوں جدوں سارے سُتّے ہوئے سن، اوہ سوچاں وچ ڈُب گئی ...... میرے وچ کیہ کمی اے پئی مختار مینوں چھڈ کے رقیہ نُوں آپنا بناون لئی تیار ہو گیا اے ...... رقیہ نُوں کیہ لال لگے نیں پئی اوہ آ کے اٹھاں دِناں وچ مختار نُوں پاگل کر گئی اے - ...... اوہ سوچدی رہ گئی -

پر فیر دِل نے آکھیا سی ...... ایہہ تے دِلاں دے سودے ہوندے نیں - خورے مختار نُوں رقیہ دی اونی چنگی لگدی ہووے جِنّا تینوں مختار ...... جیویں توں اوہدے بغیر نہیں رہ سکدی اوسے طرح اوہ وی خورے رقیہ بغیر نہ رہ سکدا ہووے ...... سچی محبت تے

ہمیش سجناں دی خیر منگدی اے -

کئی دِن تے اوہنوں کُجھ سمجھ ای نہ آئی پر فیر اِک دِن اوہنے سارے گھر وچ رَولا پا دِتّا - مختار دا ویاہ رقیہ نال کر دیو -

دادی نے ایہہ سُن کے دو ہتھڑ مار مار کے اوہدا پِنڈا نیلا کر دِتّا سی پر اوہ آپنی گل تے اڑی رہی - میں مختار نال ویاہ نہیں کرنا، اوہدا ویاہ رقیہ نال ای ہووے گا۔

پیو چاچے نے اوہنوں سمجھایا، ماں نے وکھ گُھٹیا پر اوہنے ماں نُوں جواب دِتّا سی -

رقیہ تیری بھین دی دھی اے - تُوں اوہنوں وی آپنی دھی سمجھ ...... تے ماں اوس اتھری اگے کیہ بولدی -

مختار نے چاچی نُوں سبھ کُجھ دس دِتّا سی - ایسے لئی اوہنے کنیز دی ماں نُوں اِک دِن کہیا سی ...... جے بچیاں دی ایہو مرضی اے تے فیر اینج کرن وچ ای بہتری ہووے گی -

تے مختار جیہا چنگا مُنڈا ہتھوں نکلدیاں ویکھ کے ماں رون دے سوا کُجھ وی نہ کر سکی - تے دادی نے اِک دِن جا کے ماسی کولوں رقیہ دا ہتھ منگ لیا ...... ماسی خورے راضی نہ ہوندی جے کنیز دی ماں دادی تے چاچی نال نہ آئی ہوندی ...... تے فیر اوہنے مختار دیاں بھیناں نال رل کے وری دے جوڑیاں نُوں گوٹے لائے ......

اوہناں نوں ٹانکیا ۔۔۔۔۔ مختار بڑا خوش تے اوہدا احسان مند سی جیہنے ساری گل آپنے سر تے لے کے خاندان نوں کھلّرن نوں بچا لیا سی تے اوہنوں خوش ویکھ کے کنیز وی بڑی خوش سی ۔

ویاہ تے وی اوہنے سبھ نالوں ودھ "گھوڑیاں" تے "سہرے" گائے سن ۔ اوہنے آپنے آپ تے کم دا اینا بھار پا لیا سی پئی اوہنوں ایہہ احساس ای نہ ہویا کہ اوہ آپ اندروں ککھ نالوں وی ہولی ہو گئی اے ۔۔۔۔ پر جدوں مختار دے سر تے وڈیاں سہرا سجایا تے اوہدا دل خورے کیوں اک دم رُک جیہا گیا سی تے اوہنے بڑی مشکل آپنے آپ تے قابو پایا سی ۔۔۔۔ رقیہ ووہٹی بن کے بڑی سوہنی لگدی پئی سی تے اوہ ووہٹی دے اگے پچھے پاگلاں وانگوں پھردی پئی سی ۔۔۔۔۔ تے فیر مکلاوے والی رات اوہ ساری رات مختار دے کمرے دے باہر انج بیٹھی رہی جیویں پہرہ دے رہی ہووے ۔ پئی کوئی دُکھ ، کوئی غم کدھرے اندر نہ جا وڑے ۔۔۔۔ تے سرگھی ویلے جدوں ووہٹی اندروں باہر نکلی ، اوہنوں ویکھ کے اوہنوں پہلی واری دورہ پیا ۔

اللہ ہو ئیں کلّی آں ۔۔۔۔ اللہ ہو ئیں کلّی آں ۔۔۔
اوہدی اواز ہولی ہولی اُچّی ہوندی گئی ۔ سارے جاگ پئے سن ۔
۔۔۔۔ ایہنوں سرسام ہو گیا اے ۔۔۔۔ ایہنوں اندر پاؤ ۔

۔۔۔۔ سارا میل اکٹھا ہو کے بولن لگ پیا ۔۔۔۔ ماں نے اوہدے سر تے سیک کیتا ، اوہنوں رضائی وچ پایا تے اوہ چنگی بھلی ہو گئی ۔۔۔۔ ماں تے چاچی سارے میل نوں ایہہ پکّ کراوندیاں رہیاں پئی ایہنے کم بڑا کیتا اے ایس لئی تھک گئی اے ۔۔۔۔ پر لوک اینے وی بھلّے نہیں سن ۔ سبھ کجھ سمجھدے سن تے اوہدے ماپے سبھ دے ساہمنے شرمندے ہوئی جا رہے سن ۔

اوہ ہُن پہلے توں وی ودھ شوخی ہو گئی سی ۔ ہر ویلے ہسدی رہندی ۔۔۔۔ رقیہ نوں بناندی سواردی ، اوہنوں روز ونّ سونّے کپڑے پواوندی تے تیار کر کے بٹھا چھڈدی ۔ حالانکہ چاچی نے کئی واری اوہنوں آکھیا وی سی پئی ایہنوں ہُن کم کاج وی کرن دیا کر ۔ پر اوہ ہس کے کہندی ۔۔۔۔ چاچی ایہہ بڑے نصیباں والی اے ایہنوں انج ای راج کرن دے ۔۔۔۔ چاچی تے چُپ کر رہندی پر رقیہ نوں خورے کیہہ ہویا سی ، اوہدے نال سدّھے موُنہہ گل ای نہ کردی ۔۔۔۔ جے کدی اوہ مختار نال گل کر بیندی یا مختار دا کوئی نکّا جیہا کم وی کر دیندی تے اوہدا موُنہہ لمک جاندا ۔۔۔۔۔۔ مختار دے کم توں دو تن واری رقیہ نے اوہنوں چنگیاں بھلیاں سُناںٔیاں وی پر اوہ تے خورے کیہڑی مٹّی دی بنی سی اوہدے تے کجھ اثر ای نہ ہوندا ۔

مختار رقیہ دے جلاپے نوں سمجھدا سی تے نالے اوہ کنیز دے ساہمنے آپنے آپ نوں بڑا مجرم سمجھدا سی۔ ایسے لئی اوہنے شہر دی مل وچ جتھے اوہ کم کردا سی، اک کواٹر لے لیا تے چاچی تے رقیہ نوں لے کے شہر ٹر گیا تے اوہدے گھر دا سامان ریڑھے تے رکھواندیاں ہویاں اوہنوں پہلی انج لگا پئی "مختار ہن اوہدا نہیں رہیا۔"

اوہدا دل ہن کم کاج وچ ذرا وی نہ لگدا۔ بس سارا دن ڈیوڑھی وچ بیٹھی آون جان والیاں دا راہ ویکھدی رہندی۔ ۔۔۔۔کئی کئی دن سر وچ کنگھی نہ کردی۔۔۔۔ گُرتے دے بیڑے ٹُٹے رہندے پر اوہنوں کوئی پرواہ ای نہیں سی انج ای کھُلے گلمے نال بازاراں وچ پھردی رہندی۔۔۔۔ لیڑے جُتی دے بغیر ای پیو بھرا ساہمنے آ جاندی۔ ماں نے اوہنوں بڑی وار سمجھایا، ماریا کُٹیا وی کہ بیبیاں دھیاں دے ایہہ لچھن نہیں ہوندے۔۔۔۔ توں آپنی بھرجائی نال کم کاج وچ دھیان لا۔۔۔۔ پر اوہ عجیب طرح ہس کے رہ جاندی تے ماں اوہدا دکھ جاندیاں ہویاں وی اوہنوں مارن لگ پیندی۔

اوہدے سی کئی رشتے آئے پر اوہ تے ویاہ دے ناں نوں ای تربک جاندی سی۔ ماں نے ترلے پائے، بھیناں اُکے سمجھایا۔ بھرا نے پگ پیراں وچ رکھ دتی پر اوہ ہر اک نوں ایہو جواب دیندی۔ بس ویاہ نہیں کرنا۔

بھاویں کجھ کرلو۔۔۔۔۔

کئی واری تے اوہنے رشتہ لے کے آون والیاں نوں وی بڑیاں سُناہیاں جس کر کے اوہ کناں وچ انگلیاں دے کے نس جاندے۔

کڑیاں دی عمر وچ ایہہ ویلا ڈھلدی چھاں وانگوں آوندا اے تے جے چھانواں ڈھل جان تے فیر ساری حیاتی اوہناں نوں تتے سورج ساہمنے گذارنی پیندی اے۔۔۔۔ اوہدے لئی تے سورج اوسے دن ای سوا نیزے تے آ گیا سی جس دن مختار گھوڑی چڑھیا سی۔

مختار دے گھر پنج بچے ہو گئے سن۔ اوہ پنڈ پہلاں ای گھٹ ودھ آوندا سی پر ہن تے بالکل ای پنڈ دا راہ بھل گیا سی تے اوہ حالے وی ڈیوڑھی وچ بیٹھی آون جان والیاں دا راہ ویکھدی رہندی۔۔۔۔۔ آون والیاں دا راہ تے سارے ای ویکھدے نیں پر کدی کدی بندہ خورے کیوں اوہناں دا راہ وی ویکھن لگ پیندا اے جیہناں بارے اوہ چنگی طرح جاندا اے پئی اوہ کدی نہیں آون گے۔

اوہدی عمر تے بوہتی نہیں سی پر اوہ مونہہ توں بڑی پکی عمر دی دِسن لگ پئی سی۔۔۔۔ اوہنے آپنے دل دی گل تے کدی وی کسے نوں نہیں سی دسی پر فیر وی سارے ای جاندے سن پئی اوہنوں مختار نال بڑا پیار اے تے مختار دی خوشی لئی اوہ آپ رُل گئی اے۔

پنڈ دے جوان منڈے کڑیاں اوہنوں بڑی عزت نال ویکھدے سن۔۔۔۔۔ منڈے آوندے جاندے اوہنوں سلام کردے تے کڑیاں وی سارا سارا دن اوہدے کول ڈیوڑھی وچ بیٹھیاں رہندیاں۔۔۔۔۔ عارف پچھے دا ویاہ اوہنے سیماں نال کرایا تے سارے منڈے اوہنوں ہور وی عزت دین لگ پئے۔ تے کڑیاں وی ہن اوہدے کول کجھ بوہتا ای آون لگ پئیاں سن۔۔۔۔۔ منڈے ترلے منتاں پا کے اکثر اوہنوں کوئی نہ کوئی شے دے جاندے، جیہنوں اوہ گاہلاں کڈھن دے بعد رکھ لیندی تے فیر اوس کڑی نوں اوہ شے پہنچا آوندی جیہدے بارے منڈا اوہنوں دسدا۔ ۔۔۔۔ تے کڑیاں وی روملاں تے شعر لکھ لکھ کے اوہنوں دے جاندیاں جیہڑے لوڑیندے منڈے تک اپڑ جاندے۔۔۔۔۔ تے جے کدی کوئی منڈا اکھاں بدلدا تے اوہ غصے نال بھر جاندی تے جتھے کتے اوہنوں ویکھدی بانہہ پھڑ کے کھچدی ڈیوڑھی وچ لے آوندی تے فیر ماواں بھیناں دیاں گاہلاں کڈھدی ہوئی مار کٹائی تے وی اتر آوندی۔۔۔۔ کئی واری اوہنے پالن والی گڈھ وچ کڑیاں منڈیاں دی آپس وچ گل بات وی کرائی۔

کڑیاں دیاں ماواں تے اوہنوں آپنے گھر وی نہیں سن وڑن دیندیاں تے نہ ای دھیاں نوں اوہدے نال گل بات کرن دیندیاں سن۔ پر فیر وی کڑیاں خورے

کس طرح اوہدے کول اپڑ جاندیاں سن۔ کئی واری تے کئی کڑیاں دیاں ماواں نے آ کے اوہدی چنگی بھلی بے عزتی وی کیتی۔ پر لگدا سی اوہ تے عزت تے بے عزتی دے مطلب ای نہیں جاندی۔۔۔۔ اوہدی بڈھی تے چوکھی وڈیری ماں تے سمجھا سمجھا کے اک گئی سی پر اوہدے تے کوئی اثر نہیں سی ہوندا۔ بھرا وی ایسے لئی اوہدے نال کدی بولیا ای نہیں سی۔۔۔۔۔۔ کدی کدی تے اوہدا بڑا دل کردا پئی ایہدے گٹے گوڈے توڑ کے ایہنوں اندر پا دیوے پر بھرجائی اوہنوں کجھ نہیں سی کرن دیندی۔۔۔ ۔۔۔۔ کہندی سی دکھے دل دی بددعا عرشاں نوں ہلا دیندی اے تے بھرا جیہدے گھر اج تک کوئی "پوتا" نہیں سی لگیا بددعاواں کولوں بڑا ڈردا سی۔

پر اک دن تے اوہ بددعاواں دی پرواہ وی نہ کر سکیا۔ ہویا ایہہ پئی اوہ نذیر کاہلوں دا رقعہ ملکاں دی کڑی لئی لے کے گئی تے ملکانی نے رقعہ اوہدے ہتھوں کھوہ کے ملک ہوراں نوں دے دتا۔۔۔۔ ملک ہوراں اوہنوں تے کجھ نہ کہیا پر اوہدے بھرا نوں بلا کے بڑیاں سنائیاں۔۔۔۔ اوہنے آکھیا جے تینوں آپنی عزت پیاری اے تے ایس "کنجری" نوں گھر بنھ کے رکھ۔۔۔ ۔۔۔۔ نہیں تے ستاں اٹھاں کلیاں دے مالک نوں ساڈی تے ساڈی پاروں پولس دی جھال جھلنی اوکھی

ہو جائے گی۔

تے اوس دِن اوہدے بھرا نے گھر آ کے اوہنوں اپنا گُڈیا۔۔۔۔ اپنا گُڈیا کہ کئی دِن اوہدے کولوں چنگی طرح گل وی نہ ہو سکی تے ماں تتڑی نے اوہنوں اِک واری فیر سمجھایا۔

دِھیے دُکھ سُکھ تے نصیباں دا پھل نیں۔ پر ایہدا ایہہ مطلب تے نہیں پئی بندہ آپنے ربّ، رسولؐ نوں ای بُھل جاوے۔ توں وی اللہ ول دھیان لا۔ تیرے دِل نوں اوہ آپے سکون دیوے گا۔۔۔

تے فیر اوہ صاف ستھری رہن لگ پئی۔ سارا سارا دِن چُپ چپیتی مصلّے تے بہہ کے گذار دیندی۔۔۔ کئی نعتاں تے حمداں اوہنوں زبانی یاد سن، جیہناں نوں جمعے دے جمعے زنانیاں دے کٹھ وچ پڑھدی۔۔۔۔

اللہ ہو میں کلّی آں، شہر مدینے چلی آں
جانا وی ضرور اے
اندر بی بی فاطمہ تے باہر پاک رسول اے

(بھوا مٹھی جیہی بے سُرتی وچ ہولی ہولی نعت دا ایہہ حصّہ پڑھدی پئی اے)

کیزز (بھوا) دے بھتیجے بھرا تے گھر والے اوہدے کولوں بڑے راضی سن۔ سارے پہلیاں گلاں بُھل گئے پر اِک دِن اوہنوں بڑا ڈاڈھا دورہ پیا۔

اللہ ہو میں کلّی آں
اللہ ہو میں کلّی آں

کہندے نیں اوہنے بغیر اجازت (کسے مرشد یا پیر دی اجازت دے بغیر) "آیت کریمہ" دا وِرد کئی لکھ واری کیتا پیہڑا پُٹھا پے گیا تے اوسے دا اثر اوہدے دماغ تے ہو گیا سی۔۔۔۔ تے اج تائیں اوہدا ایہو حال اے۔

مختار نے شہر وچ آپنا گھر بنا لیا اے۔ اوہدے منڈے پڑھ لکھ کے دفتراں وچ لگ گئے نیں تے رقیہ بھوا دی سکّی ماسی دی دھی ہوندیاں ہویاں وی کدی پنڈ اوہدا پتہ لین نہیں آئی تے نہ ای مختار نوں آون دیندی اے۔

بھوا نماز روزے دی حالے وی بڑی پکّی اے، پر اوہدا دماغ ہُن کسے کم جوگا نہیں رہیا۔ اِک اِک واری وچ کئی کئی سجدے کر چھڈدی اے۔۔۔۔۔ رکوع وچ جھکیاں سارا سارا دِن لنگھا چھڈدی اے۔

آو نی کُڑیو! اوتھے
جتھے کپڑے دھوتے
پہلاں اُڈیاں شارکاں تے فیر اُڈے طوطے
شارکاں نوں گری چھوہارے
طوطیاں نوں کھوپے

مُجھوا فیر ہَولی ہَولی بولن لگ پئی اے تے مَیں سوچنی آں ، گری چھوہارے تے نصیباں نال لبھدے نہیں ۔۔۔۔ جے پہلاں اُڈن والیاں نُوں ایہہ سوغاتاں مِلدیاں ہوندیاں تے مُجھوا اج ایس حال وِچ کیوں ہوندی ؟

سانجھی پیڑ

جمال قتل ہو گیا ۔۔۔۔

جمالا ماریا گیا اوہنوں پُلس دی گولی لگ گئی اے ۔ منیر ایہہ کہندا ہویا نسّ کے بزار وچوں لنگھ گیا ۔

ہائے مَیں مر گئی ۔ وضو کردی اماں حاجن دے ہتھوں لوٹا چُھٹ گیا تے اوہ مُونہہ وِچ خورے کیہڑیاں آیتاں دا وِرد کرن لگ پئی سی ۔

ماسی رشیداں ننگے سِر ایہہ کہندی بزار وِچ نکلی : ہائے ربّا ماں تتڑی دا کیہ بنے گا

سارے محلے وِچ دوہائی پے گئی ۔۔۔ لوکی بلقیس دے گھر ول ٹولیاں بنا بنا کے ہوڑکے بھروے جا رہے سن تے چوباریاں تے بوہیاں نیچھے رکتیاں ای کالیاں تے بھوریاں اکھاں

لال سوہیاں ہو گئیاں سن۔

جمال پُلس دی گولی نال مریا اے، ایہہ گل منّن اندر آوندی ای نہیں سی۔۔۔۔۔ اوہ کیہڑا کوئی ڈاکو یا بدمعاش سی جیہنوں مار کے پُلس انعام تے وڈے عہدے پابندی۔

اوہ تے اِک غریب ماں دا سِدھا سادا تے شریف پُتّر سی سگوں اوہدے جیہا شریف مُنڈا تے سارے شہر وچ کوئی نہیں سی۔۔۔۔۔ اوہنے تے کدی کسے نال اُچی اواز وچ گل وی نہیں سی کیتی، فیر پُلس کیوں اوہدی ویری ہو گئی سی۔

۔۔۔۔۔۔ایس گل دا جواب کون دیندا۔ سارے ای بلقیس نوں رواں دی کوشش وچ لگے ہوئے سن جیہڑی پتھرائیاں اکھاں نال آپنے خواباں دی تعبیر نوں خُون وچ رنگیا ویکھدی پئی سی۔۔

اوہنے تے جمال دے ہوندیاں ہویاں رنڈیپے بارے وی کدے نہیں سی سوچیا۔ بھری جوانی وچ ای رنڈیپے دی چِٹی چادر لئے کے جمال دے سہارے بہہ گئی سی۔۔۔۔۔ شکل صُورت دی ایڈی بُری وی نہیں سی۔ کئی رنڈے تے بے اولادے اوہدا ہتھ پھڑن لئی اگے ودھے، پر بلقیس جمال دی بھولی صُورت تے مرداں دی رنگ بدلدی خصلت کولوں ڈر جاندی۔۔۔۔۔ ڈِھڈ دی بُھکھ تے دُنیا دِیاں زباناں نے کئی واری اوہنوں کمزور کر دِتّا سی، پر اوہ حوصلے نال ہر دُکھ تے مصیبت نوں برداشت کردی رہی کیوں جے اوہ ایہہ گل چنگی طرح جاندی سی کہ آپنے پچیاں وانگوں کسے رنڈی دے بال

پالن دا وعدہ کرن والے مرد نکاح دے دُوںہہ بولاں پچھے کیویں بدل جاندے نیں۔۔۔۔۔ اوہنے جمال نُوں پالن لئی گھر بہہ کے ہر طرح دی مدد کیتی۔۔۔۔۔ محلّے دِیاں بچیاں نُوں قرآن مجید پڑھاوندی۔۔۔۔۔ رضائیاں سیندی، ہتھّاں تے سویٹر تے کوٹیاں بناوندی۔ اوہدے ہتھ وچ اینی صفائی تے سُتھرائی سی کہ محلّے دِیاں کڑیاں آپنے داج دے کپڑیاں تے گوٹے کناری وی اوہدے کولوں ای لواندیاں۔۔۔۔۔ ایہہ سارے کم اوہنوں گھر بیٹھیاں ای مِل جاندے سن یا فیر جمال اوہدی مدد کر دیندا۔

بلقیس نُوں اِچھیا ای رہی کہ جمال کدی آپنے مونہہ نال وی کوئی چیز منگے پر اوہ تے آپنیاں موٹیاں موٹیاں اکھاں نال بیٹھا کتاباں پھولدا رہندا۔ چھوٹے بالاں ورگی کوئی عادت اوہدے وچ ہے ای نہیں سی یا خورے اوہ اپنی ماں دِیاں مجبُوریاں اوہدے توں زیادہ جانن لگ پیا سی۔

ورھے صدیاں ناوں لمیرے ہو کے لنگھدے رہے، جمال نُوں جوان تے وڈا آدمی ویکھن دی اِچھیا وچ بلقیس دِیاں اکھّاں کمزور ہو گئیاں تے رنڈیپے دی سفیدی تورے کیہڑے ویلے اوہدے کالے والاں تک اپڑ گئی سی۔۔۔

میٹرک فرسٹ ڈویژن وچ کر کے جمال لاہور آ گیا، جتھے اِک پولی ٹیکنیکل انسٹیٹیوٹ وچ اوہنوں داخلہ مِل گیا۔ ایڈے وڈے شہر وچ اوہدے جیہے لوکاں دا وسنا بڑا اوکھا ہوندا اے، نالے فیر ہوسٹل دے مُنڈے اوہدی

شرافت تے معصومیت نوں اکثر نشانہ بنائی رکھدے سن ۔ اوہدے اندر دی شرافت اوہنوں دُوجے مُنڈیاں نال رلن نہیں سی دیندی۔ اوہ تے اوہناں دیاں گلّاں سُن سُن کے تے حرکتاں ویکھ ویکھ کے اوہدے کنّاں دیاں لواں تیک لال ہو جاندیاں سن تے اوہدا بڑا دل کردا پئی اوہ ایتھوں دُور نس کے آپنی ماں دی چِٹی چادر وچ لُک جائے ، جیہڑی فرشتیاں دی حیا نوں شرماوندی تے وگدے پانی وانگوں پاک اے ۔ ۔ ۔ ۔ پر ہر واری اوہنوں آپنی ماں دا مُتّا ہویا چہرہ یاد آجاندا ۔ ۔ ۔ اوہ ماں دی جھولی خوشیاں نال بھر دے گا ۔ ایہہ وعدہ اوہ دن وچ کئی واری آپنے آپ نال کردا تے فیر کتاباں وچ گواچ جاندا ۔ جتھوں ہوسٹل دے ہنگامے تے مُنڈیاں دا رولا وی اوہنوں باہر نہیں سی کڈھ سکدا ۔

ہر جمعرات اوہ اپنے شہر ماں نوں ملن جاندا جیہڑی اوہدی اُڈیک وچ سارا ہفتہ ویلے نال لڑدی رہندی سی غریباں اُتے جوانی وی رزق وانگوں ہولی ہولی آوندی اے پر جمال خورے بلقیس دیاں دُعاواں نال اِک دم جوان ہوگیا سی کہ اوہدے تے نظر نہیں سی ٹکدی تے محلّے دیاں کچّی عمر دیاں کُڑیاں دا دِل جمعرات تے جمعہ گینڈ وانگوں پسلیاں نال وجدا رہندا ۔ ۔ ۔ ایہدے وچ کُڑیاں دا قصور وی کیہ سی ، اوہ ہے ای ایڈا سوہنا تے گورا چٹّا اتے کالیاں سیاہ مُچھاں اوہنوں ہور وی سوہنا کر دِتّا سی ۔ بلقیس

نے تے کدی نظر بھر کے اوہدے ول ویکھیا ای نہیں سی کہ کتے اوہدی آپنی نظر نہ لگ جاوے ۔ ۔ ۔

سردیاں دے شروع وچ طلبہ بڑے سرگرم ہوگئے سن ۔ مُنڈے اپنے سارے شوق بُھل کے خورے کیہڑے کمّاں وچ پے گئے سن جتھے دو جنے اکٹھے ہوندے ، کنّ جوڑ کے خورے کیہ گلّاں کرن لگ پیندے سن ۔ ۔ ۔ ۔ وڈے وڈے پوسٹراں کالجاں دیاں کندھاں کالیاں کر سٹیاں سن ۔ مُنڈے اک دُوجے تے اوازے کسدے ، نعرے لاوندے تے چھوٹے جیہے پنڈ دے جمال نوں پہلی واری پتا لگیا کہ کالجاں وچ یونین ناں دی کوئی چیز وی ہوندی اے جیہدے ممبر مُنڈے آپ چُندے نیں ۔ ۔ ۔ ۔ اوہ آپنی کلاس دا اِک ذہین طالب علم سی ۔ ایسے لئی اوہدے دوستاں رل کے اوہنوں وی اِک جماعت ولّوں یونین دے الیکشن وچ کھڑا کر دِتا ۔ اوہ نہ نہ کردا رہیا پر کسے نے اِک نہ سُنی تے فیر الیکشن والے دِن کالجاں وچ میلے لگے ہوئے سن ۔ اوہ وی آپنی جماعت دے ونّ سونّے بیج لا کے مُنڈیاں نال پھردا رہیا ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ الیکشن دا نتیجہ نکلیا تے اوہدی جماعت ساری دی ساری جِت گئی ۔

جِتّن والیاں جماعتاں نے کالجاں وچ خوشیاں منائیاں ، جلسے کیتے ، عشائیے دِتّے ۔ ۔ ۔ ۔ دِن بڑے سکون نال لنگھ رہے سن ۔ جمال وی چھاتی تے آپنے عُہدے دا بیج لا کے آکڑ کے لکا پھردا سی ۔

اک رات جدوں اوہ سارے ہوسٹل دے ٹی۔وی لاؤنج وچ
بیٹھے ٹی۔وی ویکھ رہے سن، اوہناں خبراں وچ سُنیا پئی حکومت
نے طلبہ یونیناں تے بین لا دِتا اے تے ایہہ فیصلہ حکومت
نے والدین تے اساتذہ دی حمایت نال کیتا اے۔ کیوں جے
طلبہ آرام تے سکون نال پڑھائی کر سکن تے سیاست دی
گھمن گھیری وچ نہ پھسن ۔۔۔۔۔ ایہہ سُن کے مُنڈے
کِنی دیر یقین تے بے یقینی دے ہڑھ وچ ڈولدے رہے
پر فیر کسے نعرہ لایا:

"اسیں اپنا حق لے کے رہواں گے"

"ہاں اسیں اپنا حق کدی نہیں چھڈاں گے" کسے ہور
نے اواز لائی۔ تے فیر کِنیاں ای اوازاں ایس اواز وچ رل
گئیاں ۔۔۔۔۔ اوس رات کسے کھانا نہیں سی کھادا۔ اک
عجیب جیہی بے یقینی تے اُداسی چارے پاسے کھلر گئی سی۔

۔۔۔ دِن چڑھیا تے یونیناں دے دفتراں نُوں سرکار
نے وڈے وڈے جندرے لا دِتے۔ ممبراں دے بیج
لہوا لئے گئے۔ پر طالب علماں نے کوئی پرواہ نہ کیتی، اوہ
کٹھے ہو گئے، تے اپنے سارے اختلاف بُھل کے اپنے
حق لئی ڈٹ گئے۔ ۔۔۔۔ ٹُٹیاں یونیناں دے ممبراں فوری طور
تے کٹھ کیتے ۔۔۔۔ جلسے ہوئے، جیہناں وچ حکومت دے خلاف
قرارداداں پیش ہوئیاں تے فیر جلسے جلوساں تے وی پابندی لگ گئی۔
فوجی، ہوسٹلاں تے کالجاں، یونیورسٹیاں دے باہر کھڑے کر دِتے

گئے ۔۔۔۔ جھتے دو جنے کٹھے ہوندے اوہ مشکوک قرار دے
دِتے جاندے۔ اک ایہی گھٹن سی جیہڑی ہر اک نے محسوس کیتی۔
۔۔۔۔ پتہ وی کھڑکدا تے کن کھڑے ہو جاندے۔۔
۔۔۔ سائیکل وا ٹیر پاٹدا تے دِل ٹھک ٹھک چھاتی کُٹن
لگ پیندا۔

طلبہ اجے وی سرگرم سن، اوہناں دے اندر جوش،
ولولہ تے یقین بھریا ہویا سی۔۔۔ پر سناٹا اندر ای اندر
دُور دُور تک کھلردا جا رہیا سی۔ کجھ ہو کے رہوے گا۔
ایہہ گل ہر کوئی جاندا سی۔ کالج بند ہو گئے سن۔

کالج بند ہو گئے سن۔ جاں کٹھاں وچ گھٹ جاندا سی۔
بوہتا کمرے وچ بہہ کے پڑھدا رہندا سی۔ اوہدا خیال سی جیہڑی
پڑھائی دا حرج اوہ الیکشن وچ کر چکیا اے اوہنوں پورا کر لوے
تے فیر مکینک بن کے اپنے شہر ٹُر جاوے۔

اپنے شہر تے اوہ ہُن وی جا رہیا سی کیوں جے اٹھتالی
گھنٹے دے اندر مُنڈیاں نُوں ہوسٹل خالی کرن دا حکم آ گیا سی
اوہنے اپنیاں چیزاں تے بسترا بنھ لیا سی پر مُنڈے ہوسٹل خالی
کرن توں پہلاں اک آخری کوشش کرنا چاہوندے سن۔۔۔
اک چھوٹا جیہا جلوس نکلیا، راہ وچ دو دو کر کے مُنڈے
جلوس وچ شامل ہوندے گئے، جلوس ودھدا رہیا۔۔۔
سپاہی بلٹ پروف جیکٹاں پا کے جلوس دے آل دوالے
گھم رہے سن۔ اک تھاں تے رُک کے طالب علماں دے

آگو تقریراں کرن لگ پئے۔ ۔ ۔ ۔ ۔ سپیکر وچ پلس دے وڈے افسر نے اعلان کیتا پئی پاڑھواں نوں گذارش اے کہ اوہ پرسکون ہو کے آپنے آپنے گھراں نوں ٹر جان۔ منڈیاں کجھ نہ سُنیا۔

"اسیں پاڑھواں نوں وارننگ دینے آں کہ اوہ کھلّہ پُلّہ جان" ہوکا ملیا۔ ایس توں پہلاں کہ دوجا ہوکا ملدا، پاڑھواں سڑک دے کنارے پئی بجری تے روڑے چک چک کے پلس ول سٹنے شروع کر دتے۔ ۔ ۔ ۔ اسیں آپنا حق لے کے رہواں گے، نعرے تے اواڑاں رل مل گئیاں۔ ۔ ۔ ۔ جمال نوں اوہدے یار بیلی دھکو دھکی آپنے نال لے گئے۔ اوہ حیرانی نال منڈیاں نوں ویکھدا رہیا۔ ۔ ۔ ۔ پلس نے آنسو گیس دے گولے سٹے پر منڈے واویلا کرنوں نہ ہٹے تے فیر ہوائی فیر ہون لگ پئے۔ اک جھٹ لئی جمال دا دل بند ہو گیا، اوہنوں بلقیس دا مرجھایا ہویا چہرہ یاد آگیا، اک ہور فیر ہویا۔

"جمال بہہ جا"، "زمین تے لیٹ جا" اوہدے دوست نے اوہنوں کہیا، پر اوہ آپنا پلّا چھڈا کے اک پاسے نسیا جدھر سارے جا رہے سن۔ دو واری ٹھاہ ٹھاہ پھیر ہوئی تے اوہ جان بچاون لئی کول ای اک رکھ تے چڑھن لگ پیا۔ منڈے اجے تک پلس نوں وٹے مار رہے سن۔ اک واری پھیر ٹھاہ ہوئی تے رکھ تے چڑھدے جمال دی

کھوپڑی دے کئی ٹوٹے ہو کے کھلّرپُلّر گئے تے اوہ مچھی وانگوں تڑفدا ہویا تھلّے ڈگ پیا۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پلس نے جمال دی لاش ہسپتال وچ پوسٹ مارٹم لئی گھلّی جتھے اوہ تن دن تے تن راتاں برف تے پئی رہی۔ ۔ ۔ ۔ اوہدے شہر دے کجھ وڈے وڈے بندیاں رل کے چوتھے دن جمال دی لاش حاصل کیتی تے بلقیس نے اودوں وی جمال نوں رج کے نہیں سی ویکھیا پئی اوہنوں کتے نظر نہ لگ جاوے۔

حکومت نے بلقیس دے رنڈیپے، جوان پتر دی موت تے لمّے صبر دے وگ وچ دس ہزار روپے دا چیک گھلّیا، جیہنوں پاڑ کے بلقیس نے نالی وچ سٹ دتا۔ ۔ ۔ کئی ورھے لنگھ گئے نیں پر اجے تک پلس دا ناں سن کے بلقیس سکّے پتّر وانگوں کنبن لگ پیندی اے تے کلیجے تے ہتھ رکھ کے رون لگ پیندی اے۔

ایہہ صرف بلقیس دی گل نہیں کنّیاں ای ماواں نیں جیہناں دے کلیجے ایسے طرح زخمی ہو گئے نیں تے ایہہ پیڑ اودوں تک ہوندی رہوے گی جدوں تک ماواں دیاں سُچیاں گُگھاں حق منگن والے پتّر جمدیاں رہن گیاں۔

خشبو

امّاں نے تڑ تڑ کردے مصالحے وچ پانی دا چھٹا ماریا تے مصالحے دی خشبو پوری کوٹھی وچ کھلّر گئی ، تے اوہنے آپنے کواٹر وچ منجی تے لمیاں لمیاں پیاں ای لمّے لمّے ساہ لَے کے ایس خشبو نوں اپنے اندر کھچّن دی کوشش کیتی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہدا دِل خورے کیوں کیتا بئی اوہ نسّ کے کوٹھی دے کچن وچ جائے تے روٹی اُتے مصالحہ رکھ کے امّاں دے کول بہہ کے پچپڑ چپڑ روٹی کھان لگ پئے ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اوہدے مُونہہ وچ آپنے آپ ای ایس خشبو نال پانی آگیا سی ۔

اوہ ایڈی نینّھ تے بُھکّھی نہیں سی پر جدوں توں اوہنوں تریہیا تاپ چڑھیا سی اوہدے مُونہہ دا سواد خورے کِھدو...

رہن لگ پیا سی تے ہر ویلے اوہدا دِل کھٹیاں مِٹھیاں چیزاں کھان نوں کردا رہندا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پر اوہنے آپنی ماں تے کدی وی دِل دی گل ظاہر نہیں سی ہون دِتّی ۔ غریباں دے بال خورے ایڈی چھیتی سیانے کیوں ہو جاندے نیں ، اوہ وی نکّی جیہی عُمر وچ آپنی ماں دیاں مجبُوریاں چنگی طرح سمجھن لگ پئی سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ایسے لئی تے ماں دا کم ہولا کرن لئی اوہ صاحب جی دے بچیاں نوں کھڈاوندی ، بزاروں سَودا سلف لَے آوندی یا فیر جھاڑُو پھیردی ماں دے پچھے پچھے ٹاکی لائی جاندی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ پر ماں جدوں روٹی ٹُکّر کرن لئی کچن وچ وڑدی تے اوہ چُپ کر کے بغیچے دے کِسے رُکھ تھلّے بہہ جاندی یا فیر کواٹر وچ آ کے منجی تے پَے رہندی ۔ تے جدوں بھکھ بوہتا تنگ کردی تے بُوہے دی سردل تے بہہ کے ماں نوں اُڈیکن لگ پیندی ۔

سارا دِن ایڈے وڈے کچن وچ وَنّ سوَنّے کھانے پکاون والی ماں آپنے لئی بچیا کُھچیا سالن آپنے بھانڈے وچ پا کے لَے آوندی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ کوٹھی دے سارے بھانڈے ٹینڈے اوہو ای دھوندی سی پر کھان پین لگیاں جدوں آپنے بھانڈے ورتدی تے امیراں دے ایس دوغلے پن تے اوہدا دِل خورے کیوں ہسّن لگ پیندا سی ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ ۔ اج وی اوہ دوپہر دا کم کر کے کواٹر آئی تے اوہنوں ویکھدیاں ای شادو نوں دوپہر والے سالن دی خشبو یاد آ گئی ۔ اوہ چھیتی نال اُٹھ کے

منجی تے بہہ گئی۔ ماں نے سالن دا بھانڈا تے دو روٹیاں
اوہدے اگے رکھیاں تے پانی دا گلاس رکھ کے بہہ گئی۔۔۔

"شادو ہن کیہ حال ای؟"

اوہنے پیار نال اوہدے کولوں پچھیا تے سالن توں تھالی
لاہ کے اوہدی روٹی اتے سالن رکھ دتا۔ شادو نے اگے
ہو کے برکی توڑی تے سالن ول ویکھا۔ ایہہ تے کل والے
کریلے سن۔ اوہدا دل خورے کیوں خراب جیہا ہو گیا۔۔۔
اوہنے ادھی روٹی کھادی تے منجی تے لمیاں پے کے اکھاں
بند کر لئیاں۔۔۔

تھوڑی دیر بعد ماں وی اوہدے کول آکے لمی پے گئی تے
اوہدے کپڑیاں وچوں اوہنوں سویر والی خشبو خورے کیوں
آون لگ پئی۔ اوہنے ماں ول مونہہ کر کے پچھ ای لیا:

"اماں! اج کیہ پکا سی؟"

"کلیجی بھنی سی"۔۔۔ ماں نے نیندر وچ ڈبی آواز
نال جواب دتا تے فیر پاسا پرت کے سوں گئی۔

ایس گل نوں کنتے ای دن ہو گئے سن۔ اوہدا بخار وی
ہن اتر گیا سی پر کلیجی دی خشبو خورے کیوں اوہنوں چڑھ گئی
سی۔ کنی واری اوہنے دبی گھٹی زبان نال ماں نوں کہیا:

"ماں! ایس مہینے تینوں پیسے ملن گے تے اسیں وی
کسے دن کلیجی بھناں گے"۔

ماں نے اوہدے سر تے ہتھ پھیردیاں آکھیا: "ہاں"۔

ہاں تے کر دتی پر ہر مہینے خورے کتھوں کتھوں خرچے نکل
آوندے نے ماں اوہدی ایہہ خواہش پوری نہیں سی کر سکدی۔
۔۔۔۔ انج وی دو سو وچ کیہ بندا اے۔

اوہدا پیو جدوں دا اپنے محلے دی اک زنانی سکینہ نوں کڈھ
کے لے گیا سی اوہناں دا اوس محلے وچ جینا وی حرام
ہو گیا سی۔ تھانے والے روز اماں نوں تھانے بلا کے
بے عزت کردے تے محلے دے لوک وی اوہدے پیو دا
سارا قصور اوہدے سر پا کے اماں نوں طرح طرح نال
تنگ کردے سن۔۔۔۔۔ دو تن واری سکینہ دے گھر
والے نے رات نوں آکے اوہنوں تنگ کرن دی کوشش وی
کیتی، پر اوس ویلے اوہنوں اپنے نویکلے گلے دا ٹٹا ہویا
بوہا وی بڑی نعمت دسیا، جیہدی گنڈی لا کے اوہ اپنی
تے اپنی دھی دی عزت بچاون لئی اک نکرے لگ کے
بہہ گئی سی۔۔۔۔۔ تھوڑے دناں بعد سکینہ تے دتا
پھڑے گئے پر اماں ایسے تک محلے تے تھانے وچ ہوئی
اپنی بے عزتی نہیں سی بھلی۔ ایسے لئی اوہنے شادو دے
پیو دے گھر آون توں پہلاں ای اوہدا گھر چھڈ دتا تے
ایس کوٹھی وچ کم کرن لگ پئی۔ مالکاں نے رہن لئی کوٹھی دے
پچھواڑے اک نکا جیہا کوارٹر تے دو سو روپے وچ اوہنوں
نوکر رکھ لیا۔۔۔۔ کوٹھی دا کم اینا چوکھا ہوندا سی کہ اوہ دناں
وچ ای پیلی پھک ہو کے رہ گئی۔ پر ایہہ ٹھکانا چھڈ کے وی

رکھدے جاندی۔ آپنا گھر تے گھر والا تے اوہ آپے ای چھڈ آئی سی۔۔۔۔۔

اک تپدی دوپہر نوں کوارٹر دی گرمی وچوں نکل کے اوہ باغیچے دے اک رُکھ دی چھاں وچ آ کے سوں گئی، اوہنوں سُتیاں پیاں اجے تھوڑی دیر ای ہوئی سی کہ بھیں، بھیں دی اواز نے اوہنوں جگا دِتا۔ اوہنے اکھاں ملدیاں ہویاں ویکھیا، اوہدے توں تھوڑا جیہا پرانہہ دو بکرے بجھے ہوئے سن تے اوہدے کول صاحب جی دے ننھے بچے کھلوتے ہوئے سن، اوہ وی نسدی ہوئی اوہناں دے کول آ گئی۔ دوویں بکرے بڑے وڈے وڈے سن، اوہدے قد نوں وی دو دو ہتھ اُچے۔۔۔۔ باقی سارا دن اوہ بکریاں نوں سنبھالدی رہی۔

اوس شام اوہنے اماں نوں ویکھیا، اوہ پیسے گن کے ٹرنک وچ رکھدی پئی سی۔ اوہ چُپ کر کے اوہدے نیڑے آ گئی۔

"اماں! اسیں ایس مہینے کلیجی ضرور پکاواں گے۔"

اماں ہس پئی۔ "دھیئے پنجاں دناں نوں تے عید اے، صاحب جی قربانی لئی ایہہ بکرے حلال کرن گے تے فیر رجّھ کے کلیجی کھا لئیں۔"

ایہہ سُن کے اوہ ایڈی خوش ہوئی کہ باقی دے پنج دن بکریاں دے کولوں ای نہ ہٹی۔۔۔۔۔ اوہناں نوں ویلے سر

بھٹے پاوندی، پانی پیاوندی۔ ایہناں کماں وچ اوہ اینی خوش سی کہ آپنا آپ وی بھل گئی سی۔ اوہدے کم توں خوش ہو کے اک دن صاحب نے اوہنوں اک روپیہ وی دِتا سی، جیہدے وچوں اوہ اٹھیانی دی مہندی لے آئی سی تے بکریاں دے پچھلے ٹالواں نوں رنگ دِتا۔۔۔۔۔

عید والے دن اوہ سویرے سویرے اُٹھ کھلوتی تے قصائی دے آون تیک اوہنے بکریاں نوں پانی دھانی پیا دِتا سی۔ ۔۔۔۔۔ تے فیر قصائیاں نال مل کے اوہنے چھوٹے چھوٹے ہتھاں نال گوشت وی بنوایا تے جدوں اوہدی اماں کلیجی دی پرات پھڑ کے اندر گئی تے دوویں خورے کیوں ہولی جیہی ہس پئیاں۔۔۔۔۔ سارا دن اوہ آپنی سڑک دیاں کوٹھیاں وچ گوشت ونڈدی رہی۔ صاحب دے دوستاں تے بیگم صاحبہ دیاں سہیلیاں دے گھراں وچ دُور دُور گوشت دے کے آئی سی۔ حالانکہ کئی بیگماں نے اوہدے باہر نکلدیاں ای اوہ گوشت آپنے لمّے لمّے والاں والے کُتیاں نوں پا دِتا تے اوہناں نوں چپڑ چپڑ گوشت کھاندیاں ویکھ کے اوہدی بھکھ ہور تیز ہو گئی سی۔۔۔۔۔

دن ڈھلے اوہ گوشت ونڈ کے پلیٹاں بیگم صاحبہ نوں دین، کھان والے کمرے وچ گئی۔ اوہنے ویکھیا پئی بیگم صاحبہ گوشت نال بھرے فریزر نوں بند کر رہیاں سن۔ اوہدے دل ویکھ کے اوہناں ادّھے ادّھے دو نان اک تھالی وچ رکھے

تے ڈونگھے وچوں پونجھ پانجھ کے تھوڑا جیہا مصالحہ تھالی وچ
پایا تے آکھیا:

"جا باہر جا کے کھا لے۔"

اوہنے تھالی پھڑی تے باہر آ کے کندھ ول مونہہ کر کے نان ہولی ہولی کھان لگ پئی۔۔۔۔۔۔ اماں دے ہتھ وچ رکنا سواد اے۔ اوہنے نان دی وڈی ساری برکی مونہہ وچ پاوندیاں سوچیا:

اماں نے ضرور میرے لئی کلیجی دی بوٹی رکھی ہووے گی، اوہنے چھیتی چھیتی روٹی مکائی تے بغیچے وچ لگے نلکے نال مونہہ لا کے ٹھنڈا ٹھار پانی پی کے کوارٹر وچ آ گئی۔۔۔۔۔ اماں اجے تک نہیں سی آئی اوہ کوارٹر دے کول کھلو کے صاحب جی دے بچیاں نوں ویکھن لگ پئی جیہناں سویر دے خورے کنے کو جوڑے بدلے سن تے اوہ خورے کیوں آپنے کپڑیاں ول ویکھ کے بوہے دے اوہلے ہو گئی سی۔

شام اوہدے کوارٹر وچ کدوں دی اُتر آئی سی پر کوٹھی وچ تے عید دا چانن ای بن ہویا سی۔۔۔۔۔ صاحب جی تے بیگم صاحبہ دے ملن والے وڈیاں وڈیاں گڈیاں وچ ملن آ رہے سن تے اماں اوہناں دی خاطر داری وچ رُجھی ہوئی سی۔۔۔۔۔ اگے تے اوہ دوپہر ویلے پل دو پل لئی ارام کرن گھر آ جاندی سی پر اج تے اوہنوں ایہہ بھل گیا سی کہ اج عید دا دن اے تے اوہدی اک دھی وی ہے، جیہڑی

سارا دن اوہدا تے عید دا انتظار کردی رہی اے۔

شادو پورچ وچ کھلون والیاں کڑیاں نوں ہُن گن گن کے تھک گئی سی، اوہدیاں اکھاں وچ نیندر گھُلن لگ پئی سی۔ امیراں دی عید تے خورے کدی مکنی ای نہیں، اوہ کوارٹر دے اندر آ کے منجی تے پے گئی۔

رات دا خورے کیہڑا پہر سی جدوں اماں اندر آئی، اوہدے پیراں دے کھڑاک تے ٹھنڈے ہوکے دی اواز نال شادو دی اکھ کھل گئی۔۔۔ اماں ول ویکھ کے کلیجی دی خشبو اوہدے دماغ وچ اک واری پھیر کھلر گئی۔ پر اماں تے بالکل خالی ہتھ آئی سی۔ خشبو اوہدے اندر آپے ای مر گئی تے اوہنے ماں ولوں اینج مونہہ پھیر لیا جیویں اوہدے نال ناراض ہووے۔

"شادو پتر! ویکھ میں تیرے لئی کلیجی لیائی آں"۔

اماں دی اواز سن کے اوہ اک دم اٹھ کے بہہ گئی۔ اماں دے ہتھ وچ کاغذ اندر لکی کلیجی دی اک بوٹی سی۔ ۔۔۔۔۔۔۔ اوہنے اماں ول ویکھیا:

"اماں! ایہہ توں کھا لے، میں دوپہر ویلے کھا دی سی، مینوں بیگم صاحبہ نے دتی سی"۔ اوہنے اماں کولوں نظراں چراوندیاں ہویاں آکھیا۔

ماں نے حیرانی نال اوہدے ول ویکھیا تے ایس توں پہلاں کہ بے یقینی یقین وچ بدلدی، بوٹی والا ہتھ ماں دے مونہہ تیکر اپڑ چکیا سی۔۔۔

انھّا چانن

میں گرم کافی دا گھٹ بھریا تے ٹھنڈا ساہ لے کے آپنا سر کرسی دی ڈھوہ نال لا کے اکھاں بند کر لئیاں ۔۔۔۔۔۔ اسلام آباد دی نرم تے جسم نوں گنگناریاں کڈھن والی دھپ وچ مینوں عجیب جیہا سرور محسوس ہو رہیا اے ۔ ایہہ میرا روز دا معمول اے ۔ اسلام آباد جیہے پُر سکون شہر وچ میری صبح بڑی ہنگامہ خیز ہوندی اے ۔۔۔۔ دونہہ دونہہ نوکراں دے ہوندیاں ہویاں وی اٹھ بجے بچیاں نوں تیار کرانا، ناشتہ دینا تے فیر اوہناں نوں سکول چھڈ کے آونا کئی سالاں توں میری ڈیوٹی وچ شامل اے ۔۔۔۔ نوں بجے دے لاگے ساجد جاگ جاندے نیں ۔ اوہناں نوں کلینک جاندیاں جاندیاں بوہتی واری ساڈھے دس وج جاندے نیں ۔۔۔۔۔۔

ایہہ رُٹین کدی کدی مینوں بوہت زیادہ بور کر دیندی اے پر جدوں میں باراں وجے آپنے پھُلاں نال بھرے سر سبز لان وچ بہہ کے گرما گرم کافی دا کپ پیندی آں تے میری ساری بوریت تے تھکاوٹ آپے ای دُور ہو جاندی اے تے آپنے خوبصورت گھر نوں ویکھ کے میں آپنے آپ نوں دُنیا دی سبھ توں چوکھی تے چنگی قسمت والی عورت سمجھن لگ پیندی آں ۔

۹/۱ ۔ سیکٹر دے ایس خوبصورت تے ماڈرن علاقے وچ رہن والیاں تقریباً ساریاں بیگماں ایسے طرح دے کماں دے بعد اینا تھک جاندیاں نیں کہ سوائے پارٹیاں یا کسے فنکشن توں وکھ اک دوجی نوں کدے کدار ای ملدیاں نیں ، جھتے نویں نویں ڈیزائن دے زیور تے کپڑے دوستیاں تے نفرتاں دا باعث بندے نیں تے پھیر ہر نویں پارٹی وچ اک دوجے نوں تھلّے لا کے خوشیاں منائیاں جاندیاں نیں ۔ مینوں ایہو جیہیاں پارٹیاں تے جان توں نت بڑی چڑ چڑھدی اے تے جے کدی میں آپنی عادت توں مجبور ہو کے سادے تے ہلکے رنگاں دے کپڑے پا کے ٹُر وی جاواں تے ایہہ بیگماں میرے ول ویکھ ویکھ کے ہسدیاں نیں تے میری سادگی تے انفرادیت نوں وی فیشن تے " پوز " کہہ کے مینوں طعنے دیندیاں نیں تے میں خورے کیوں شرمندی ہو جانی آں ۔

" ہیلو مسز ساجد HOW ARE YOU "

"I AM FINE ؟" میں مڑ کے بیگم واحد نوں جواب دتا، جیہڑی بھارے وجود نوں تنگ جیہے COSTUM وچ پھسا کے چھالاں مارن دے آہرے لگی ہوئی اے - ایہہ ایہناں دا معمول اے - روز دس باراں وجے ایس طرح ورزش کر کر کے آپنا وزن گھٹاون دا جتن کردی نظر آوندی اے تے میں حیران ہو کے ایس وڈیری عمر دی عورت نوں ویکھنی آں جیہڑی سنگ کٹ کے وچھیاں وچ رلنا چاہوندی اے - - - - - - تھنے ای ایہہ تیار ہو کے بیوٹی پارلر چلی جاوے گی جتھوں خورے کیہڑے ویلے واپسی ہووے -

"ایہہ مسز زبیدی کیہدے نال جھگڑن لگی ہوئی اے" میں آپنے سجے ہتھ والی کوٹھی دے لان وچ جھاتی ماری - - - - - - تہن تسی ایہہ نہ سمجھن لگ جایو پئی میں لوکاں دے گھراں وچ جھاکری ای رہنی آں - اصل وچ ساڈے گھراں دے وچکار چھوٹیاں چھوٹیاں پھلاں دیاں کیاریاں نیں جیہناں دے پار اسانی نال ویکھیا جا سکدا اے -

بڑی کہیا جو اے پئی سانوں ایہہ چیزاں نہیں چاہیدیاں - - - - - بیگم زبیدی دی اواز آوندی اے -

"بیگم صاحبہ ! اللہ دے واسطے اک ای خرید لوو - - - صرف پنجاہ روپیاں دی تے ہے وے - - - - - - ایہہ ویکھو روضہ پاک اے - - - - - ایہہ مکہ شریف اے - - - بی بی جی اللہ تہاڈے ایمان نوں ودھاوے" اک ماڑا جیہا

آدمی تہدے منتاں کر رہیا اے -

"اچھا جے میں ایہہ لے ای لواں تے دس میں ایہناں نوں لاواں گی کتھے - ایہہ چیزاں ایتھے نہیں چلدیاں"

"بی بی جی! میں سویرے دا پھردا پیا واں، اک وی نہیں وکی - اللہ تہاڈی بادشاہی قائم رکھے - بی بی جی میرے بچے کل توں بھکھے نیں - ایہہ داتا دربار دی فوٹو اے - - - - پاک پتن دی سینری وی ہے - چلو ایہہ اجمیر شریف دی سینری لے لوو، ویکھو کنی سوہنی اے" اوہ بندہ کہندا اے -

"مما! ایہہ کون اے؟" بیگم زبیدی دا وڈا منڈا ماں دے کول آ کے پچھدا اے -

"سویٹی! پتا نہیں ایہہ آدمی ایہو جیہیاں فضول تصویراں مینوں ای دین تے کیوں تلیا ہویا اے"

"ہاں بھئی! دس کیہہ ویچ رہیا ایں - کوئی کم دی چیز وی ہے ای" سنی اگے ہو کے اوس آدمی دے موڈھے تے ہتھ ماردیاں ہویاں کہندا اے -

"صاحب جی! ایہہ تے ساریاں ای بڑے کم دیاں نیں" اوہ بندہ جواب دیندا اے -

"میرا مطلب اے" سنی کہندا اے - - - "کوئی تصویر شون کونری، سری دیوی، بروک شیلڈ یا پھیر سلویسٹر سٹالن دی ہووے تے وکھا"

اوہ بندہ حیران ہو کے سنّی ول ویکھدا اے۔" ایہہ کیہ نیں صاحب جی؟" اوہدے مونہہ وچوں باریک جیہی اواز نکلدی اے۔

بیگم زیدی والان اک دم ہاسیاں نال گونجن لگ پیا۔۔ "ہا۔۔۔ہا۔۔۔ہا۔۔۔ ایہہ کیہ نیں" سنّی ہاسے نال پاگل ہوئی جا رہیا اے۔

"ہاؤ فول۔۔۔۔ اُف ممّا ایہہ کیہ نیں؟"

اوہنوں انج لوٹ پوٹ ہوندیاں ویکھ کے میں خورے کیوں اُداس ہو جانی آں۔

"ساڈا کیہ بنے گا؟ اسیں مسلمان ہو کے وی روضہ مبارک تے مکّہ شریف تے ایہناں گھٹیا اداکاراں نوں ترجیح دیندے آں۔۔۔۔ اک انجانا جیہا دُکھ مینوں آپنیاں رگاں وچ وڑدا محسوس ہوندا اے۔

اصل وچ میں بچپن توں ای تھوڑی جیہی مذہبی واقع ہوئی آں۔۔۔۔ چھوٹے ہوندیاں توں ای "بوبو جی" دی صحبت وچ نماز پابندی نال پڑھدی آئی آں جس کر کے پہلاں میرے بھین بھرا تے ہُن ساجد مینوں اکثر "ملانی جی" کہہ کے چھیڑ دے نیں۔

میں گیٹ ول ویکھنی آں، پرانا جیہا کوٹ پا کے اوہ آدمی موسم تے لوکاں دے سرد رویّاں دی ٹھنڈ نوں بچن دے جتن وچ ہور بوہنا کھڑی جا رہیا اے تے ہُن

اوہ میرے در تے کھلوتا اُمید بھریاں نظراں نال میرے ول تک رہیا اے۔۔۔۔۔ مینوں اپنی چیتی اوہدے تے بڑا ترس آوندا اے تے میں اوہنوں سر دے ہلکے جیہے اشارے نال آپنے ول بُلا لینی آں۔

"ہاں بھئی دس کیہ ویچ رہیا ایں؟" میں ذرا ہس کے اوہدے کولوں پچھنی آں تے آپنے خول وچ لکیا ہویا اوہدے اندر دا سیلزمین اُچھل کے باہر آ جاندا اے۔

"بیگم صاحب جی! ایہہ ویکھو تہاڈے ورگے رحم دل مسلماناں لئی میرے کول کجھ تحفے نیں۔۔۔۔۔ ایہہ ویکھو بیگم صاحب جی! روضہ پاک، صرف پنج روپے ہدیہ اے ایہدا۔۔۔۔ کلمہ شریف دی خطّاطی ذرا تکّو، کِنّی شاندار اے۔۔۔۔ ایہہ مکّہ شریف دا عکس مبارک اے۔" اوہ نیز تے شوخ رنگاں نال بنائیاں ہوئیاں کُجھ تصویراں میرے ہتھ وچ پھڑا دیندا اے۔

"بیگم صاحبہ ہور ویکھو۔ میرے کول اللہ تعالیٰ دے "۹۹" اسمائے مبارک وی نیں۔" اوہ پُھل پتّیاں نال لکھے اسمائے ربّانی مینوں ویندا اے تے میرا دل خورے کیوں بھارا جیہا ہو جاندا اے۔

"بوہت اچھے نیں۔" میں ہولی جیہی اوہنوں جواب دیندی آں تے اوہ بچیاں وانگوں خوش ہو کے ہور تیزی نال بولن لگ پیندا اے۔

میں اوہدے کولوں چار سینریاں خرید کے اوہناں دے

پیسے اوہنوں دِتے تے اوہ بے شمار دُعاواں میری جھولی وچ پا کے ٹُر گیا اے ۔

کلمہ شریف تے روضہ پاک نُوں ویکھ کے میرا سر عقیدت نال جُھک جاندا اے تے کلمہ شریف نُوں بوسہ دیندیاں ہویاں میں بے اختیار رو پینی آں ۔۔۔۔

اندر ٹیلی فون دی گھنٹی مسلسل ہو رہی اے ۔ ماسی برکتے خورے کِتھے وے ۔ میں اجے ہور رونا چاہنی آں ، پر فون سُننا وی ضروری اے ۔ اک ڈاکٹر دے گھر فون بوہتی واری درداں دے مارے لوک ای کردے نیں ۔ ایسے لئی ساجد دا حکم اے کہ فون دی پہلی گھنٹی تے ای میں فون سُن لیا کراں ۔

ایسے لئی میں چارے ریسنریاں احتیاط نال چک کے اندر ول آ رہی آں ۔ برآمدے وِچ مونا لیزا گولڈن فریم وِچ کھڑی مسکرا رہی اے ۔۔۔۔ میرے میاں وی بڑے عجیب نیں ۔ پروہنیاں نُوں بڑے انوکھے طریقے نال جی آیاں کہن لئی اوہناں ایہہ تصویر ایتھے لا دِتی اے ۔

پر جیوں جیوں میں نیڑے آوندی جا رہی آں تے مینُوں لگدا اے جیویں مونا لیزا دی مغموم جیہی مسکراہٹ طنزیہ ہوندی جا رہی اے ۔

فون ساجد دا اے ۔ کِسے پارٹی بارے کہہ رہے سن جِتھے شام نُوں حسبِ توفیق بن ٹھن کے ضرور جانا پینا اے ۔ مائی برکتے گھر دی صفائی وِچ لگی ہوئی اے تے میں

اپنے خُوبصورت تے ونّ سونیاں چیزاں نال بھرے گھر وِچ بے مقصد پھر رہی آں ۔

میرے میاں بڑے اعلیٰ ذوق دے مالک نیں ۔ وڈے وڈے فریماں وِچ مائیکل اینجلو ، برنے جونز ، لارڈ لٹن دے فن پارے دیواراں تے آویزاں نیں ۔۔۔۔ ۔۔۔۔ مختلف ملکاں توں حاصل کیتے گئے ڈیکوریشن پیس ہر آون جان والے دا دِل موہ لیندے نیں ۔

میں اوہ چارے نیڑے تے شوخ رنگاں والیاں تصویراں چک لینی آں تے خورے کیوں مینُوں لگدا اے جیویں "کیوپڈ" ہتھ وِچ پھڑیا تیر چلا کے اِک دم ہس پئے گا تے ۔۔۔۔ تے غصے وِچ سرسوتی دے مجسمے دے اُبھار ہور وی نمایاں ہو جان گے ۔

میں خورے کیوں ڈر گئی آں تے ماسی برکتے نُوں بلان لگ پینی آں ۔

"برکتے ایہہ تُوں آپنے گھر وِچ لا لئیں ، ایتھے تے بالکل ای تھاں نہیں ۔۔۔۔" میں اندر ای اندر سُنگڑی جا رہی آں تے مِرا اسلام آباد دی بیگم ساجد میرے اُتے حاوی ہوندی جا رہی اے ۔

"اچھا بی بی جی ۔ مُنّے لے لینی آں" برکتے ایہہ کہہ کے باہر ٹُر جاندی اے تے میں شیشے دی کندھ وچوں ویکھنی آں اوہ لان وِچ لگے نلکے کول بیٹھی ہتھ مُونہہ دھو رہی اے ،

تے میرا وجود وی آپنے آپ گلا ہو جاندا اے۔

برکتے آپنی میلی چادر نال موُنہہ صاف کردی اے تے بسم اللہ کہہ کے اوہ تصویراں پھڑ لیندی اے تے اوہناں نوُں اکھاں نال لاوندیاں ہویاں میتھوں ہمیش سُکھی رہن دی دُعا دے کے آپنے کوارٹر ول ٹُر پئی اے۔

تے سکون دی اک ٹھنڈی لہر میرے اندر ہولی ہولی کھلردی جا رہی اے۔

چابی

”نی مختاراں ایہہ بالٹی چک ایتھوں۔۔۔۔ راہ وچ پئی ہوئی اے ایہدے نال ٹھیڈا لگ کے کوئی ڈِگ نہ جاوے۔“ چودھرانی جی نے اوہنوں اواز ماری تے مختاراں چھیتی نال تندور وچ بالن پا کے آئی۔

اجے بالٹی چک کے کھُرے وچ رکھی سی پئی چودھری دی ماں اوہنوں لبھدی لبھدی ویہڑے وچ آئی۔

”مختاراں کتھے ویں۔۔۔۔۔ ایہہ تک میرے کُڑتے دا بیڑا ٹُٹ گیا اے۔ چھیتی نال لا دے، میں نہاون چلی آں، بیڑا ٹانک کے اوتھے ای پھڑا جائیں۔ پیشی دی بانگ ملن والی اے، چل چھیتی کر میری دھی۔۔۔۔“

ماں جی اوہنوں کُڑتا پھڑا کے نہاون وڑ گئیاں تے ادتے

پڑچھتی توں سُوئی دھاگا لاہ کے بیڑا ٹانک دِتّا۔ ایہنے چِر وِچ تندُور وی تپ گیا سی۔ ماں جی نُوں گُڑتا پھڑا کے اوہنے آٹے دی پرات چکی تے تندُور دے کول آگئی تے ٹھپ ٹھپ تپدے تندُور وِچ روٹیاں لاون لگ پئی۔

چودھرانی جی کول ای اِک منجی تے بیٹھی آپنے چھوٹے پُتر دا سویٹر بنا رہی سی تے چابیاں دا وڈا سارا گُچھا اوہدے ریڑے دی کنّی نال بجّھا ہویا سی۔۔۔۔۔۔ چابیاں دا ایہہ گُچھا ای چودھری اللہ بخش دی امیری دس دیندا سی، نالے ایہہ پئی اوہ کِنّا وڈا زمیندار اے۔

پتا نہیں کیہڑے کیہڑے صندُوقاں تے الماریاں دیاں چابیاں سن۔۔۔۔۔۔ ہے وی تے کِنّیاں وڈیاں سن تے ایہناں نُوں ویکھ کے مختاراں اکثر سوچدی سی پئی خورے چودھرانی جی نُوں کِس طرح پتا لگدا اے کہ کیہڑی چابی کیہڑے صندُوق دی اے۔

''مختاراں کیہ ہویا ای؟'' دھیان نال روٹیاں لا سڑ جان گیاں۔۔۔۔۔'' چودھرانی جی دی اواز نے اوہنُوں چابیاں دی ایس گھمّن گھیری وِچوں باہر کڈھیا تے اوہ چھیتی چھیتی روٹیاں لاون لگ پئی۔ کیوں جے چودھری تے اوہدے پُتر زمیناں توں آون والے ای سن۔

ایہہ وی گل نہیں سی۔۔۔۔۔۔ اوہ اکثر چابیاں دے ایس گُچھے نال آپنے سُفنیاں دی وڈی ساری حویلی دے بُوہے کھولدی رہندی سی۔۔۔۔۔ حالانکہ ایہہ گل اوہ چنگی طرح جاندی

سی پئی خیالاں تے سُفنیاں وِچ بنن والیاں حویلیاں تے محلاں دے بُوہے اینا چِر کُھلے نہیں رہندے پئی اوہناں وِچ اِک ان ویکھے محبُوب نال خوشی تے مسرت دے کُجھ پل ای گزارے جاون۔۔۔۔۔۔ پر ایہدے وِچ مختاراں دا وی کیہ قصُور سی، ایہہ عمر ای ایہو جیہی ہوندی اے پئی ہر کُڑی ایہو جیہے سُفنے ویکھدی رہندی اے۔ بھاویں اوہ چودھری اللہ بخش دی دھی ہووے یا محمد بُوٹے دی مختاراں بی بی۔۔

مختاراں دا پیو محمد بُوٹا چودھری دیاں زمیناں تے کم کردا سی۔۔۔

بُوٹے دا پیو وی وڈے چودھری دا کاما سی تے خورے کِنّیاں پُشتاں توں اوہدا خاندان ایسے طرح چودھری دیاں زمیناں تے آپنا خُون پسینہ اِک کر رہیا سی۔۔۔۔۔۔ بڑیاں منتاں، مراداں دے بعد مختاراں جدوں محمد بُوٹے دے ویاہ توں پچھے ستویں ورھے پیدا ہوئی تے اوہنُوں انج لگا جیویں کِسے غریب کامے دے ناں اوہدا مالک راتو رات اِک مربع زمین لوا کے اوہنُوں وی سُکھ نال ڈِھڈ بھر کے کھان دی اجازت دے دیوے۔۔۔

جدوں اوہ ذرا وڈی ہوئی تے اوہدی ماں اوہنُوں کُجھ چِر چک کے چودھری دے گھر آپنے نال لے آوندی۔۔۔۔۔۔ جیہنگے اوہ سارا دِن کِسے ڈنگر وانگُوں مختلف کماں وِچ پئی رہندی سی تے اوہ اینی وڈی حویلی دے لال اِٹّاں والے ٹھنڈے فرش تے بیٹھی سارا دِن چودھری دے بچیاں دے پُرانے کھڈونیاں نال کھیڈدی رہندی۔۔۔۔۔۔ کم کردیاں سوہیاں اودھر

ماں ایہہ وی بُھل جاندی سی پئی مختاراں نوں رب کولوں بڑھیاں منتاں تے ترلیاں نال منگیا سی۔ رتنا نہیں اوہ آپنا سارا لاڈ تے پیار یہ گھر چھڈ آوندی سی یا پھیر اوہ ایہہ گل چنگی طرح جاندی سی پئی اوہدے ورگے غریب لوکاں دا پیار صرف کم نال ہونا چاہیدا اے، اوس کم نال جیہڑا اوہناں دے ڈھڈ بھر سکے تے جسم کج سکے۔

پھیر کھڈونے چھوٹے ہون لگ پئے یا پھیر مختاراں وڈی ہوندی جا رہی سی، ایڈی وڈی کہ آپنی ماں دے نال کم کروا سکے۔

اک دن جدوں جھڑی لگی ہوئی سی، اوہدی ماں حویلی دی چھت توں منجیاں لاہ رہی سی کہ پکّیاں پوڑیاں توں اوہدا پیر تلک گیا تے اوہ منجی سنے تھلّے آ پئی ------ گُجھیاں سٹّاں نے اوہنوں ٹُرن پھرن توں وی معذور کر دِتّا -----چودھری اللہ بخش نے پنڈ دے حکیم کولوں بتھیرا علاج کروایا پر زخم ٹھیک نہ ہوئے، تے مختاراں آپنی ماں دے حصّے دا کم کرن حویلی وچ آون لگ پئی ----- روز سویرے آپنے چھوٹے جیہے گھر دے کم مکا کے اوہ حویلی آ جاندی، جتھے سارا دن اوہنوں سر کھرکن دی ویہل وی نہ مِلدی۔ شام ویلے تھکّی ٹُٹّی آپنے کچّے ویہڑے وِچ لمّی پیندیاں ای اوہ اک سوہنی جیہی حویلی وچ اپڑ جاندی جھتوں دی اوہ رانی سی تے، اجیہی حویلی جیہدے وِچ رہن والی دے گلابی لیڑے دی کنّی نال ڈھیر ساریاں چابیاں بجھیاں ہوندیاں نیں۔

اک دن اوہدی ماں رات نوں اجیہی سُتّی کہ اوہنوں دھی دیاں چیکاں وی نہ جگا سکیاں ---- ماں نے آپنے اُتے مٹی دا ڈھیر لوا لیا تے اوہ گھر بیٹھی ہر ویلے ماں نوں یاد کر کر کے روندی رہندی۔ کِنّے ای دن اوہ کم تے وی نہیں سی گئی۔ پھیر اک دن اوہ چودھرانی جی دے بلاون تے حویلی آ گئی۔

اوہدا پیو پوہتی واری ڈیرے تے ای سوں رہندا تے اوہ دی پکّی حویلی دے اک پچھلے کمرے وچ منجی وچھا لیندی جیہدے اُتے لمیاں پیندیاں ای اوہ کچّا کمرہ وڈی ساری حویلی بن جاندا جیہدے بوہے اوہ ساری رات کھولدی تے بند کردی رہندی

ایہناں دِناں وچ ای چودھری دی کلّی دھی دے ویاہ دی گل چھڑی تے پھیر ویکھدیاں ای ویکھدیاں عذرا بی بی بڑے سوہنے کپڑے تے چوکھے سارے گہنے پا کے نیلی موٹر وچ بہہ کے آپنے میاں نال شہر ٹُر گئی ----اوہدا میاں وی تے رگّا سوہنا تے جوان سی --- پینٹ کوٹ تے بھورے رنگ دی عینک وچوں لمّیاں اکھاں ویکھ کے خورے کیوں مختاراں دا دل نیلی موٹر دے انجن نالوں وی تیز چلن لگ پیا، جیہنوں اوہتے بڑی مشکل بریکاں لائیاں سن۔

پھیر اک واری اوہ چودھرانی جی دے نال عذرا بی بی نوں لین شہر گئی۔ اوہناں دے گھر اپڑی تے حیران ای رہ گئی۔ سُرخ پُھلاں وچ گھری ایہہ کوٹھی تے چودھری دی حویلی نالوں وی وڈی تے سوہنی سی، جیہدے لشکدے فرش ویکھ کے اوہ

اپنا سر وی واہ سکدی سی ۔۔۔

عذرا بی بی چمکدی ہرے رنگ دی ساڑھی وچ بڑی سوہنی لگ رہی سی تے راک وڈی ساری چاندی دی زنجیر اوہدی کنڈ نال بجھی ہوئی سی جیہدے وچ اوہدے گھر دیاں چابیاں لمک رہیاں سن تے جس ویلے اوہ مٹک کے چلدی تے چابیاں کھڑکن لگ پیندیاں تے مختاراں دے کناں وچ سُفنے گیت گاون لگ پیندے ۔۔۔ تے اوہدا میاں ارشد نیلے سُوٹ وچ بوہتا ای سوہنا لگ رہیا سی ۔۔۔ اوہ حیران نظراں نال کوٹھی دیاں چیزاں نُوں انج ویکھدی پئی سی جیویں ایہناں نُوں اکھاں وچ لُکا کے پنڈ لَے جانا ہووے ۔

عذرا بی بی آ کے ٹُر وی گئی سی پر مختاراں اجے تک اوہدی کوٹھی دے خیالاں وچوں ای نہیں سی مُڑی ۔ اوہنوں ہر ویلے انج لگدا جیویں اوہدی کنڈ نال چاندی دی زنجیر نال ڈھیر ساریاں چابیاں نیں ، جیہناں دے کھڑکن نال اوہدے کناں وچ سُریلی اواز آوندی ۔۔۔ سوچاں دے کئی نویں در کھولدی ۔۔۔۔

پہلاں تے اوہ چودھری دی حویلی دے سُفنے ویکھدی سی پر جس دن دی شہروں مُڑی سی اودوں دی ارشد بابُو دی کوٹھی وچ اوہدے ناں وی سوہنے باؤ دا ہتھ پھڑ کے کوٹھی دے لشکدے برانڈیاں تے باغاں وچ گھُمدی رہندی ۔۔۔۔

چودھرانی جی تے اوہنوں بڑا ٹوکیا وی سی پر مختاراں دے کملے دل تے کوئی اثر نہ ہویا ۔ ہر ویلے آپنے ای خیالاں وچ

گواچی رہندی تے کوئی وی کم چنگی طرح نہیں سی کردی ۔۔۔۔ اوہدا ایہہ حال ویکھ کے اوہناں مختاراں دے بیبو نُوں سد کے آکھیا پئی ایہنوں لے جا ، پتا نہیں ایہنُوں کیہہ ہوندا جا رہیا اے ۔

اوس شام اوہ آپنے بیبو دے نال بڑے چر بعد آپنے گھر آئی جِتھے اوہ ہے تے کلّی سی پر ماں دی یاد تے ان ڈِٹھے باؤ دے سُفنے ہر ویلے اوہدے نال رہندے ۔ اوہ تے آپنے ایس ڈِگے ڈھٹھے گھر وچ بوہتی سُکھی سی جِتھے اوہنوں سُفنیاں وچ ڈُبن توں کوئی روکن والا وی نہیں سی ۔ پر کلّے گھر وچ ماں توں بغیر جوان دھی دا رہنا وی اوکھا ہوندا اے نا . ایسے لئی تے مختاراں دے بیبو نے اوہدی گل آپنے موئے بھرا دے پُتر نال پکّی کر دتّی سی ۔

اوہدے چاچے دا پُتر برکت چودھری دے باغاں دا مالی سی ۔ اوہدیاں چھوٹیاں چھوٹیاں سُرمے والیاں اکھاں تے تیل وچ گُڑچُوں وال مختاراں نُوں بڑے بُرے لگدے سن ۔

عیدوں بعد کُجھ بندیاں سامہنے اوہنے راک رجسٹر تے انگوٹھا لایا تے اک ٹرنک وچ چار پنج جوڑے پا کے برکت دے گھر آ گئی ۔۔۔۔۔۔ اوہنوں بھلا داج دی کیہہ ضرورت سی آپنے ای تے گھر گئی سی جِتھے بوٹے دے آکھن موجب سبھ کُجھ تے ہے سی ۔ تے فیر برکت دا کیہڑا کوئی حصّے دار سی ۔۔۔۔

تے اوس شام جدوں اوہ رانگلے پلنگھ تے سر سٹ کے بیٹھی سی تے برکت نے لال ریشمی رومال آپنے ہتھ تے

ولھیٹڈیاں آگھیا ۔۔۔۔ مختار بی بی ۔۔۔ اوہدیاں نظراں کجھ ہور جھک گئیاں، ایہنیاں ہور کہ اوہنوں ہُن برکت دا چمکیلا گھسّہ وی نہیں سی دس رہیا۔

"مختار بی بی"، برکت نے جبر اوہدا ناں لیا تے واہوا چر بعد آپنا پورا ناں سُن کے اوہنے آپنے آپ نوں عذرا بی بی ناوں وی اُچّا تصوّر کیتا تے برکت اوہنوں ارشد میاں ناوں وی چنگا لگن لگ پیا۔

"ایہہ میرا گھر میرے ماں پیو دے مرن توں بعد اُکّا خالی ہو گیا سی تے میرا دل کدی وی ایس گھر وچ نہیں سی لگا۔" برکت کہہ رہیا سی۔ "پر اج تینوں ایتھے ویکھ کے ایہہ گھر مینوں بڑا سوہنا لگ رہیا اے ۔۔۔۔ مختار بی بی! ہُن توں ای ایس گھر دی مالک تے رانی ایں ۔۔۔۔ میں ایس گھر دے سارے اختیار تے ساریاں کُنجیاں تیرے حوالے کر رہیا واں ۔۔۔"

تے ایہہ لفظ سُن کے مختاراں دا دِل خورے کیوں ٹھک ٹھک وجن لگ پیا سی ۔۔۔۔ ایہہ جملہ تے اوہ روز رات نوں سُفنیاں وچ سُندی ہوندی سی۔ اج ایہہ سُفنا پورا ہو گیا سی ۔۔۔